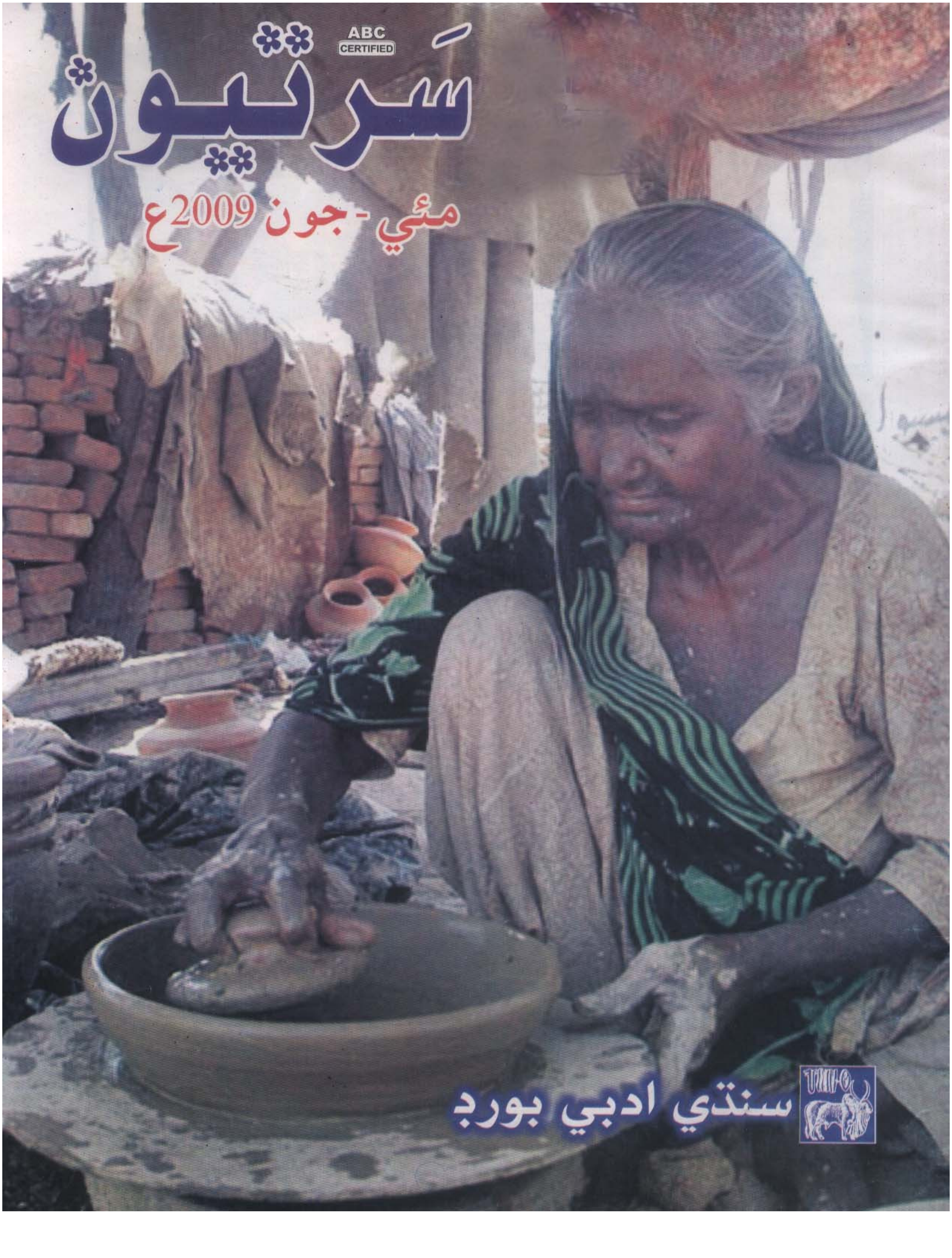
ABC
CERTIFIED
سَرتيون
مئي - جون 2009ع
سنڌي ادبي بورڊ

پوڙهين جي ڏينهن تي ڪيتريون خوبصورت پوڙهيون
ميڪ اپ ۽ خوشمزاجي ڪري جوان لڳي رهيون آهن
الطاف شيخ ڪمونو
پهريل ٻارڙن سان گڏ
پوڙهين جي ڏينهن
جو هڪ ڏيک
ڪمونو ڊريس ۾ هڪ ڇوڪري
فوٽو ڪڍي رهي آهي
ڪمونو ڊريس جي دڪان تي
الطاف شيخ جپاني
عورتن سان گڏ
ڪمونو هڪ خوبصورت ڊريس
ڪمونو پهريل ٻارڙا
الطاف شيخ جي ڌيءُ
ايمان ڪمونو ڊريس ۾

سرتيون سنڌ مان نڪرندڙ عورتن جو اڪيلو رسالو

سرتيون

جلد (20) مئي - جون 2009ع نمبر:5-6

ايڊيٽر: گلبدن جاويد

مواد موڪلڻ لاءِ ائڊريس

ايڊيٽر سرتيون

سنڌي ادبي بورڊ، ڄام شورو، سنڌ.

پوسٽ ڪوڊ نمبر: 76070

رسالي گهرائڻ لاءِ ائڊريس

مئنيجر

سنڌي ادبي بورڊ، ڪتاب گهر،

تلڪ چاڙهي حيدرآباد، پوسٽ ڪوڊ 71000

فون: 022-2633679

E-mail: Sindhiab@yahoo.com

Website: www.sindhiadabiboard.org

قيمت: 00-25 رپيا، ساليانو چندو 00-300 رپيا

(ٽپال خرچ سميت)

هي رسالو، سنڌي ادبي بورڊ پرنٽنگ پريس ڄام شوري

۾ انچارج مئنيجر خضر خان ڇپيو ۽

پروفيسر سيد زوار حسين شاهه نقوي سيڪريٽري

سنڌي ادبي بورڊ اُن کي ڇپائي پڌرو ڪيو

Ph:022-2772670-2771276

Fax: 022-2771602

ايڊيٽر طرفان

مدر ڊي مبارڪ!

ڪائنات جو سڀ کان خوبصورت ۽ حسين رشتو ماءُ ۽ ٻار جو رشتو آهي. ماءُ ڇپر ۽ ڇانوَ آهي، ماءُ دل جو چين آهي. ماءُ روح جي راحت آهي. ماءُ اکين جي ٺڌاڻ آهي. ماءُ اُها هستي آهي جيڪا پنهنجي ٻار جي شخصيت ناهڻ ۽ سنوارڻ ۽ ڪيس زندگيءَ جا سُک سهولتون ۽ آسودگي ڏيڻ لاءِ وڏي کان وڏي قرباني ڏئي سگهي ٿي.

عورت جڏهن ماءُ ٿئي ٿي ته پوءِ هن منجهان 'مان' وارو احساس گهٽجي ٿو وڃي ۽ ٻارن لاءِ پنهنجو پاڻ تياڳي ڇڏڻ جي حد تائين وڃي سگهي ٿي. عورت جو اهو عمل گهڻو تڻو فطري آهي. ماءُ کي ٻار سان پيار ڪرڻ کان دنيا جي ڪابه طاقت روڪي نٿي سگهي.

ٿوري دير لاءِ ٻالجتيءَ جي تصور ۾ وڃي ڏسجي ٿو ته ماءُ جا ڪهڙا ڳُڻ، ڪهڙا ٿورا ڳائجن. اڄ جي ڏينهن تي هر ماڻهوءَ وانگر مون کي منهنجون مائر: هڪ جنهن ڄميو، ٻي جنهن نپايو ٻيئي شدت سان ياد اچي رهيون آهن. منهنجون مائر اهڙيون مائر هيون جن تي مون کي وڏو فخر ۽ ناز آهي ته هنن پنهنجي حياتيءَ جو هر پل هر خوشي هر خواهش اسان جي حوالي ڪئي، اسان سندن محبتن جي سرور ۾ مگن ۽ محو رهياسين- ڏک ڇا ٿيندو آهي ڪا ڪل ئي ڪانه هوندي هئي، پر اوچتو موت اسان کي ڪانئن ڌار ڪري ويو؛ هينئون قارون قار ڪري ويو- پياسو جيون ۽ سُڃو سنسار ڪري ويو. اسان جي مائرن اسان کي انسانيت ۽ محبت جو فلسفو سمجهايو.

بهرحال، ماءُ هر دور ۾ عظيم رهي آهي ۽ جڏهن اڄ جي ماءُ کي جاڪوڙيندي ڏسجي ٿو ته ايمان وڌيڪ پختو ٿئي ٿو ته اسان جو آئيندو گهڻو ڪامياب ۽ باوقار هوندو ڇاڪاڻ ته اڄ جي ماءُ نه صرف ٻار جي محبت ۾ سرشار آهي پر هوءَ پنهنجو گهڻو توجهه ٻار جي تعليم ۽ تربيت تي ڏئي رهي آهي. سرتيون طرفان سڀني مائرن کي هي ڏينهن مبارڪ هجي!

پڙهندڙ ساٿيو! ماهوار "سرتيون" مئي- جون 2009ع جو شمارو اوهان جي هٿن ۾ آهي، پرچو ڪيئن آهي، پنهنجي راءِ کان ضرور آگاهه ڪندا. اوهان سڀني لکندڙن ۽ پڙهندڙن جي دلچسپي ۽ سهڪار سبب ئي هي شمارو شايع ٿيندو رهي ٿو. اميد ته آئينده به پنهنجو سهڪار جاري و ساري رکندا.

گلبدن جاويد

ABC CERTIFIED

سرتيون

سٿاءُ

مئي - جون 2009ع

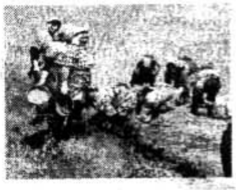
01

03

20

27

21

39

سوچ ويچار	ايڊيٽر	
مضمون:		
مزدور جي اهميت	عبدالغفار صديقي	1
ڪملا جي ڪهاڻي	نجمہ بالادي	3
دنيا جي خوبصورت ڊريس- ڪمونو	الطاف شيخ	5
پوڙهين جو ڏينهن ۽ هو جمالو	الطاف شيخ	8
ناوليٽ:		
خواهشن جا گلاب (قسط-3)	شگفتہ شاهہ	11
شعر:		
رخسانہ سومرو		13
ملازمت ڪندڙ عورتن کي جنسي طور هراسان ڪندڙن کي سزائون ملنديون (قومي اسيمبلي ۾ بل پاس).		14
هڪ شخصيت 100 سوال	پروفيسر نجمہ شيخ/امر سنڌو	15
رپورٽ:		
شهيد راڻي جي ياد ۾ ڪرايل پروگرام	مهرالنساءِ لاڙڪ	20
انٽرويو: حسين مسرت شاهہ	گلبدن جاويد	21
ڪهاڻيون:		
سپني ڪامَ وسهي!	اختر افروز شاهہ	26
ڪنهن سان سور سليان	ريحانہ نظير	27
ڊائري جو ورق هي سال!	حسين مسرت شاهہ	29
عورتاڻي حقن واري جاڪوڙ (تبصرو ۽ جائزو)	ادارو	30
رڌڻي جي راڻي	پونم بلواڻي	34
ڇا سڄي دنيا موبائيل جي لپيٽ ۾ آهي؟	نجمہ نُور قلپوٽو	36
شاعري:		
زمر محبوب، رخسانہ سومرو،		
مايا راهي، حميره نور		38
آرٽ جي دنيا	شگفتہ شاهہ	39
شعر	گلبدن جاويد مرزا	42

مزدور جي اهميت

عبدالغفار صديقي

سماج ۾ هر فرد کي پنهنجو پنهنجو مقام ۽ اهميت آهي. ڊاڪٽر هجي يا انجنيئر، جج هجي يا وڪيل، سيٺ هجي يا نوڪر، آقا هجي يا غلام، زميندار هجي يا هاري، واڍو هجي يا لوهار، موچي هجي يا رازو، مطلب ته هر ڪوئي سماج جي ترقيءَ ۽ خوشحاليءَ ۾ پنهنجو پنهنجو ڪردار ادا ڪري ٿو، پر ڏٺو وڃي ته انهن سڀني مان معاشري يا انساني سماج کي ترقي وٺائڻ ۽ خوشحال بنائڻ ۾ جنهن طبقي جو وڏو ڪردار رهي ٿو، سو آهي مزدور طبقو، جيڪو محنت مزدوري ڪري ڳگهر جيءَ پورهئي مان پنهنجي ته حق حلال

جي روزي حاصل ڪري ٿو، پر پاڻ کان وڌيڪ ٻين انسانن کي سک ۽ آرام پهچائڻ جو سبب به بڻجي ٿو. ان جي بدلي ۾ هيءُ سماج مزدور کي ڇا ٿو ڏئي! ڇا ٿو سمجهي! ان جو ڪهڙو خيال رکي ٿو!

ها، اسان وٽ ته رواج آهي بيوس، لاچار، مجبور ۽ ڪمزور تي ظلم، زبردستي، ڏاڍ ۽ جبر ڪرڻ. اسان ته مزدور کي انهن ئي شين جو انعام ڏيون ٿا ۽ ان سان گڏ سندس ڪيل پورهئي، محنت ۽ مزدوريءَ جو استحصال ڪريون ٿا. ڇاڪاڻ ته ڏاڍي جي لٺ کي به مٿا آهن.

زندگيءَ جو هيءُ مشاهدو رهيو آهي ۽ جيڪا حقيقت به آهي ته جيڪي ويچارا مزدور ٻين جا گهر ۽ محلاتون ٺاهن ٿا، تن کي گرمي ۽ سرديءَ کان پاڻ لڪائڻ لاءِ پورو گهر به ناهي. جيڪي ٻين انسانن لاءِ زمين کيڙي، رونبا ۽ لابارا ڪري، نانگن بلائن کان پاڻ کي ڪارائي ٻين لاءِ اناج اُپائن ٿا، تن کي پنهنجي ۽ ٻچن کي ڪارائڻ لاءِ هڪ ويلو به نصيب ناهي. جيڪي مزدور رات ڏينهن فيڪٽرين ۾ ڪم ڪن ٿا، تن کي بدن ڍڪڻ لاءِ پورو ڪپڙو به ناهي، دولتمند ماڻهو، انهن مزدورن جي مزدوري ۽ محنت جو ڪين پورو اجورو نٿا ڏين ۽ پنهنجون تجوڙيون ۽ بينڪون ڀريندا، خوب عيش و عشرت سان زندگي گذارين ٿا. سندن دين، ايمان ۽ مذهب فقط ۽ فقط مزدورن جو استحصال ڪرڻ، ڪين پورو اجورو نه ڏيڻ ۽ زندگي عيش و عشرت سان گذارڻ آهي.

اسان جي مذهب اسلام، انهيءَ انسان کي الله جو دوست سڏيو آهي، جيڪو محنت مزدوري ڪري حق حلال جي روزي ڪمائي ٿو، جيئن حضور اڪرم صلعم جن جو ارشاد

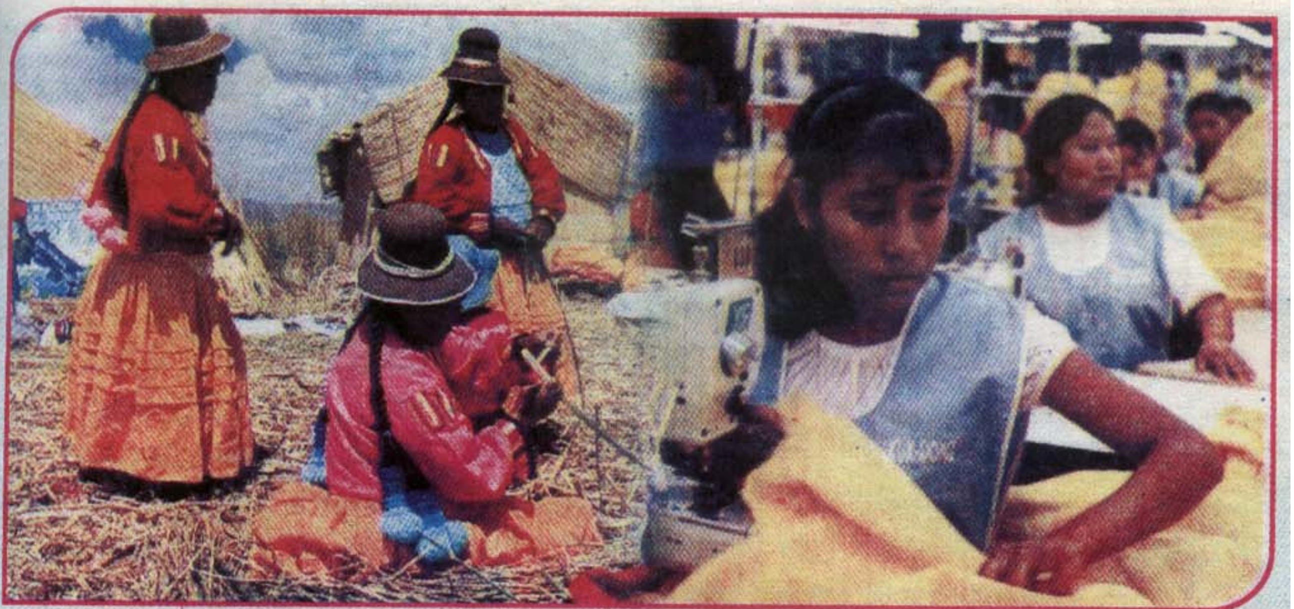

آهي، ترجمو: "پورهيت الله جو دوست حلال جي ڪمايل روزيءَ کي تقويٰ ۽ آهي. حضور اڪرم صلعم جن جو
آهي." پرهيزگاري سڏيو آهي. ارشاد آهي تہ مزدور کي مزدوري
ٻئي طرف وري دولتمند جي نظر اهوئي سبب آهي جو مزدور، سنڌس پگهر سڪڻ ڪان اڳ ادا
مزدوري ڪندڙ جي وات واري ڳِرهہ تي پورهيت کي الله جو دوست سڏيو ڪريو.

بہ هوندي آهي، تہ جيڪر اهو
بہ ڪانئس ڪسي پاڻ ڪائي.
مذهب اسلام، جتي
روحاني دنيا جي سڌارڻ ۾
ديني حڪمن تي عمل ڪرڻ
کي عبادت قرار ڏنو آهي،
اتي جائز ذاتي فائدي،
انسانيت جي ڀلائي، ملڪي
۽ قومي ترقيءَ لاءِ محنت
مزدوري ڪرڻ کي عبادت ۾

اڄ کان چوڏهن سؤ سال
اڳ اسلام جيڪو مزدور جي
اهميت ۽ عزت جو درس ڏنو،
سو اڄ جو ڪوبہ ۽ ترقي يافتہ
سماج تصور بہ نٿو ڪري
سگهي.
محنت مزدوري ڪري
روزي حاصل ڪرڻ نبين جو
شيوو رهيو آهي. حضرت دائود
عليه السلام لوهي زرهون ٺاهي

شمار ڪيو آهي، ۽ مزدوري مان حق ويو آهي. اهائي مزدور جي عظمت روزي ڪمائيندو هو. ڏسو صفحو 41

ڪملا جي ڪهاڻي

نجمہ بالادي

شهدادپور جي 'مينگھواڙ ڳوٺ' ۾ صدين کان پيڙهيل سنڌ جي تاريخ ۾، سنڌ جا اصلي مالڪ مينگھواڙ آهن. پر انهن کي هن دؤر ۾ جديد سهولتون تہ پري جي ڳالهہ آهي پر اهي ماڻهو زندگيءَ جي بنيادي سهولتن کان محرومي واري زندگي گذاري رهيا آهن.

سنڌ جي پوئتي پيل ۽ پسماندگيءَ جي ور چڙهيل هيءَ ذات مينگھواڙ جنهن جو مذهب، سماجي، سياسي ڍانچو ڪيس ڏاڍو پوئتي ڌڪي بيٺو آهي. جنهن بنياد تحت سماجي طور تي اجا تائين هنن ۾ ڪابہ تبديلي نہ آئي. ائين چئي سگھجي ٿو تہ هيءَ ذات شايد ايندڙ 15 سالن ۾ پنهنجا پير پختا ڪندي ۽ ڪيس زندگي مان ڪا راهہ ملندي جيڪا هنن جي زندگيءَ ۾ تبديليءَ جي علامت هوندي. جنهن سنڌن زندگي کي ايتري قدر پوئتي ڌڪي ڇڏيو، جتان واپس ورڻ ممڪن نہ آهي.

ڪملا جو تعلق مٿي ذڪر ڪڙم سان آهي، هوءَ جيڪا ذهين آهي ۽ ڪيس اڳتي وڌڻ جو شوق هو پر ڪيس ريتن رسمن ۾ جڪڙيو ويو، جنهن سبب هوءَ وکري وئي، پر هن وري پنهنجو پاڻ کي منظم ڪري نئين عزم ۽ ارادي، جوش جذبي ۽ ولولي سان زندگي جي نئين سفر ۾ قدم رکيو.

هاڻي ڪيس چار نياڻيون ۽ هڪ پٽ آهي. هتي جي روايت رهي آهي تہ ننڍي عمر جي شادي ڪرائي ويندي آهي. پر جيڪڏهن اجا بہ ان تي ويهي سوچ ڪجي تہ ننڍي عمر جي ڇوڪري جنهن ۾ شادي 35 سالن جي مرد سان جيڪو اڳ ۾ ئي ڇئن ٻارن جو پيءُ هجي. ان وقت ان ڇوڪريءَ جو جذباتي ۽ ذهني دٻاءَ ۾ ورتل فيصلو ڪيس ڪيترو ڏک ۽ پيڙا ۾ اڇلائيندو. پر هوءَ اهڙو فيصلو ڪري نئين زندگيءَ جو سفر شروع ڪري ٿي.

ڪملا پهريان تہ گھبرايل هئي ۽ ڪجھ ٻڌائڻ کان ڪيٻائي رهي هئي، پر ڪيس زندگي جي ڪهاڻي ٻڌائيندي اهو پل وري ياد آيو، جنهن هن جي زندگيءَ کي تمام پوئتي ڌڪيو ۽ جيڪو ماضي وساري ويٺي هئي، سو اڄ اچانڪ پنهنجي ڪهاڻي ٻڌائيندي وري ياد آيس. ڪملا کي ان پوڳنا وارين سماجي ريتن ۽ رسمن کان نفرت هئي ۽ هاڻي اهي سڀ ماضيءَ جون ڳالهيون پنهنجي نياڻين لاءِ ڪيس نئين راهہ ڏينديون ۽ ان جي ذهن جي تبديلي سندس نياڻين جي زندگين کي نئون موڙ ڏيندي. پڙهندڙن کي ڪملا مينگھواڙ جي هي ڪهاڻي سبق آموز ۽ حيرت انگيز لڳندي.

ڪملا ٻڌايو تہ: "جڏهن مان 15 سالن جي هيس ۽ منهنجي شادي طئي ڪئي وئي، ان وقت مون لاءِ ڏاڍو ڏکيو هو تہ مان ٻارن جي ذميواري کڻان، جو جو منهنجون اڳ ڄايون ڌيئر منهنجي عمر کان بہ وڏيون هيون."

"جڏهن منهنجي شادي ٿي ۽ مان پنهنجي گھر آيس تہ منهنجي مڙس جو رويو مون سان ڏاڍو سٺو هو. پر ڊپ ۽ خوف ۾ جيڪا آءٌ رهيس اهو ڊپ اڄ بہ مون کي ڪنبائي رهيو آهي."

"مون لاءِ اهو ڏاڍو ڏکيو هو تہ پنجن ٻارن جي سار سنڀال ڪريان ۽ ڪين ماءُ جهڙو پيار ڏيان، ڇا اهي سڀ ذميواريون آءٌ سنڀالي سگھنديس يا نہ؟

هن وڌيڪ چيو ته "آءٌ ڪپري جي آهيان ۽ اسان ۾ شاديءَ کان پوءِ ڇوڪريون مائٽن جي گهر تمام گهٽ وينديون آهن. جڏهن ته ماءُ، پيڻ ۽ ٻيا مٽ مائٽ پري هوندا آهن ۽ سس، سهري ۽ وڏي ڏير سان ڳالهه ٻولهه ڪرڻ منع آهي. چو جو اهي ڪانئس وڏا آهن ۽ انهن جي عزت ڪرڻ ۽ چيو مڃڻ سندس مذهبي، سماجي، فرض آهي. مڙس سرپرست جي حيثيت رکي ٿو."

هن چيو ته "جنهن ڳالهه منهنجي زندگيءَ ۾ وڏي تبديلي آندي. اهڙ هو منهنجي مڙس جو اولاد پالڻ ۽ انهن جي سار سنڀال ڪرڻ، جيڪي ذميواريون هڪ نئين ڪنوار جي حيثيت ۾ مون کي سونپيون ويون، انهن ۾ گهر ۽ ٻار هئا، جيڪي مون پنهنجو فرض سمجهي ڪنيا ۽ اهي ٻار مون کي موٽ ۾ چا ڏيندا، اهو مون ڪڏهن به نه سوچيو، انهن ٻارن جي سنڀالڻ جي ڪري مون کي گهڻو وقت اولاد نه ٿيو. جڏهن پهرين ڌيءُ ٿي ته منهنجي زندگيءَ ۾ ان ننڍڙي ڇوڪريءَ هڪ لاٽ ٻڃي منهنجي اندر جي اونداهيءَ کي ختم ڪيو. ۽ مون کي ٻارن جي مرڪ وري زندگيءَ جي راهه ۾ اڳتي نڪرڻ جو ڏس ڏنو. ائين منهنجي زندگيءَ جا پل ڏينهن ٻڃي، ڏينهن مهينا ٻڃي ويا ۽ مهينا سال ٻڃي گذرندا ويا. چار نياڻيون ۽ هڪ پٽ خدا جي طرفان نصيب ٿيا آهن. ۽ مان پنهنجي گهر ۾ ڏاڍي صبر ۽ تحمل سان رهان ٿي. مون کي انهن ٻارن سان گهڻو پيار ۽ چاهه آهي."

"منهنجا اڳ جايا ٻار جيئن وڏا ٿيا ته انهن مونَ کي پنهنجي ماءُ مڃڻ کان انڪار ڪيو ۽ ماسيءَ جي رشتي سان سڃاڻڻ لڳا پر مون پنهنجي دل جو حال ڪنهن سان به نه اوريو. مون تي چا وهيو ۽ واپريو پر هڪ عورت جي حيثيت ۾ اهو سڀ مقدر جو لکيو سمجهي لوڙيو. جيئن ته منهنجو مڙس ڪمدار آهي ۽ وڏيري جي ٻني جو ڪاروهنوار سنڀالي ٿو. ۽ مان وونڻ/ ڦٽيون چوندڻ ۽ ٻصر صاف ڪرڻ جو ڪم ڪندي آهيان ۽ ان سان گڏ گهر جو ڪم ڪار به منهنجي ذميواري آهي ۽ مڙس به مددگار آهي، جيڪو صبح جو سوير مون سان گڏ اٿندو آهي ۽ هر ڪم ۾ مدد ڪندو آهي ۽ ٻار اسڪول وڃڻ جي عمر ۾ آهن پر ڳوٺ ۾ ڪوبه اسڪول نه هئڻ ڪري اهي تعليم جهڙي زيور کان محروم آهن. منهنجي خواهش آهي

"جڏهن مان 15 سالن جي هيس ۽ منهنجي شادي طئي ڪئي وئي، ان وقت مون لاءِ ڏاڍو ڏکيو هو ته مان ٻارن جي ذميواري کڻان، چو جو منهنجون اڳ جايون ڌيئر منهنجي عمر کان به وڏيون هيون."

ته منهنجا ٻار تعليم حاصل ڪن."

"منهنجي عمر 50 سال آهي، پر مون ڪڏهن شهر ناهي ڏٺو ۽ شهر چا آهي مون کي ڪابه ڄاڻ ڪانهي. منهنجي مڙس ۽ منهنجي عزيزن مان ڪنهن به ڪڏهن به نه محسوس ڪيو ته هيءَ عورت پنهنجي محروم زندگيءَ کي ڪيئن منهن پئي ڏي."

اها سندس همت ۽ جرئت آهي، جيڪا هن کي ايترو سگهارو ڪري ٻيني آهي. هڪ عورت جي حيثيت ۾ هن تي ڪيترين ئي ذميواريون آهن ۽ هوءَ پنهنجي خواهشن جي پرواهه نه ڪندي گهر، ٻارن، مائٽن ۽ گهر جي خدمت ۾ پنهنجي زندگي وقف ڪئي آهي، جنهن جو مثال ملڻ مشڪل آهي ته چا عورت ائين به پنهنجي زندگي گذاري سگهي ٿي.

ڪمر چيو ته: عورت ٻهراڙيءَ جي هجي يا ڪٿي شهر جي هوءَ پنهنجي فرض نڀائڻ ۾ پوئتي نه هٽي آهي. پنهنجا ٻار ۽ اڳ جايا ٻيا ٻار مون لاءِ وڏو چئلينج آهن، جيڪي منهنجي زندگيءَ کي ڪيترو اڳتي وٺي آيا آهن. آءٌ هاڻي انهن ريتن ۽ رسمن کان نفرت ڪريان ٿي، جن جي آڙ ۾ منهنجي شادي ڪرائي وئي. پنهنجي نياڻين لاءِ بهتر ماءُ جي حيثيت ۾ سوچيان ٿي ته اهو ظلم وري پنهنجي نياڻين سان نه ٿيڻ ڏيندس جيڪو مون سان ٿيو. آءٌ هڪ سگهاري عورت جي حيثيت ۾ اڳيان اٿي بغاوت ڪندس ۽ اهو سڀ ڪجهه ٿيڻ نه ڏيندس."

هاڻي سافڪو پاران آءٌ ڳوٺ جي سماجي تنظيم جي صدر آهيان ۽ تنظيم ۾ 25 ميمبر آهن ۽ آءٌ پنهنجي ڳوٺ جي عورتن سان گڏ پنهنجي سماجي تنظيم لاءِ ڪم ڪري رهي آهيان.

ڪملا پاڻ ڳوٺ ۾ گڏجاڻيون ڪرائيندي آهي ۽ سافڪو پاران مختلف ٽريننگون به وٺي چڪي آهي. هاڻي تازو NOVIB جي مالي سهڪار سان هن تنظيم جون سرگرميون ٿي رهيون آهن، جن ۾ ڳوٺ جي صفائي، صاف پاڻي مهيا ڪرڻ لاءِ نلڪا ۽ پڪيون گهٽيون پڻ ڏنيون ويون آهن. هاڻي هن مردن ۽ عورتن جي گڏيل تنظيم ٺاهي آهي جيڪا سافڪو سان گڏريل هڪ سال کان ڪم ڪري رهي آهي. هن ڳوٺ جي سار سنڀال سافڪو پنهنجي سر تي کڻي هنن ماڻهن کي احساس ڪمتريءَ کان ڇوٽڪارو ڏيارڻ لاءِ ٽن سالن تائين ڳوٺ واسين سان مالي سهڪار ڪندي ۽ ڳوٺ جي ماڻهن جي زندگيءَ ۾ ڪانه ڪا تبديلي ضرور ايندي.

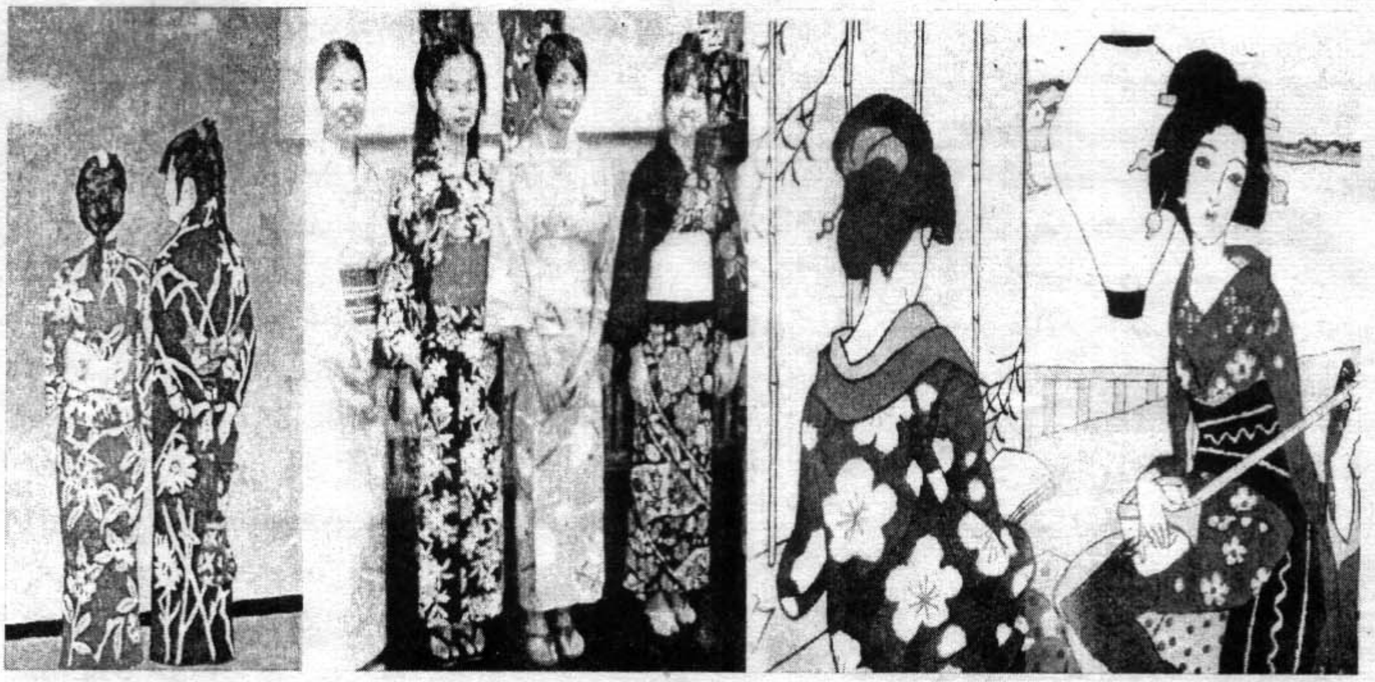

دنيا جي خوبصورت ڊريس - ڪمونو

الطاف شيخ

جپان جي روايتي ڊريس جو نالو ڪمونو (Kimono) **آهي جيئن اسان جي ڊريس شلوار قميص سنڌجي ٿي يا ملئي ماڻهن جي باجُو ڪرونگ.** هڪ جپاني عورت ڪمونو بابت ٻڌائيندي چيو هو: ”مغرب جا ماڻهو (يعني يورپي) ڪمونو تي اجايو الزام ٿا هڻن ته اها Impractical ڊريس آهي.“

مون ڪيس پنهنجي طرفان ته ڪجهه نه چيو پر دل ۾ سوچيم يورپي ڳالهه ته صحيح ٿا ڪن. جيئن اسان جي شلوار قميص ڪيترين ڳالهين ۾ سهوليت واري نه آهي. ڇا يورپ جي ٿڌ ۾ ڪو پائي ٻاهر نڪري سگهندو يا ڪارخانن ۽ انجڻين ۾ ان ڊريس سان ڪم ڪري سگهندو جنهن ۾ قميص جو پلئه يا سٿڻ جو حصو گيئرن ۾ ڦاسي ماڻهوءَ کي ماري سگهي ٿو. پر اسان جي موسم ۽ ماحول سٿڻ قميص برمين ۽ تاملن جي گوڏين، دهلوي لکنوين جي چوڙيدار پجامن ۽ نيپالين ۽ سري لنڪن جي ڌوتين ڪان تمام سٺي ۽ فضيلت واري ڊريس آهي. تڏهن ته آڪسفورڊ ۽ ڪئمبرج جو سهڻو جوان ذوالفقار علي ڀٽو، دنيا جو مشهور ڪرڪيٽ رانديگر عمران خان (هاڻي سياستدان) ۽ ننڍي اسڪرين توڙي وڏي اسڪرين جو ڏکهي عرصي ڪان ماڻهن جون دليون موهڻ وارو امتياب بچن سٿڻ قميص پائڻ پسند ڪري ٿو. اهڙيءَ طرح يارو جپاني ڪمونو ائين آهي جيئن ڪا ڇوڪري پنج ڇهه ڪليل تاڪيا ڪلهن تي رکيو پئي وڃي جنهن ۾ نه تکو هلي سگهي نه هلڪو محسوس ڪري سگهي. گرم ملڪن ۾ ته ان ڊريس ۾ جيڪر ساهه نڪري جو ڪمونو ڊريس ته مٿان ته ٿئي. پر سٿڻ قميص وانگر ’ڪمونو‘ پڻ، ان جي پائڻ واري کي سونهن ۽ grace بخشي ٿو. هڪ هنڌ لکي چڪو آهيان ته ڪمونو جا خوبصورت رنگ ۽ اسٽائيل هڪ پوڙهي عورت کي به حسن ۽ جواني بخشين ٿا. بقول هڪ جپاني. پهرڻ بعد ڪا ڇوڪري بي افعالي تي هلي نٿي سگهي. هن کي وک وک فضيلت سان ڪڻڻي پوي ٿي. هن جي ڳالهائڻ جي ادا ئي ڦريو وڃي.

اها ڳالهه بلڪل صحيح آهي جيتوڻيڪ جپاني سوسائٽيءَ ۾ گهڻو رهڻ سان توهان کي اهڙيون ڪمونو پهريل به ملنديون (خاص ڪري جوان عورتون ۽ يونيورسٽيءَ جون ڇوڪريون) جيڪي ڪمونو پائڻ بعد به پنهنجي ٽرڙپائيءَ ڪان باز نٿيون اچن هلندي رستي تان لنگهندي ڪلئي

سگريٽ جا سوٽا هڻنديون وينديون! پر اهڙيون تمام گهٽ ۽ اٽي ۾ لوڻ برابر آهن. سو ٿلهي ليکي ڳالهه ڪجي ته 'ڪمونو' پائيندڙ جي نه فقط چال ڍال بدلايو ڇڏي پر اندر به اجاريو ڇڏي.

ڪمونو اڄ ڪلهه شادين مرادين ۽ اهم فنڪشنن ۾ پايو وڃي ٿو ۽ ڪمونو هڪ قسم جي بيحد فارمل ڊريس ٿي پئي آهي. ان ڪان گهٽ پئماني واري ڊريس يوڪاتا (Yukata) آهي جيڪا اڪثر هوٽلن ۾، خاص ڪري جپاني مسافر خانن (Ryokan) ۾ پائي وڃي ٿي.

ڪمونو لاءِ ٻارهن ڪان تيرهن وال ڪپڙو ڪپي جنهن جا اٺ ٽڪرا ڪيا وڃن ٿا ۽ انهن کي هڪ خاص پيٽرن ۾ ڳنڍيو وڃي ٿو. ڪمونو اوچي واري ڪپڙي Oshima Tsumugi ڪان 'امامي بيٽ' مشهور آهي جيڪو 'ڪيوشر' جي ڏکڻ ۾ آهي. ڪمونو لاءِ هڪ بيو ڪپڙو Yuk Tsumugi پڻ مشهور آهي. جيڪو 'يوڪي' شهر ۾ ٺهي ٿو. هن ڪپڙي لاءِ چيو وڃي ٿو ته ايڏو مضبوط ٿئي ٿو جو هن ڪپڙي جا ڪمونو ٽي سؤ سال به هلن ٿا.

ڊاءِ وارو ڪپڙو ڪيوٽو ۽ ڪانازاوا شهرن جو مشهور آهي.

ڪمونو لاءِ چون ٿا ته هن جو رواج هيئيئان (Heian) دور (794-1192) ۾ پيو. ڪماڪورا دور (1238- 1192) ۽ مُورو ماچي دور (1338-1573) ۾ مرد توڙي عورتون چمڪ وارن رنگين ڪپڙن جا ڪمونو پائيندا هئا. پوءِ ايدو (Edo) دور (1868- 1603) ۾، جنهن دور ۾ جپان تي مغربي دنيا جو وڏو اثر رهيو. حڪومت عوام جي همت افزائي ڪئي ته مغربي ڊريس پايو ۽ انهن جون عادتون ۽ رسم و رواج اپنائڻ جي ڪوشش ڪريو. اڄ جي دور ۾ جپاني ورلي ڪمونو پائي ٿو. عام زندگيءَ ۾ جپاني مرد توڙي عورت مغربي ڊريس ۾ نظر اچي ٿو. ڪمونو فقط شادين مرادين جهڙن ڪاڄن ۽ اهم فنڪشنن لاءِ رکيو ويو آهي جيئن اسان وٽ شيرواني.

جپان جي هڪ مشهور شاعره مساجو (Suzuki Masajo) جو ڪمونو بابت هڪ خوبصورت شعر آهي ته:

"سلڪ جي لسي ڪمونو جو Usumono Ya
جسم کي ڇهڻ Hito Kanashimasu
دوست جي دل ۾ وڃ وجهي
رهيو آهي" Koi O Shite

"مئيم ماساجو ۽ رومانيت" (اڃا به جي جپاني لفظ استعمال ڪجي ته "عشق جي آڳ") هڪ ئي شيءِ جو نالو سمجهيو وڃي ٿو. پاڻ سونهن، پيار ۽ هائيڪو شاعريءَ جي ديوي پڻ مڃي وڃي ٿي. جيستائين مون کي ياد آهي ته ان تي فلم به ٺهي هئي.

جپان جي مشهور شاعره مئيم ماساجو

گهڻو ڪري سلڪ جي ڪپڙي مان ٺاهيو وڃي ٿو ۽ يوڪوتا ڪاٽن (سوٽي) ڪپڙي مان. ڪمونو کي رنگين بنائڻ لاءِ ان جو ڪپڙو مختلف رنگن جي ڌاڳن سان اڻيو وڃي ٿو يا بعد ۾ رنگريز ڪان dye ڪرايو وڃي ٿو. جيئن سوسيءَ جي ڪپڙن ڪان هالا مشهور آهي تيئن ڪمونو جي رنگين ۾ جپان تي حڪومت تاڪوگاوا گهراڻي تي ڪئي (جيڪي ملٽري جا ماڻهو ۽ جنگجو خاندان جا هئا) ڪمونو مختلف سردارن جي سپاهين لاءِ مختلف رنگن جو ٺاهيو ويو يعني هن کي يونيفارم واري حيثيت ڏني وئي. پوءِ ميجي شهنشاهيت (1912- 1868) واري

"مئيم ماساجو ۽ رومانيت" (اڃا به جي جپاني لفظ استعمال ڪجي ته "عشق جي آڳ") هڪ ئي شيءِ جو نالو سمجهيو وڃي ٿو. پاڻ سونهن، پيار ۽ هائيڪو شاعريءَ جي ديوي پڻ مڃي وڃي ٿي. جيستائين مون کي ياد آهي ته ان تي فلم به ٺهي هئي.

ماساجو سان منهنجي ملاقات ٽوڪيو جي سندس هوٽل ۾ 1979ع ۾ ٿي جڏهن هوءَ 74 ورهين جي هئي. ايڏي وڏي عمر جي هجڻ جي باوجود بہ هوءَ بي ملڪ ترنم نورجهان لڳي رهي هئي. ان بعد منهنجي هڪ پاڪستاني جهازي دوست جي ساڻس 1991ع ۾ ملاقات ٿي جڏهن پاڻ 85 سالن جي هئي. ساڻس گڏ فوٽو ڪڍائڻ جو مون کي ڏاڍو شوق هو. ان وقت تائين سندس چار ڪتاب ڇپجي چڪا هئا. آخري ڪتاب Yuboraru (ڪتڪبيتا) تي ڪيس اوارڊ مليو هو. "ان بعد وري ٽوڪيو اچان ها تہ ساڻس گڏ ڪيترائي فوٽو ڪڍرايان ها. هن وقت جي جيئري هجي ها تہ گهٽ ۾ گهٽ 99 سالن جي هجي ها جو هوءَ مون کان 38 سال وڏي هئي." مون هن سال ٽوڪيو اچڻ تي سوچيو.

۽ هينئر گنزا مان چڪر هڻندي سندس ريسٽورنٽ "Unami" وٽان لنگهندي منهنجا قدم ان طرف وڌڻ لڳا. ليئو پائي مئدم ماساجو جو پڇيم تہ هوءَ ڪهڙي سال گذاري وئي.

"ڇا مطلب؟" ڪائونٽر تي وينل سندس ڌيءَ يا شايد ڏهٽي پوٽيءَ حيرت مان پڇيو، "هوءَ تہ هينئر مارچ ۾ گذاري وئي."

اهو ٻڌي مون کي حيرت ۽ افسوس ٿيو. تنهن جي معنيٰ تہ هوءَ اجان جيئري هئي ۽ هينئر بہ مهينا کن اڳ منهنجي هتي هجڻ دوران گذاري وئي آهي! ريسٽورنٽ جي نئين مالڪياڻيءَ هڪ انگريزي اخبار جي ڪٽنگ پڙهڻ لاءِ مون ڏي وڌائي جنهن ۾ مئدم ماساجو جي موت جي خبر پئي. ان هينان ٿلهي ٽائيپ ۾ لکيل هو:

"MASAJO SUZUKI" (1906-2006) has passed away. She was 99. She died a natural death peacefully in Tokyo on Friday 14th March 2006. Her life was one of love and haiku, which is chronicled in her own unforgettable poems and essays."

آئون انهي پيرين پاهر نڪتس. مون کي چوٿو صدي کن اڳ جو ڏينهن اکين اڳيان ڦري آيا جڏهن منهنجي هن شاعره سان پهريون دفعو ملاقات هن ئي ريسٽورنٽ ۾ ٿي هئي ۽ ان بعد ئي مون هن جي شاعري غور سان پڙهڻ شروع ڪئي هئي.

ٽوڪيو جي شپ يارڊ ۾ هڪ ڏينهن دير تائين ڪم ڪرڻ بعد اتي جو فائننس ڊئريڪٽر اسان کي شهر وٺي هليو هو. شپ يارڊ جي پر ۾ ئي گنزا آهي جتي جا خوبصورت دڪان ۽ هوٽلون دنيا جا اعليٰ ترين سمجهيا وڃن ٿا.

"الطاف توهان کي هڪ اهڙي هنڌ وٺي ٿو هلان جتي گهٽ ۾ گهٽ توکي مزو ايندو." بس سمجهي ويس، مون ٺهہ پهہ وراڻيو، "مئڪدو نالڊ تان ملڪ شيڪ پيارڻ ٿو هلين." ۽ پوءِ فائننس ڊئريڪٽر جڏهن 'يونامي' نالي جپاني اسٽائيل ريسٽورنٽ جي پاهران اچي بيٺو تہ مون خوشيءَ جو اظهار نہ ڪندي چيومانس: "يار هتي وٺي اچڻ ۾ اسان پاڪستانين جو ڪهڙو فائدو. تون تہ ساڪي (جپاني شراب" بہ پيئندين تہ بيف اسٽيڪ بہ کائيندين. اسان جي نصيب ۾ تہ فقط ڪارن ڪريم سُوپ ئي ٿيندو."

"سُوپ سان گڏ مڇي ۽ سلاد کائجانءِ ۽ پوءِ رستي تان ملڪ شيڪ بہ وٺي هلجانءِ. هتي تنهنجي ملاقات اسان جي هڪ وڏي شاعره سان ٿو ڪرايان جيڪا هن هوٽل جي مالڪ آهي."

ڪمونو پهريل جپاني ڇوڪريون

پوڙهين جو ڏينهن ۽ هو جمالو

الطاف شيخ

جپاني ماڻهو شادين مرادين جا ڪاڄ هوٽل ۾ ئي ملهائين. ملهائين چاء ويهارو ڪن مهمانن يا وڌو چيهه تہ پنجاهہ ڪن مهمانن کي گهرائي ماني کارائين. ڳائڻ وڄائڻ يا ڪو گوڙ گهمسان نہ ان هوٽل ۾ ڪن نہ بہ ٿئي.

اسان جي گهٽي ڪوگاني ني چومي (Kogane 2. chome) جي آخري چيڙي وٽ هڪ ننڍڙو پارڪ آهي. ٻن ڏينهن کان اتان لنگهڻ وقت ڏٺم پئي تہ ان کي عورتون صاف ڪري

الطاف شيخ پوڙهين جي ڏينهن تي هو جمالو ۾ جپاني عورتن سان شامل

رهيون هيون. وچ ۾ رکيل پينگهن ۽ گسڪڻ کي هٽائي ڪنڊ ۾ رکيو هئائون ۽ پوءِ وچ تي هڪ اسٽيج بہ ناهي هئائون. سوچيم تہ پڇان تہ ڇاجي تياري ٿي رهي آهي پر هر هڪ عورت صفائيءَ وغيره ۾ سخت مشغول ٿي لڳي. مون کي ائين ئي لڳو تہ ڪو سنڌن ڪاڄ آهي يا موڪلون آهن سو ان پارڪ جي پر وارن گهرن جون هي عورتون ٻارن جو ڪو فنڪشن يا ڊرامو ڪري دل وندرائين ٿيون. ۽ پوءِ سڄ لٿي مهل گهر وينو هوس تہ نغارن ۽ ڪلاسيڪل راڳن جا آواز آيا ۽ مون کي لڳو تہ ان پارڪ مان ئي اچي رهيا آهن. دل چاهيو تہ ڪئميرا کڻي چڪر ڏئي اچان. گهٽي گهوٽيءَ ۾ ڪنهن گهر يا گهٽيءَ ۾. سال جا ڪجهه ثقافتي فنڪشن اهڙا آهن. جن ۾ مڙيئي ٻئنڊ باجو وڄائين ۽ نچن ٽپن: جهڙوڪ ڇوڪرن جي بالغ ٿيڻ تي، ڇوڪرين ۽ ڇوڪرن جي ستن سال عمر ٿيڻ تي، بهار جي موسم ۾ گل ڪڙڻ تي، انهن فنڪشنن جي ڊگهي لسٽ آهي جن مان ڪجهه سڄي جپان ۾ ملهائين تہ ڪجهه خاص صوبن، ٻيٽن ۽ ضلعن تائين محدود آهن. ڪن ڏينهن تي تہ سڄي جپان ۾ موڪل جپاني جي شادي تہ نہ ٿيندي آهي پر هي نمونو شادي جي فنڪشن وارو پيو لڳي.

ڪپڙا بدلائي ڪئميرا کڻي لفٽ ذريعي پنهنجي ائين فلور تان پهرين تي آيس (جپان، ڪوريا ۽ هانگ ڪانگ پاسي گرائونڊ فلور فرسٽ فلور ٿئي ۽ يورپ پاسي يا پاڻ وٽ پاڪستان ۾ زمين سان ليول واري فلور کي گرائونڊ فلور سڏيون ۽ ان بعد پهرين، ٻي ٿي ماڙ ڳڻيون). پارڪ پاسي وڌيس تہ

آواز. وڏيک ڇنا ڏيندا ويا ۽ بتين جي روشني بہ وڌندي وئي. پارڪ جي چوڌاري ماڻهن جو ميڙو متل هو خاص ڪري عورتن ۽ ٻارن جو اسٽيج تي ڍاڪو ڪن جپاني عورتون خوبصورت ۽ تکن رنگن وارن ڪمونو وڳن ۾ نچي رهيون هيون. ڪيتريون ئي اهڙن ئي ويس وڳن ۾ سنواريل ۽ سجايل گهوڙن وانگر هيٺ ويٺيون هيون. خوبصورت رنگن وارن ڪمونن ۾ ايتريون ساريون جپاني عورتون سو بہ دوستاڻي ماحول ۾ ڏسي آءٌ سندن فوٽا ڪڍڻ لڳس ۽ اهو پڇڻ وسري ويو تہ ڇا جو فنڪشن آهي. عورتن جو ڪو گروپ هتي ويٺو هو تہ ڪو هُتي. ڪن جا اڪيلا فوٽو سندن گروپ سان ڪڍيم تہ ڪنهن گروپ ۾ آءٌ پاڻ تي ويٺس ۽ اتي هوش جاءِ آيا تہ محسوس ڪيم تہ پائوڊر جي ليپ هيٺان اهي سڀ پوڙهيون آهن سو ڪنهن جوان جو بہ تہ فوٽو ڪڍجي. ان ۾ ڪو شڪ ناهي تہ بذات خود ڪمونو (جپاني وڳي) جي ايڏي سونهن آهي جو پهريندڙ جي سونهن سوايا سيڪنڊري شيءِ ٿيو پوي تہ بہ هيترن سارن فوٽن ۾ ڪنهن جوان عورت جو بہ تہ فوٽو هجڻ کپي مون کي ڪمونن جو دڪان تہ نہ آهي ڪولٽو جو رڳو ڪموني کي نظر ۾ رکي فوٽو ڪڍندو وتان. آخر هيڏانهن هوڏانهن لوٽا ڦيري جانچيم تہ نہ هيٺ هار سينگار ڪيل عورتن ۾ ۽

نہ اسٽيج تي ”وڄندڙ رڪارڊ تي بنا قدم ملڻ جي“ ڊانس ڪندڙن ۾ ڪا اهڙي نظر آئي جيڪا پنجاهہ سٺ سالن کان ننڍي هجي. جوان عورتون ۽ نوجوان ڇوڪريون سڀ مون وانگر ڏسڻ لاءِ آيل هيون ۽ پينٽ شرٽ يا اسڪرٽ ۾ هيون.

پوڙهين جو ڏينهن ٿيندو آهي جنهن ۾ هو نچنديون ٽپنديون ۽ ڊانس ڪري خوش ٿينديون آهن ۽ ڏسڻ وارا سندن سرتال ۽ ناچ نخري جي تعريف ڪندا آهن. هتي هن فنڪشن ۾ آيل مهمانن کي، هنن تہ پکو ۽ ٿوال تي ڏنو پر بين شهرن ۾ مختلف تحفا

ڪمونو پهريل جپاني عورتون ۽ ٻار

”ڇا ڪنهن جي شادي آهي؟“ هڪ منهنجي عمر جي مرد مون کي هوا هڻڻ جو خوبصورت پکو ۽ ٿوال تحفي طور اچي ڏنو تہ مون يڪدم پڇيومانس.

”اوهه نہ! نہ! بان او دوري“ آهي. هن وراڻيو. ڇئبو تہ اها ڳالهہ آهي. حق تي محلي جون پوڙهيون نچي رهيون آهن. جپان ۾ ”بان اودوري“ سال ۾ هڪ ڏينهن

ڏين. بهرحال آءٌ هنن جي ان ڳالهہ کي ڏسي خوشي ۽ حيرت ۾ رهيس تہ هي ماڻهو ننڍين ننڍين ڳالهين ۾ ڪيڏو خوش ٿين ٿا ۽ هنن جي ڪنهن بہ فنڪشن ۾ جهيڙو جهٽو يا ٽرئفڪ جئم نٿي ٿئي. سڄو سال پاڙي جون پوڙهيون پئسا گڏ ڪري هن ڏينهن تي آيل مهمانن کي تحفا بہ ڏين ٿيون تہ ڪارائين پيارين بہ ٿيون. سرڪار بہ خوش

جو اُن بهاني پارڪ کي خراب نہ پر صاف سترو ڪريو ڇڏين ۽ پاڙي وارن کي بہ ڪا شڪايت نٿي رهي جو هتي ڪوبہ راڳ روپ جو پروگرام ڏهين بجي کان پوءِ نٿو ڪري سگهجي ۽ ان جي هڪ بہ ڏينهن اڳ پريڪٽس جي اجازت فقط نائين بجي تائين هوندي آهي. مجال آهي جو سرڪار طرفان مقرر ٿيل وقت کان ڪو هڪ منٽ بہ مٿي لائوڊ اسپيڪر جو استعمال ڪري. پوليس نہ هوندي آهي تہ بہ امن امان هوندو آهي ۽ خير خوبيءَ سان ڪم ختم ٿي ويندو آهي جو هتي جي ماڻهن کي سندن پوليس جي اکين جي خبر آهي. اها ڪنهن کي بہ غير قانوني ڪم ۾ بخش نٿي ڪرڻ چاهي ڀلي هو مسٽر سونيءَ جي خاندان جو هجي يا مسٽر سوزوڪيءَ جي.

اسٽيج جي چوڌاري ڪيترائي جوان جوان ڇوڪرن جا ٽولا پئي ڦريا پر ڪنهن بہ ڪا اجائي سجائي هوٽنگ نٿي ڪئي. هڪڙا ٻه ڇٽا سي بہ شايد نيڪ نيتيءَ ۾ يا شايد مستيءَ ۾، رڪي رڪي اسٽيج تي اچي ٽپ پائي ماڻهن کي بلڪ ڪلائي ويا ٿي. پر مون ڏٺو تہ ڪيترن کي انهن جي اها بي ترتيب ۽ بي وقتائتي ٽڙپائي پسند نٿي آئي. منهنجي پر ۾ منهنجي عمر جو هڪ جپاني مڪينڪ پنهنجي يونيورسٽي گرئجوئيٽ پٽ سان بيٺو هو تنهن مون سان خوش خير عافيت ڪندي شڪايت طور چيو: "اڄ جو نوجوان جپاني ڪيڏو بي افعالو ٿيندو وڃي، هن کان پراڻو ڪلچر ۽ وڏن جي عزت نڪرندي وڃي!"

مون سندس ڳالهہ تي تعجب ڪائيندي ڪانئس پڇيو: "ويجهڙائيءَ ۾ تون يورپ يا آمريڪا ويو آهين؟"

"نہ."

"ڀلا ملائيشيا، انڊونيشيا يا ٿائيلينڊ؟"

"نہ."

"دراصل دنيا الائي ڪٿا وڃي نڪتي آهي. اڄ وري بہ جيڪي ڪجهہ پراڻا قدر ۽ اخلاق موجود آهن سي هتي جپان ۾ آهن. سواءِ ان ايڪڙ ٻيڪڙ بداخلاقي ۽ ڏوهن جي جپان اڄ بہ فضيلت وارو ملڪ آهي. توهان جي ٽي وي ڊرامن ۽ فلمن ۾ مار ڌاڙ جون خبرون هوندي بہ جپان جون گهٽيون اڌيءَ رات جو بہ Safe آهن." مون چيومانس. هن کي انگريزي بہ سٺي آئي ٿي. سندس پٽ تازو انجنيئرنگ جي ڊگري حاصل ڪئي هئي. پر اڃا ڪا نوڪري حاصل ڪري نہ سگهيو هو جنهن لاءِ هو فڪرمند لڳو ٿي. دنيا جي هر ملڪ وانگر جپان ۾ بہ نوڪري هٿ ڪرڻ وڏو مسئلو آهي ۽ نہ وري هتي ناروي سوئيڊن وانگر نوجوانن کي بيروزگاريءَ جو ڪو الائونس ملي ٿو. ڌارين ماڻهن لاءِ جپان ۾ نوڪري هٿ ڪرڻ اڃا بہ ڏکيو ڪم ٿي پيو آهي پر تنهن هوندي بہ هٿ پير هڻڻ سان ڪيترن کي مليو وڃي.

ڏهن ۾ ويهہ منٽ هئا تہ آخري راڳ ۽ ناچ شروع ٿيو جنهن ۾ ٻين کي بہ سڏيو ويو. ماڻهو ايترا ٿي ويا جو ڪيترا اسٽيج کان هيٺ بيهي نچڻ لڳا. اهو هنن جو هڪ قسم جو هو جمالو هو جنهن ۾ مون کي بہ ڇڪي شامل ڪيائون. هنن ۾ آءٌ هڪ ڌاريو هجڻ ڪري سڀني جون نظرون مون ۾ کتل هيون.

هو جمالو جي موقعي تي ٻہ جپاني عورتون

شگفته شاهه

قسط-3

خواهشن جا گلاب

سر عرفان وري لکي موڪليو: "Plz identify yourself!" (مهرباني ڪري پنهنجي سڃاڻپ ڪرايو).

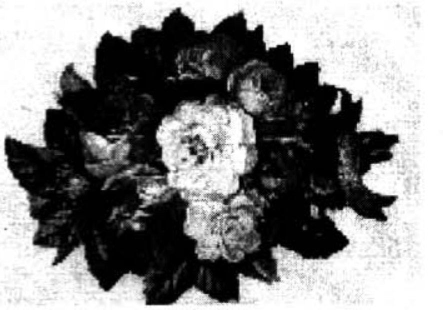

هاڻي نِدا مڪمل طور شرارت جي موڊ ۾ اچي چڪي هئي. ان لاءِ رومن سنڌيءَ ۾ لکي موڪليو: "تعارف جي قابل ناهيان."

پوءِ سر عرفان جي نمبر تان ڪال آئي. موبائل جي اسڪرين تي سندس نالو چمڪي رهيو هو. هن ڪال اٽيند نه ڪئي ۽ پوءِ لکي موڪليو: "مون کي تلاش نه ڪريو ته بهتر ٿيندو نه ته وري SMS نه ڪنديس."

سر عرفان طرفان ڪو به جواب نه آيو ۽ هن مسڪرائيندي سوچيو: "هاڻي خبر پوندي ته جناب ڪيتري پاڻيءَ ۾ آهن." هوءَ سندس هن وقت جي بي وسيءَ بابت سوچي مزو وٺي رهي هئي. هن سوچيو ته هو ان مزاق کي جاري رکندي. ائين ڪافي دير گذري وئي، هوءَ ليٽي ليٽي بيزار ٿي وئي هئي جو وري ڪيس ڪنهن هيءُ ميسيج موڪليو:

"چيٽي چنڊ واڌايون!

Sindhi New Year Strats with "Chetti Chand" the moon of harvesters celebrating this occasion in an old-age tradition which manifests then oneness of Sindhis as a civilized nation. This Year it falls on 20· March, today, let us rejoice this day of unity with exchange of Greetings, praying for prosperity of Sindhis all over the world."

نِدا کي اهو SMS پسند آيو ۽ کيس خبر هئي ته سر عرفان پڻ، سنڌي/سنڌ پرست" هو، ان لاءِ هن وري اهو SMS به کيس موڪلي ڇڏيو. پر ڇڱي دير تائين جڏهن هن طرفان موٽ نه ملي ته هوءَ مرڪي ته هن وقت هو ڪيتري نه ڪشمڪش ۾ هوندو. نيٺ هن وري موبائل تي لکي موڪليو:

"توهان هڪ سنڌيءَ جي حيثيت سان مون کي واڌايون ڇو نه ڏنيون؟ ڇا توهان چاهيو ٿا، ته مان توهان سان رابطو رکان؟"

جواب ۾ هن لکي موڪليو: "واڌايون وڏي ڏبيون پر آمهون سامهون ٿي."

"اعتماد هر تعلق/رشتي جو بنياد هوندو آهي. لڳي ٿو ته توهان اهو اصول وساري رهيا آهيو." هن جواب موڪليو.

نِدا مسڪرائي سوچيو ته اڄ لاءِ ايترو ڪافي آهي.

صبح جو عادت مطابق جلدي اڪ ڪُليس ڊرائيور هٿان رپورٽ وارو فائل ۽ ٽن ڏينهن جي موڪل جي درخواست پنهنجي آفيس جي سيڪشن انچارج ڏانهن موڪلي نِدا هلڪو ناشتو ڪيو ۽ ٽنيليٽس کائي پوءِ ڪجهه دير اخبار پڙهي ۽ وري پلنگ تي اچي ليٽي ڪيس لڳو ته وقت جڻ گذري ئي نٿو هوءَ هڪ روٽين ۾ active لائف جي عادي هئي سو هڪ هنڌ ويهڻ کيس عذاب لڳي رهيو هو پر به ٽي ڏينهن ائين ڪرڻ مجبوري هئي. هن ٽائيم ڏٺو، ته صبح جا سوا نُو ٿي رهيا هئا، تڏهن اوچتو موبائل تي نظر پيس ته رات واري شرارت ياد پيس ۽ سوچيائين 'واهه! وقت گذارڻ جو بهترين ذريعو' پوءِ موبائل تي رومن سنڌيءَ ۾ لکيائين:

"مون توهان کي ڊسٽرب ته نه ڪيو؟ مون کي سنڌيءَ ۾ ميسيج ڪرڻ سٺو لڳندو آهي." ۽ عرفان کي موڪلي ڏنائين هن يڪدم موٽ ۾ لکيو.

"مون کي به، نه، توهان ڊسٽرب نه ڪيو."

نِدا تصور ۾ ڪيس هن وقت آفيس ۾ ڪم ۾ مصروف ڏٺو، هو ان مصروفيت مان وقت ڪڍي ڪيس موٽ ڏئي رهيو هو، هن سوچيو ته ڪجهه ڏينهن ڪيس تنگ ڪرڻ ڪانپوءِ هوءَ سيما کي سڄو احوال ٻڌائيندي ته هوءَ به مزو وٺندي هن وري موبائل

نِدا:"الفاظ ته ذهن جو آئينو هوندا آهن. توهان کي منهنجن الفاظن پٺيان هڪ سلجهيل ذهن نظر نٿو اچي؟ اسان ڪا به expectation نٿا رکون. مان توهان کي دوکو ڏيڻ نه چاهينديس ۽ اُميد ته توهان به مون کي غلط نه سمجهندا ۽ ڪڏهن توهان جي سامهون اچي به وڃان ته به ڪنهن ٻئي کي نه ٻڌائيندا.... اوهه!........

تي ٽائيپ ڪرڻ شروع ڪيو:

"رات توهان ڇيو هو ته روبرو ملڻ ضروري آهي. منهنجي نظر ۾ انسان جو 'هئڻ' ضروري آهي، هن جي 'موجودگي' نه روبرو اسان جو ذهن عورت ۽ مرد جي دائري ۾ الجهي ويندو

آهي. مان صحيح چيو نہ؟"

هوءَ پنهنجي شناخت لڪائڻ خاطر 'آءٌ' نہ پر 'مان' استعمال ڪري رهي هئي تہ متان سامهون سندس ٻولي سبب هو ڪيس سڃاڻي وڃي پر ان SMS ۾ پنهنجي سادگيءَ ۾ هوءَ اهو ٻڌائي ويٺي تہ هوءَ 'عورت' هئي جڏهن تہ هن چاهيو پئي تہ عرفان اهو بہ نہ سمجهي سگهي تہ ڪو مرد ڪيس تنگ ڪري رهيو هو يا عورت.

"بالڪل" عرفان جوجواب آيو.

هن وري لکي موڪليو: "هيستائين مون توهان سان جيتري Chatting ڪئي آهي. ان مان توهان مون بابت ڇا اندازو لڳايو آهي؟ ايمانداريءَ سان ٻڌايو تہ ڇا توهان چاهيندا تہ مان توهان سان Chatting جاري رکان؟"

"اعتماد هر تعلق/رشتي جو بنياد هوندو آهي. لڳي ٿو تہ توهان اهو اصول وساري رهيا آهيو." هن جواب موڪليو.

نِدا فاتحانہ انداز ۾ مرڪي تہ موصوف واقعي ڏهين وڳي کان انتظار ۾ هو ڪيس اها بہ خبر هئي تہ هن وٽ فقط هن لاءِ تجسس جو جذبو هو تہ ڪير آهي جيڪو ڪيس ايڏو تنگ پيو ڪري هن فقط اهو ڄاڻڻ پئي چاهيو ندا لکيو:
"ياد ڪرڻ لاءِ مهرباني."

نِدا لکيو: "پر....... توهان تہ مون کي سڃاڻو ئي نٿا پوءِ مون تي اعتماد ڪندا؟ ۽ توهان هر سوال جو جواب گول مول ۽ محتاط انداز ۾ پيا ڏيو." عرفان لکيو: "مون زندگيءَ ۾ ڪيئي دوکا کاڌا آهن، ان لاءِ ئي محتاط آهيان."

نِدا:"الفاظ تہ ذهن جو آئينو هوندا آهن. توهان کي منهنجن الفاظن پٺيان هڪ سلجهيل ذهن نظر نٿو اچي؟ اسان ڪا بہ expectation نٿا رکون. مان توهان کي دوکو ڏيڻ نہ چاهينديس ۽ اُميد تہ توهان بہ مون کي غلط نہ سمجهندا ۽ ڪڏهن توهان جي سامهون اچي بہ وڃان تہ بہ ڪنهن ٻئي کي نہ ٻڌائيندا.... اوهہ!....... مون کي بہ آفيس وڃڻو آهي. منهنجي خيال ۾ رات جو ڏهين ڪانپوءِ Chatting ڪرڻ مناسب رهندو ٺيڪ؟"

"OK" هن مختصر جواب ڏنو.

"چڱو! ايستائين خدا حافظ پنهنجو خيال رکجو" آفيس جو ندا بهانو ڪيو ڇو تہ نِدا جي آڱرين ۽ اکين ۾ سور ٿي رهيو هو. ايتري ننڍڙي اسڪرين تي نظر کُپائڻ ۽ ننڍن بٽڻن کي آڱرين سان ٽائپ ڪرڻ ٿڪائيندڙ ڪم هو.

ائين ڏينهن گذريو، رات ٿي ڪيس Chatting جو ٽائيم ياد هو مگر هن ڄاڻي واڻي انتظار ڪيو تہ عرفان طرفان ڪهڙو response ٿو ملي ڇا اها Chatting هن لاءِ بہ اهم هئي. اڄ ٽن مهينن بعد پهريون ڀيرو ڪيس فراز جي ڏنل ڌڪ نہ تڙپايو عرفان کي تنگ ڪرڻ جي سوچن ۽ هن جي جوابن ۾ ئي سندس ڌيان رهيو.

جڏهن يارهن ٿيا تڏهن شايد عرفان طويل انتظار بعد نيٽ ڪيس Chatting ڪري "Hello!" لکيو ۽ پوءِ "ڪيئن آهيو؟"

نِدا فاتحانہ انداز ۾ مرڪي تہ موصوف واقعي ڏهين وڳي کان انتظار ۾ هو ڪيس اها بہ خبر هئي تہ هن وٽ فقط هن لاءِ تجسس جو جذبو هو تہ ڪير آهي جيڪو ڪيس ايڏو تنگ پيو ڪري هن فقط اهو ڄاڻڻ پئي چاهيو ندا لکيو: "ياد ڪرڻ لاءِ مهرباني."

عرفان: "Still waiting" (انتظار ۾ آهيان)"

نِدا:"for what" (ڇا جو انتظار؟)"

عرفان: "توهان جي شناخت"

نِدا: "ڇا اها ڳالهہ ايتري اهم آهي؟"

عرفان: "I don't like to play games"

نِدا: مان خود games ڪرڻ پسند نہ ڪندس"

عرفان: "پوءِ لِکو ڇو ٿا؟"

ندا: "ڇا ان ۾ خوبصورتي ۽ ڪشش ناهي؟"

عرفان: "مان واضح ۽ کليل ڳالهيون پسند ڪندو آهيان"

اوچتو ندا کي محسوس ٿيو تہ هوءَ عرفان سان مذاق ڪري هڪ غلط ڪم ڪري رهي هئي ائين نہ ٿئي تہ هوءَ سڃاڻي سندس ڪنهن ڳالهہ يا سامهون اچڻ تي ڏُکي ٿئي. ان لاءِ هن لکيو:

"سچي ڳالهہ اها آهي تہ منهنجو مقصد صرف توهان کي تنگ ڪرڻ هو پر هاڻي خيال اچي ٿو تہ ڪٿي توهان hurt نہ ٿيو.؟

عرفان هڪ شعر لکي موڪليو:

"انت هر ڳالهہ جو ڪنهن سوال تي ٿو ٿئي،
روشن ڪيئي تارا فلڪ ۾،
پنڌ پنهنجو پر ڪنهن اونداهي خال کي ٿو رسي."

ندا لکيو: "ڇا مطلب؟"

عرفان طرفان موٽ نہ ملي تہ وري لکيائين: ڪوشش ڪري سگهو ٿا ۽ توهان شايد مون کي ڪيترن انهن ماڻهن کان بهتر پائيندا، جيڪي توهان لاءِ سڃاتل آهن."

عرفان لکيو: "تنگ ڪرڻ لاءِ مهرباني"

"بس،..... ايترو جلد تنگ ٿي ويا؟" ندا

شرارت مان جواب ڏنس.
عرفان لکيو: "آگرين ۾ سور........."
ندا: "آفيس جو گهڻو ڪم ته ڪمپيوٽر تي ٿيندو آهي. پوءِ ڪمپيوٽر تي ٽائپنگ ڪندي ٿڪجندا نه آهيو؟"
عرفان لکيو: "ٽائپنگ ۾ ٻئي هٿ استعمال ٿيندا آهن"
ندا لکيو: "مان ته ڪلاڪن تائين موبائل تي ٽائپنگ ڪري لکي وڃان پوءِ پلا وري ڪڏهن تنگ ڪريان؟"
جواب ۾ عرفان وري هڪ شعر لکيو:
"هجي ڪو يار به اهڙو،
ملائي سينو سيني سان،
پري کان يار جي
سگهڻ اشارن کي ڪبو ڪاڏي؟" ندا کي سندس اڻ تڻ تي کل اچي وئي ۽ لکيائين:
"سنو sense of humour اٿوَ. پر.... ڪجهه ته آهي مون ۾ جو توهان پنهنجي ٽائيم جي قرباني پيا ڏيو."
عرفان: "بيو ڪيترن ماڻهن کي تنگ ڪندا آهيو.؟"
ندا: "صرف انهن کي، جيڪي پنهنجا هجن/ لڳن"
عرفان: "گهڻا؟"
ندا پهرين ته پريشان ٿي ته ڇا جواب ڏئي ڇو ته هن پهريون ڀيرو ائين ڪنهن ماڻهوءَ سان chatting ڪئي هئي، جنهن کي هن فقط پري کان ئي ڏٺو هو ۽ ڪڏهن به هيلو، هاءِ به نه رهي هئي. پوءِ هن لکيو.
"تعداد ياد نه رکندا آهيون."
جواب ۾ عرفان وري هڪ شعر لکيو:
"مون لاءِ تنهنجو در،
هزار ته نڪاڻا تنهنجا!"
ندا سمجهيو ته هو ڪيس فلرٽ سمجهي رهيو هو. هوءَ پريشان ٿي وئي ۽ پوءِ لکيائين: "چڱو، اج لاءِ ايترو ڪافي آهي. پاڻ کي rest ڏيو ڇو ته سياڻي وري chatting ڪرڻي آهي."
عرفان به الوداع چئي بس ڪئي.
ٻئي ڏينهن ندا جي طبعيت ڪجهه بهتر ٿي، ته ٿورو گهڻو گهر ۾ اتي هلي ۽ ڪي ننڍا ننڍا ڪم ڪيائين. ڏينهن گذري ويو. رات ٿي ته ڪهاڻين جو هڪ ڪتاب پڙهڻ لڳي سندس ادبي ذوق سٺو هو ۽ هن اردو توڙي سنڌي ادب جو چڱو مطالعو ڪيو هو، انڪري ئي سنو ڳالهائي به ويندي هئي. ڪتاب پڙهندي جڏهن ٿڪاوٽ محسوس ٿيس، ته ٽائيم ڏٺائين. رات جا پوڻا ٻارهن ٿيا هئا. کيس هڪدم عرفان جو خيال آيو پروري سوچيائين ته ائين نه ته هو پنهنجي فيملي سان گڏ هجي ۽ هن وقت کيس وقت نه ڏئي سگهي، کيس خبر هئي ته هو شادي شده هو، کيس ٻار به هئا. بوريت...... بوريت.........! هن بيزار ٿي سوچيو ۽ وري موبائل کڻي عرفان کي SMS ڪيائين:
"هيلو! ڪئين آهيو؟"
"مان ته ٺيڪ آهيان پر شايد توهان جي طبعيت ٺيڪ ڪونهي، تڏهن ئي اڄ آفيس نه آيا."
ندا ٿوري دير لاءِ ته جڻ پنڊ پهڻ ٿي وئي ۽ سوچيائين ته ائين ڪيئن ممڪن هو ته هن کيس سڃاڻي ورتو هو کيس اهو اندازو ضرور هوندو ته سندس ڪو ڪليگ ئي کيس تنگ ڪري رهيو هو، پر هن ڏانهن ته سندس ڌيان وڃي ئي نٿي سگهيو ڇو ته هڪ ته ٻئي الڳ الڳ سيڪشن ۾ هئا ۽ هن ڪڏهن به سر عرفان سان سنئون سڌو ڳالهايو ئي نه هو.
*

رخسانه سومرو

اُمالڪ!

جنهن من ۾
گل رنگ دنيا آباد هئي،
ان دل، ڌرتيءَ تي،
مٽيءَ جا واچوڙا وسي پيا
نيڻن منجهه لهي آئي،
موت جهڙي، سرد نهار،
ڇڇي پئي دل جي تار.
*

دِجان ٿي

اڄ!
مان پنهنجي اندر ۾ پلجندڙ،
هجر جي جذبن کان،
دِجان ٿي!
تو لئه سمنڊ وانگر چلندڙ،
پيار کان، دِجان ٿي!
ان وقت کان دِجان ٿي!
جنهن پل منهنجي
هٿ ترِيءَ تان،
پوپٽ بنجي اڏامي ويندا،
توسان، منهنجو پيار ۽
جذبن جي پيڙ،
منهنجي سهپ کان ٻاهر آ
پانيان ٿي!
جڻ چپ ڪپجي ويا اٿم
ڪن ٻوڙا ۽ اکيون پٿرائجي ويون اٿم
جڻ سج لڙئي جو،
اداس پا چولو هجان.
ڪير آ، جو سمجهائي ته،
پيار ۾،
باطن کي پاڪر ۾ پرڻ،
خوشبو جو رت تي سفر ڪرڻ
اندلٺ جي پوتي پائڻ،
شفق کي ٻاهه ۾ لاهڻ
سج کي مٺ ۾ قيد ڪرڻ،
هڪ سپنو آ،
آڪري ۾ مٽو وجهڻ آ.
*

"ملازمت ڪندڙ عورتن کي جنسي طور هراسان ڪندڙن کي سزائون ملنديون" قومي اسيمبليءَ ۾ بل پيش

جنسي اذيت ڏيڻ، لفظ يا اشاري ذريعي عورت جي حياءَ جي توهين ڪرڻ تي ٽي سال قيد ۽ پنج لک ڏنڊ جي سزا ملندي. جنسي لاڳاپا رکڻ لاءِ زباني يا لکت ۾ درخواست ڪرڻ جنسي رويو اختيار ڪرڻ يا ملازمت کي جنسي لاڳاپن سان مشروط ڪرڻ هراسان ڪرڻ جي زمري ۾ ايندو.

اسلام آباد (رپورٽ) وفاقي حڪومت ملازمت ڪندڙ عورتن کي جنسي طور هراسان ڪرڻ خلاف بل قومي اسيمبلي ۾ پيش ڪري ڇڏيو آهي. جنهن جو مقصد نوڪريون ڪندڙ عورتن کي جنسي طور هراسان ڪرڻ واري عمل کي روڪڻ ۽ جتي اُهي ڪم ڪن ٿيون، اتي بهتر ماحول فراهم ڪرڻ آهي.

بل ۾ چيو ويو آهي ته ملازمت

جيڪڏهن ڪميٽي جي ڪنهن ميمبر خلاف شڪايت ٿيندي ته اُن کي تبديل ڪيو ويندو، ڪميٽي شڪايت موصول ٿيڻ جي ٽن ڏينهن اندر ملازم کي الزامن بابت آگاهه ڪندي ۽ ستن ڏينهن ۾ وضاحت طلب ڪندي. مناسب جواب نه ڏيڻ جي صورت ۾ ڪميٽي ملازم خلاف ڪاروائي شروع ڪندي.

ڪندڙ عورتن کي سرڪاري، غير سرڪاري يا ڪنهن به خودمختيار اداري ۾ جنسي طور هراسان ڪندڙن خلاف ڪاروائي ٿيندي، جنهن ۾ نوڪريءَ تان برطرف، جبري موڪل ۽ پروموشن روڪڻ واريون سزائون به شامل آهن.

جنسي اذيت ڏيڻ لفظ يا اشاري ذريعي عورت جي حياءَ جي توهين ڪرڻ تي ٽي سال قيد يا پنج لک ڏنڊ يا ٻئي سزائون ملي سگهنديون.

جنسي اذيت جو واقعو مارڪيٽ، نجي محفل ۽ گهرن توڙي پبلڪ ٽرانسپورٽ ۾ ٿيندو ته ڄاڻايل سزا ملندي. پارلياماني مامرن جي وفاقي وزير ڊاڪٽر بابر اعوان قومي اسيمبلي ۾ به بل پيش ڪيا. نوڪري ڪرڻ وارين جاين تي هراسان ڪرڻ کان بچاءَ واري ايڪٽ 2009ع مطابق هراسان ڪرڻ جو مطلب جنسي لاڳاپي جي ڪوشش، جنسي لاڳاپا رکڻ لاءِ زباني ۽ لکت ۾ درخواست ڪرڻ، جنسي رويو اختيار ڪرڻ، جنهن سان ڪارڪردگي متاثر ٿئي يا جنسي خطرو پيدا ٿئي يا اُن آڇ جي انڪار ڪرڻ تي شڪايتي ڌر کي سزا ڏيڻ جي ڪوشش يا جنسي لاڳاپي کي ملازمت سان مشروط ڪرڻ هراسان ڪرڻ جي زمري ۾ ايندو، ايڪٽ مطابق هر آرگنائيزيشن ايڪٽ لاڳو ٿيڻ کان پوءِ هراسان ڪرڻ جي حوالي سان جاچ لاءِ 30 ڏينهن اندر انڪوائري ڪميٽي قائم ڪندي، ڪميٽي ٽه رڪني هوندي، جنهن ۾ هڪ عورت کي شامل ڪرڻ لازمي هوندو، جيڪڏهن ڪميٽي جي ڪنهن ميمبر خلاف شڪايت ٿيندي ته اُن کي تبديل ڪيو ويندو، ڪميٽي شڪايت موصول ٿيڻ جي ٽن ڏينهن اندر ملازم کي الزامن بابت آگاهه ڪندي ۽ ستن ڏينهن ۾ وضاحت طلب ڪندي. مناسب جواب نه ڏيڻ جي صورت ۾ ڪميٽي ملازم خلاف ڪاروائي شروع ڪندي، ايڪٽ مطابق انڪوائري ڪميٽي جي رپورٽ تي عملدرآمد لاءِ انتظاميا ايڪٽ تحت اعليٰ اختياري قائم ڪندي. جڏهن ته اعليٰ اختياري جي فيصلي خلاف اپيل لاءِ لاڳاپيل حڪومت وفاق يا صوبائي سطح محتسب (اومبدس پرسن) مقرر ڪندي، انڪوائري ڪاميٽي ملازم تي ڏوهه ثابت ڪرڻ جي صورت ۾ اعليٰ اختياري کي ملازم خلاف سزا جي سفارش ڪري اختياري کي ملازم خلاف سزا جي سفارش ڪري سگهي ٿي. جيڪڏهن شڪايت ڪندڙ ذهني طور متاثر هوندو ته لاڳاپيل ادارو اُن لاءِ نفسياتي يا طبي علاج جي بندوبست سان گڏ اضافي ميڊيڪل موڪل جو بندوبست ڪندو، شڪايت ڪندڙ کي پگهار يا ٻئي مد ۾ نقصان جي صورت ۾ ادارو معاوضو ادا ڪري سگهندو. انڪوائري ڪميٽي کي ڪنهن به ماڻهو کي سڏائڻ ڪائنس پڇا ڳاڇا ڪرڻ، دستاويز حاصل ڪرڻ، ثبوت حاصل ڪرڻ جو اختيار هوندو جيڪڏهن شڪايت ڪندڙ جا الزام غلط ثابت ٿيندا ته انڪوائري ڪميٽي اُن خلاف ڪاروائي جي سفارش ڪري سگهندي. متاثر ڌر 30 ڏينهن اندر اعليٰ اختياري جي فيصلي خلاف هڪ مهيني اندر محتسب شخص (اومبدس پرسن) وٽ اپيل ڪري سگهندو، جنهن کي سزا برقرار رکڻ، ختم ڪرڻ يا اُن ۾ تبديلي جو مهيني اندر اختيار هوندو ۽ فيصلي کان ٻنهي ڌرين کي آگاهه ڪيو ويندو. ايڪٽ تي عمل نه ڪرڻ جي صورت ۾ مالڪ يا ملازمت ڏيندڙ کي هڪ لک رپين تائين ڏنڊ جي سزا ملي سگهندي پر ڏنڊ جي سزا 25 هزار رپين کان گهٽ نه هوندي.

وفاقي حڪومت ڄاڻايل بل کان سواءِ قانوني فوجداري 1898ع ۾ ترميم جو ايڪٽ 2009ع به قومي اسيمبلي ۾ پيش ڪيو آهي. جيڪو فوري نافذ العمل هوندو. پيش ڪيل ترميمي ايڪٽ مطابق ضابطا فوجداري ۾ هڪ شق جو اضافو ڪيو ويو آهي. نئين شق ۾ جنسي اذيت پهچائڻ جي حوالي سان سزائن جو تعين ڪيو ويو آهي.

(ڪاوش جي ٿورن سان)

سهيڙيندڙ: امر سنڌو

هڪ شخصيت سئو سوال

پروفيسر نجم شيخ

س: نالو گهر ۾ سڏجندڙ؟
نجم: نجم، نيان.
س: ڄم جي تاريخ؟
نجم: ايڪيهين جولاءِ سن اوڻيهه سئو چوئيتاليهه.
س: شهر جنهن ۾ پهريون ساهه کنيو؟
نجم: ميرپورخاص.
س: شهر جيڪو اڄ به پاڻ ڏانهن ڇڪي؟
نجم: ميرپورخاص.
س: شهر جو دل جو شهر آهي.
نجم: حيدرآباد.
س: شهر جو دل کي نه آئڙيو هجي؟
نجم: ڪراچي.
س: زندگيءَ جو سڏڪو جيڪو وسري ئي نٿو؟
نجم: پنهنجي وڏي پٽ جي فوت ٿيڻ جو صدمو وسري ئي نٿو.
س: زندگيءَ جي پهرين مرڪ؟
نجم:.......
س: زندگيءَ جي پهرين مهرباني؟
نجم: جڏهن گورنمينٽ سروس ملي، مان پائنيان تي زندگيءَ جي پهرين مهرباني هئي، منهنجي پنيان پاءُ جائو. پورو خاندان چوندو هو. سپاڳي آهي پاءُ آنداڻين.
س: زندگي جو پهريون قرب پهرين يادگيري؟
نجم: زندگيءَ جو پهريون قرب ماءُ جي محبت جو احساس جنهن سان گهاريل هر پل مون کي جيئڻ جو احساس ڏياريو.
س: موسمن سان پيار جي پهرين يادگيري؟
نجم: موسمن سان پيار جون يادگيريون ڪوڙ آهن، بس موسمن ۽ مندن وانگر يادگيريون به بدلجنديون رهن ٿيون. پر پنهنجي امڙ سان گهاريل پل مون لاءِ لازوال آهن.
س: وڻندڙ موسم؟
نجم: وڻندڙ موسم سيارو، جنهن ۾ هيٽر ويجهو ويهي ڪافي سان گڏ ڊراءِ فروٽ کائڻ وڻندو آهي. هونئن ته اعتبار جي موسم وڻندي آهي.
س: ستن ڏينهن جي گول چڪر مان ڪو وڻندڙ ڏينهن؟
نجم: آچر جو ڏينهن.
س: ڏينهن جي اٺن پهرن مان وڻندڙ پهر؟
نجم: فجر جو وقت خدا جي عبادت يڪسوئي سان ڏينهن جي ابتدا رب جي نالي سان ڪرڻ جو موقعو ملي ٿو.
س: فطرت جي خوبصورتيءَ جو وڻندڙ نظارو؟
نجم: ڪارن ڪڪرن مان رم جهم برسات جو پوڻ، چنڊ جي چانڊاڻ تارن جي جهرمٽ وڻندي آهي.
س: ٻالڪپڻ جي ڪا ياد رهجي ويل ڏنگائي؟
نجم: هڪ دفعو اسان گهر ۾ ٻڪري پالي، ان جو ڪير ڪنهن کي به نه وڻندو هو. هڪ شام جو چاچا گلو (بابا وٽ ڪم ڪندو هو) تنهن کي ٿيل چانهه ڏني. مون سمجهيو هو چانهه نه پيئندو. جو ٻاڪري کير ۾ بانس هوندي آهي. سو ڊوڙي اندر امان کي ٻڌايم ته امان چاچا گلو پر هن کي خبر ئي نه پئي ته سڀ چانهه پي ويو.
س: ٻالڪپڻ جي ڪا محرومي جيڪا اڄ به دل تي چٽيل هجي؟
نجم: ڪا به نه.
س: ٻالڪپڻ جي خواهش؟
نجم: ٻالڪپڻ کان وٺي خاندان جي ڇوڪرين کان ڪجهه مٽ پرڙ نيرڻ جي خواهش هوندي هئي.
س: ننڍپڻ جو ڪو انگل آرو؟
نجم: عيد ڏينهن تي نئون جوڙو، پرس، چوڙيون، عيد خرچي ۽ پينرن کان گفٽ ضرور طلبيندي هيس، هر مهيني "گل ڦل" گلستان رسالا ضرور ڪپندا هئا.

لطيف ڏهاڙي جي موقعي تي 1975ع گورنمينٽ گرلس ابن رشد ڪاليج ميرپورخاص

س: جوانيءَ جو پهريون احساس؟
نجم: پنهنجي ماءُ پيءُ جي رضامنديءَ سان منهنجي سئوٽ منهنجو سڱ گهريو، ڪنهن جي منظور نظر بڻجڻ جو انوکو احساس پيدا ٿيو.
س: جوانيءَ جو پهريون خواب؟
نجم: هڪ ڪامياب زندگي گذارڻ جو خواب.
س: جوانيءَ جو ڪو خوبصورت پل؟
نجم: ميٽرڪ سائنس گروپ سٺن نمبرن ۾ پاس ٿيڻ.
س: بار بار چپن تي ايندڙ گيت؟
نجم: چو تي جهيئي اهڙيون ڏيئر امان! ڏيئر پرايو ڏڻ اٿئي ڙي امان!
س: دل کي ڇهي ويندڙ سٽ؟
نجم:
ڪس ڪس کو روئين ڪي

الله ڏاهي ۾ ٿيان، ڏاهيون ڏک ڏسن.
مون سين مون پرين، پورائيءَ ۾ پال ڪيا.

س: ڏک جي آخري پناهہ گاهہ.

نجم: خدا جي عبادت ۾ آهي.

س: خوشيءَ جي اظهار جو طريقو؟

نجم: خوشيءَ جو اظهار ڪلي احساس ڏيارڻ ۾ آهي.

ڊائريڪٽر ڪاليجز حيدرآباد ڪوڪر صاحب کان شيلڊ حاصل ڪرڻ وقت (1974ع)

س: اُڀرندڙ سج ۽ لهندڙ سج جي پويان ڏينهن رات جي راند ۾ پسند جو ويلو.

نجم: صبح جو ويلو.

س: تاريڪي جو احساس؟

نجم: پيءُ ماءُ جي وڇوڙي ۽ گهر واري جي فوت ٿيڻ تي پاڻ کي تاريڪيءَ ۾ گهيريل ڏٺم.

س: گذرندڙ وقت لاءِ ڪا ميار؟

نجم: وقت جو ڀرپور استفادو وٺڻ کپندو هو. جيڪي پل گذري ويا. انهن تي ڪا ميار ناهي؟

س: خالي رستن جا احساس؟

نجم: ڪڏهن ڪڏهن اڪيلي پڻ جو احساس شديد ٿيندو آهي، جڏهن گذريل پل . پيار جا اڌورا رهجي ويل خواب وکريل منزلون، پرين جي جدائيءَ بس ائين لڳندو آهي. اڃا منزل پر آهي.

س: قد کان اُڀيون ديوارون؟

نجم: قد کان اُڀيون ديوارون، اسان جي سماج جون ريتون رسمون، ڪارو ڪاريءَ ۽ عورتن کي برابريءَ جا حق نہ ملڻ، انهن سان انصاف ڪڏهن ٿيو آهي. مان تہ هميشہ انهن کي سماج جون ديوارون سمجهيو آهي.

س: دوستي؟

نجم: قدرت جي طرفان عطا ٿيل تحفو آهي.

س: هٿ ڇڏائي، ويندڙ دوستن جي شڪايت؟

نجم: ڪابہ نہ!! ڇاڪاڻ تہ انهن جي دوستي صرف مطلب خاطر هئي، شڪايت بہ پنهنجن سان ڪبي آهي. شڪايت ضرور رهندي.

س: دوستن تي ڪا ميار؟

نجم: ڪابہ نہ!! لهڻو ليکو ڪنهن سان بہ نہ هوندو آهي. هيءَ تہ خوشيءَ جو سودو هوندو آهي. ڪو ڪنهن کي ڪيترو ٿو عزيز رکي.

س: پيار؟

نجم: قدرت جو انمول تحفو آهي؟ پوءِ ان جي صورت ڪهڙي بہ هجي.

س: عشق؟

نجم: سچو عشق خدا ان جي رسول ﷺ سان هئڻ کان پوءِ ماءُ پيءُ، ور پنهنجا ٻچا ۽ پوءِ مٽ مائٽ اچن ٿا.

س: پيار جو بي اختيار اظهار؟

ماءُ پيار جو اظهار بي اختيار هوندو آهي.

س: پيار جڏهن عذاب آڻي تہ؟

نجم: چوندا آهن تہ ايترو مٺو نہ ٿجي جو ڪو کائي وڃي ايترو ڪڙو نہ ٿجي جو ٿُڪي ڇڏين؟ پيار ۾ عذاب آڻيندڙ يا ڏيندڙ کي الله ايمان ڏئي جو پيار جو قدر ڪري.

س: پيار جو اظهار نہ ڪري سگهجي؟

نجم: ان ۾ خيريت آهي.

س: ڪلا ڪيتر ۾ پير کوڙڻ جو پهريون سهارو؟

نجم: بابا جي نوڪري حيدرآباد ۾ ٿيڻ ڪري حيدرآباد آياسين جيڪو بنيادي طور هڪ فنون لطيف سان لاڳاپيل بہ هئا. قلم ۽ برش ٻنهي جا رنگ روپ، علم ادب ۽ فن فنون سان لاڳاپيل هئڻ ڪري خانداني اثر ضرور پيا.

بس ڪوشش هوندي هئي تہ سروس ۾ اڳتي وڌان تنهن ۾ ڪامياب بہ ٿيس، ماءُ، پيءُ ٻنهي جي محنت شامل آهي.

س: پهرين مڃتا؟

نجم: 1974ع ۾ جڏهن ابن. رشد گرلس ڪاليج ۾ "لطيف ڊي" ڪرائڻ تي بيسٽ فنڪشن آرگنائيزر طور مڃتا ملي. ان وقت ننڍا ننڍا ڊرامہ، بحث مباحثا ڪرائڻ طور بہ مڃتا ملي.

س: تنقيد ڪيئن ٿي لڳي؟

نجم: تنقيد برائي اصلاح سٺي لڳندي آهي. تنقيد برائي تنقيد تي دل ڏکندي آهي.

س: پسنديده صنف؟

نجم: فنون لطيف مان نثر نويسي ۽ شاعري وڻندي آهي.

س: فني زندگي؟

نجم: بنيادي طور بابا ۽ ڏاڏو منهنجا

جنهن سماج ۾ رهون ٿا، مرد ۽ عورت جو هڪٻئي سان ڪم ڪار جي سلسلي ۾ واسطو ۽ رابطو بہ رهي ٿو. گڏجي هڪٻئي سان سهڪار ۽ سهپ سان اعتبار ۽ اعتماد سان هڪٻئي جون زندگيون عذاب بڻائڻ بدران سڪون ۽ خوشيون ڏيو تہ اسان جو سماج ۾ هڪ صحتمند ماحول پيدا ٿيندو. امن، پيار ۽ محبت جنم وٺندي.

علم خود بہ حاصل ڪريو. ٻين کي بہ ان جو شعور ڏيو. شعور ئي انسان کي انسان بڻائيندو. هڪ عظيم انسان هڪ عظيم ڪردار جو مالڪ بڻبو. جيڪو پنهنجي مڃتا هن دنيا ۾ حاصل ڪندو ۽ ٻئي جهان لاءِ بہ سچو پورهيو ڪندو. جيڪا انسان جي ضرورت بہ آهي ۽ منزل بہ آهي!

اُستاد هوندا هئا. بابا تہ فائن آرٽ سان لاڳاپيل هئا. مون کي ڊرائنگ نہ وڻندي هئي. ادبي ڪتاب ضرور پڙهندي هيس. ننڍي هوندي شادي ٿيڻ ڪري پڙهائي مڪمل ڪري پوءِ 73 ۾ شاعري ڪئي جيڪا نئين زندگي رسالي ۾ ڇپي.

س: سجاڻپ جو حوالو؟

نجمہ: سجاڻپ پنهنجي پيءُ ع. ق. شيخ جيڪو سنڌ جو مهان ليکڪ ۽ مصور هو ۽ خود منهنجي پنهنجي الڳ بہ شخصيت آهي.

س: وڻندڙ شاعر؟

نجمہ: شاهہ عبداللطيف.

س: وڻندڙ ليکڪ؟

نجمہ: امر جليل، حليم بروهي، ابراهيم جويو، حميد سنڌي، فهميده حسين، تنوير جوڻيجو وغيره.

س: راڳي جن جو راڳ دل ڇهي وڃي؟

نجمہ: محمد يوسف، ڀڳت ڪنور، عابده پروين، لتا منگيشڪر، محمد رفيع.

س: وجود جي سڀ کان وڏي ٽيڪ؟

نجمہ: ”خدا جي هستي“.

س: خوشبوئن جي دنيا ۾ وڻندڙ خوشبو؟

نجمہ: گلاب جي گل ۽ موتئي جي خوشبو وڻندي آهي.

س: وڻندڙ موسم؟

نجمہ: خزان جي موسم.

س: پسند جو رنگ؟

نجمہ: سڀ کان وڌيڪ ”اڇو“ رنگ پسند آهي.

س: ڪائنات جي سڀ کان خوبصورت تخليق؟

نجمہ: انسان.

س: چڙ اچي تہ ڇا ڪنديون آهيو؟

نجمہ: چڙ اچڻ تي ٻڙ ٻڙ ضرور ڪندي آهيان پاڻي پيئندي آهيان. مزاج کي ٿڌو رکڻ جي ڪوشش ڪندي آهيان.

س: انساني خوبي جيڪا پهرين نظر ۾ ڪريو؟

نجمہ: نيڪي ڪرڻ، خدا جو خوف هئڻ ۽ سچ حق جو ساٿ ڏيڻ.

س: دل تي بار ٿي پوندڙ انساني خاميون؟

نجمہ: ٻيائي وارو رويو، جنهن ۾ لالچ ڪوڙ فريب هجي.

س: پنهنجي دل جي ڪمزوري؟

نجمہ: پيار ۾ حساب ڪتاب نہ ڪرڻ گهرجي. انسانن جي عزت ڪرڻ گهرجي.

س: پيڙا جو ڪو پل؟

نجمہ: ننڍي عمر جي شاديءَ وقت ماءُ پيءُ جو وڇوڙو.

س: معاف نہ ڪرڻ جوڳي انساني خطا؟

نجمہ: گلا ڪرڻ.

س: ڪٽنبي زندگي؟

نجمہ: پرسڪون! الله جو شڪر آهي.

س: نفرت؟

نجمہ: اعتماد کي ڪو ٺيس پهچائي ٿو تہ ان شخص کان نفرت ٿيو وڃي. ٽن ڏينهن کان وڌيڪ نفرت ۽ ڪاوڙ رکي نہ سگهندي آهيان. ڪين معاف بہ ڪري ڇڏيندي آهيان. پوءِ ڪجهہ بہ نہ سوچيندي آهيان، نہ نفرت نہ پيار هوندو آهي.

س: عقل ۽ جذبي ۾ ڪير وڌيڪ ڀاري هوندو آهي؟

نجمہ: ٻنهي ۾ توازن رکڻ جي ڪوشش ڪندي آهيان، ڪڏهن عقل ڪڏهن جذبا هڪ ٻئي تي ڀاري پئجي ويندا آهن.

س: عقيدو؟

نجمہ: حقوق الله تي مڪمل يقين رکندي آهيان، عقيدو لفظ عقد مان ورتل آهي، پنهنجو پاڻ سان هڪ determination، هڪ ڳالهہ کي ڳنڍ ڏنل هجي.

س: عبادت؟

نجمہ: حقوق العباد تي ايمان آهي، جيتري حيثيت آهي، ان آهر سيني جي مدد ڪرڻ چاهيندي آهيان. الله تعاليٰ جي اڳيان هٿ ڊگهيري دعا گهرڻ گهرجي پنهنجي بندگيءَ جو اظهار ڪرڻ.

پنجن ئي ڀينرن سان گڏ

س: وقت؟

نجمہ: زندگيءَ گذارڻ لاءِ وقت جو قدر ڪرڻ گهرجي، موقعو، مهل زندگي هڪ دفعو ملندي آهي. گذريل پل وري نہ ملندا آهن، وقت ڪنهن جو انتظار نہ ڪندو آهي.

س: موت؟

نجمہ: هڪ جهان کان ٻئي جهان ۾ داخل ٿيڻ جي دروازي کي موت چوندا آهن، ”ڪل نفس ذائقت الموت“ سيني کي موت جو ذائقو چکڻو آهي، زندگي موت خدا جي هٿ ۾ آهي.

س: زندگي؟

نجمہ: زندگي: ڌڻي تعاليٰ جي طرفان انسان لاءِ هڪ بهترين تحفو آهي. جنهن جو قدر ڪجي چڱا نيڪ ڪم ڪرڻ سان زندگي جنت ۽ دوزخ بہ بڻجي سگهي ٿي.

س: دل کي ڇهندڙ فلم؟

نجمہ: مغل اعظم انڊيا جي فلم/ Art movies/ مدر انڊيا.

س: پسنديده تاريخي شخصيت؟

نجمہ: حضرت بيبي فاطمہ رضہ ۽ حضرت بيبي عائشہ رضہ.

س: سياست؟

نجمہ: هميشہ کان سياست ناپسنديده عمل سمجهندي آهيان.

س:وڻندڙ سياسي شخصيت؟

نجمہ: شهيد ذوالفقار علي ڀٽو.

س: وڻندڙ مشروب؟

پنهنجن ٻارن سان گڏ

نجم: ڪوڪونٽ ملڪ.

س: وڻندڙ اخبار؟

نجم: ڪاوش، سهراڻ ۽ ڊان.

س: وڻندڙ سيٽ لائيٽ چئنل؟

نجم: KTN، Dawn، Peace TV، سنڌ ۽ مهراڻ چينل پسنديده آهن.

س: پسنديده اداڪاره؟

نجم: ميڊم نور جهازن ۽ زيبا.

س: سواري جيڪا پسند هجي؟

نجم: ڪرولا ڪار.

س: خواب جيڪو اڪثر ڏسندا هجو؟

نجم: پاڻ کي آسمان ۾ اڏامندي محسوس ڪندي آهيان.

س: خواب جيڪو ساپيان نه ماڻي سگهيو؟

نجم: خدا جو شڪر آهي. جيڪي خواب ڏٺا سي سڀ پورا ٿيا. ڪجھ اڌورا خواب وَر جي وڇوڙي جي ڪري رهجي ويا.

س: مستقبل جي باري ۾ پلان؟

نجم: خدا تعاليٰ صحت قائم رکي ۽ سگهه ڏيندو ته عورتن جي ڀلائيءَ لاءِ ڪم ڪندي رهندس.

س: ناڪامي جيڪا اڃا تائين دل ۾ دڪندي هجي؟

نجم: ماءُ پيءُ جي نامڪمل خدمت جو ڏک رهندو آهي.

س: خوشي جنهن جو انتظار هجي؟

نجم: ٻارن جي ڪاميابين کي پنهنجون خوشيون سمجهندي آهيان.

س: آزادي؟

نجم: انسانيت جي دائري ۾ رهي، هر انسان پنهنجي مرضيءَ سان آزاد زندگي گذاري سگهي ٿو. جنهن سان ڪنهن جي دل آزادي نه ٿئي.

س: ڌرتيءَ سان پيار؟

نجم: ڌرتي سان پيار هڪ فطري عمل آهي.

س: زندگي ڪان ڪا شڪايت؟

نجم: قول و فعل ۾ سچائي ايمانداري هجي، هڪ ٻئي لاءِ محبت ۽ عزت هجي ڪوڙ ڪان پاسو ڪجي. لالچ انسان کي انڌو ڪندي آهي. هڪٻئي کي بنا غرض ڪم اچڻ لالچ، گلا، غيبت ڪرڻ ڪان بچي پنهنجي ڪيل وعدن کي پاڙجي، سچ، حق جي ڳالھ ڪجي.

س: انساني ڪردار جي سونهن؟

نجم: اول ته انسان کي سمجھڻ ڏاڍو ڏکيو آهي، پل ۾ تولو پل ۾ ماسو. چوندا آهن وڻ جي ۽ انسان جي اندر جو اندازو لڳائڻ ڏکيو آهي. گهڻ ۾ گهڻ انسان هڪ ٻئي کي گهڻ نه سمجهن، عزت ڏين. پيار ڪن انهن ڳالهين جي ڪري، ڪڏهن پڇتاءُ ڪڏهن ڏک ٿيندو آهي. ان درويش وانگر ٿجي. جيڪو صرف نيڪي ڪرڻ چاهي ٿو نه ان وڇونءَ وانگر جنهن جي فطرت ۾ ڏنگ هڻڻ آهي.

س: پنهنجو پاڻ ڪان شڪايت؟

نجم: پنهنجي پاڻ ڪان شڪايت اها آهي ته هر ڪنهن تي ڀروسو ڪري ويندي آهيان، پوءِ خبر به پوندي، آهي ته اڳلو ڪوڙ پيو ڳالهائي يا شايد منهنجي ڪمزوري آهي. يا پاڻ تي اعتماد جي گهٽتائي آهي.

س: تقدير تي ويساھ؟

نجم: تقدير تي ويساھ آهي. بلڪل آهي.

س: زندگيءَ جو ڪڙو سچ؟

نجم: زندگي ۽ موت، ٻئي ازلي ۽ ابدي حقيقتون آهن. اُهي اڄ به انسانن جي زندگيءَ ۾ موجود آهن.

س: زندگيءَ جو اعتراف؟

نجم: زندگي جياپو يا حياتي هڪ معنيٰ رکن ٿا. مون کي شهيد آصف مصرائي، جون چند سٽون ياد ٿيون اچن. موت ايندو ۽ ضرور ايندو هي اڻ ٽر ڳالھ آ.

زندگيءَ جي ڳالھ ڪر. زنده دليءَ جي ڳالھ ڪر.

س: ٻئي جنم ۾ ڇا ٿيڻ چاهينديون.

نجم: اسان جي مذهب ۾ ٻيو جنم ٿيندو نه آهي. انسان فنا آهي فنا ٿيندو.

س: ڪهڙين ڳالهين تي چڙ ايندي اٿو؟

نجم: گهڻو ڪري هيٺين ڳالهين تي چڙ ايندي اٿم:

1. اڳلو سچ ڳالھ کي لڪائي ڪوڙ ڳالهائي.
2. پنهنجي ذاتي معاملن ۾ ٻين جي دخل اندازي ڪرڻ.
3. ڪوڙ ڳالهائڻ دوڪو ڪرڻ.
4. ڀروسي کي ٽوڙڻ تي چڙ ايندي آهي.

س: چڙواڳي؟

نجم: چڙواڳي دراصل ان لفظ مان نڪتل آهي. جنهن جي معنيٰ آهي. چُڙ، کولڻ، ڇوڙڻ، ڳنڍ کولڻ واڳ اڪر مان نڪتل آهي. لغام وجهڻ، اصول قاعدا، ڪنهن اصول، پابندي، حد بندين جي پرواھ نه ڪرڻ آزاديءَ جو ناجائز استعمال ٿي انسان کي انسانيت مان ڪڍيو وجي پوءِ خساري جو سودو ٿو ڪري.

س: پيغام؟

نجم: جنهن سماج ۾ رهون ٿا، مرد ۽ عورت جو هڪٻئي سان ڪم ڪار جي سلسلي ۾ واسطو ۽ رابطو به رهي ٿو. گڏجي هڪٻئي سان سهڪار ۽ سهپ سان اعتبار ۽ اعتماد سان هڪٻئي جون زندگيون عذاب بڻائڻ بدران سڪون ۽ خوشيون ڏيو ته اسان جو سماج ۾ هڪ صحتمند ماحول پيدا ٿيندو. امن، پيار ۽ محبت جنم وٺندي. علم خود به حاصل ڪريو. ٻين کي به ان جو شعور ڏيو. شعور ئي انسان کي انسان بڻائيندو. هڪ عظيم انسان هڪ عظيم ڪردار جو مالڪ بڻبو. جيڪو پنهنجي ميجتا هن دنيا ۾ حاصل ڪندو ۽ ٻئي جهان لاءِ به سچو پورهيو ڪندو. جيڪا انسان جي ضرورت به آهي ۽ منزل به آهي!

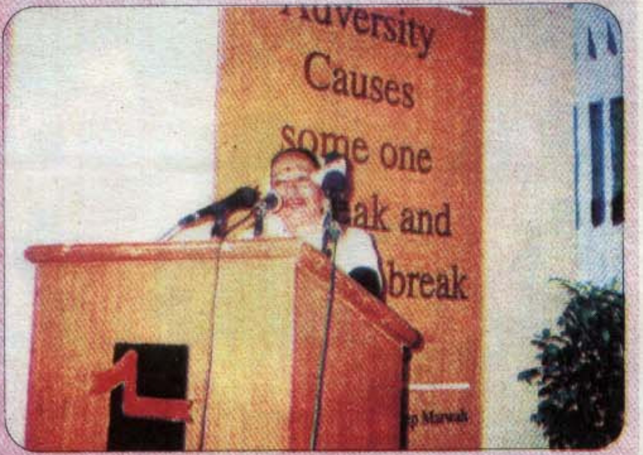

نجمہ شيخ اسٽار پلس اسٽوڊيو انڊيا جي
وزٽ دوران خيالن جو اظهار ڪندي

نجمہ شيخ اسٽار پلس جي ميمبر شپ وٺندي- نيو دهلي

آپا رشيده حجاب اڳوڻي چيئرمن سيڪنڊري بورڊ حيدرآباد، سالياني تقريب ۾ هڪ شاگرديائيءَ کي انعام ڏئي رهي آهي. ان موقعي تي آپا نجمہ شيخ پڻ نظر اچي رهي آهي

’سالياني هفتي‘ ملهائڻ جي موقعي تي آپا مريم نوحاڻي هڪ شاگرديائيءَ کي انعام ڏئي رهي آهي - گورنمينٽ گرلس ڪاليج ٺٽو ۾ پرنسپال نجمہ شيخ ۾ موجود - 1997ع

نجمہ شيخ سگا خواتين برانچ پاران حسن ڪارڪردگيءَ جي شيلڊ ڊاڪٽر سليمان شيخ کان وٺندي ان موقعي تي ڊاڪٽر ممتاز پٺو پڻ نظر اچي رهي آهي

مهر النساءِ لاڙڪ

شهيد راڻي بينظير ڀٽو جي ياد ۾ ڪرايل پروگرام جو احوال

ڊاڪٽر سليمان شيخ، سسئي پليجو ۽ ڊاڪٽر فهميده حسين اسٽيج تي ويٺل

جنهن سماج جي فردن ۾ صحتمند ۽ تعميري صلاحيتن جو عنصر موجود هوندو آهي، اهو سماج ترقيءَ جي منزلن کي ماڻڻ ۾ ضرور ڪامياب ٿي ويندو آهي. قومن ۽ سماجن اندر، انهن ماڻهن کي ملڪ جي مستقبل سان واڳيو ويندو آهي. مثبت سوچ رکڻ وارا انسان سماج جي تعميري صحتمند سرگرمين ۾ مصروف رهندا آهن.

جديد دنيا جي ترقيءَ واري سماج جي نئين تصور ۾ جتي ٻين ملڪن جون عورتون هر شعبي ۾ اڳيان آيون آهن اتي سنڌ جي عورتن بہ پنهنجو پاڻ ملهايو آهي ۽ اسان جي شهيد راڻي سڄي دنيا ۾ سنڌ جو ڳاٽ اوچو رکيو.

شهيد راڻيءَ کي ڀيٽا ڏيڻ لاءِ ناري سنگت، سگا عورت برانچ ۽ سنڌي لئنگئيج اٿارٽيءَ جي سهڪار سان، 31 مارچ 2009ع تي، شهيد راڻي محترمہ بينظير ڀٽو جي نانءِ 'يادِ بينظير' ملهايو ويو.

هن پروگرام جي خاص خوبي اها هئي تہ ناري پبليڪيشن پاران ڇپايل ٻن ڪتابن 'رڌٽي جي راڻي' ۽ 'ڪيئن وساريان ويڙهيچن' جو مهورت ڪرايو ويو ۽ آخر ۾ 'ڪل سنڌ ناري مشاعرو' پڻ منعقد ڪيو ويو.

هن پروگرام ۾ خاص مهمان سياحت ۽ ثقافت کاتي جي صوبائي وزير سسئي پليجو، ڊاڪٽر سليمان شيخ، ڊاڪٽر فهميده حسين، ۽ راجيندر عرف راجو هئا.

ان کان علاوه نذير ناز ۽ ثقافت کاتي جي سيڪريٽري شمس جعفراڻيءَ کي پڻ اسٽيج تي ويهاريو ويو.

سنڌ جي خوبصورت ۽ قديم روايت کي برقرار رکندي سڀ کان پهريائين اسٽيج تي ويٺل مهمانن کي اجرڪ ۽ گلن جا هار پارايا ويا.

پروگرام جي پهرين حصي جي ڪمپيئرنگ ڊاڪٽر عربيہ نور ڪئي. پروگرام جو باقاعدي آغاز تلاوت ڪلام پاڪ ۽ نعت رسول مقبول صلعم سان ڪيو ويو. ان کان پوءِ ناري سنگت ۽ سگا عورت برانچ جي صدر نذير ناز پنهنجي آجياڻي تقرير ۾ ل مهمانن جا ٿورا مڃيا. ان کان پوءِ ننڍڙين شاگردياڻين، صومير، صوبيہ ۽ نيها هڪ ويلڪم گيت پيش ڪيو. جنهن جا ٻول هئا. 'گل ڪپاءِ نہ مالهي مون کي هار گهرجن'.

تاج جوئي، ڊاڪٽر ممتاز ڀٽو، ڊاڪٽر سليمان شيخ، ڊاڪٽر فهميده حسين ۽ راجندر، شمس جعفراڻي ۽ محترمہ سسئي پليجو شهيد راڻيءَ کي خراج تحسين پيش ڪيو.

پروگرام جي ٻئي حصي يعني مشاعري شروع ٿيڻ کان پهرين، سڀني شاعرائن کي اسٽيج تي گهرايو ويو. سسئي پليجو شاعرائن کي رنگ برنگي پوتيون پارايون. جيئن تہ محترما سسئي پليجو کي ضروري ميٽنگ ۾ ڪراچي واپس وڃڻو هو، انڪري اُها رواني ٿي ويئي.

مشاعري جي ڪمپيئرنگ مهرالنساءِ لاڙڪ ڪئي ۽ صدارت سنڌ جي نامور شاعره محترمہ مريم مجيدي صاحبہ ڪئي. گلبدن جاويد، ڊاڪٽر عربيہ نور، نذير ناز، نجمہ شيخ، روبينا قريشي، نجمہ پنهور، ڪزبانو ڇانگ، زيب نظاماڻي، نيلوفر، ڪوثر، مهرالنساءِ لاڙڪ ۽ ٻين پنهنجي نڪور شاعري ٻڌائي خوب داد حاصل ڪيو. ائين شعرن جي رڌم ۽ تاڙين جي گونج ۾ هن پروگرام جي پڄاڻي ٿي. آخر ۾ سنڌ جي روايت مطابق سڀني مهمانن کي ماني کارائي ويئي.

محترمہ سسئي پليجو گلبدن جاويد کي پوتي پارائي رهي آهي

شاعره، ڪهاڻيڪار، ڪالم نگار ۽ WAF جي ميمبر
حسين مسرت شاهه سان ڳالهه ٻولهه

ڳالهه ٻولهه ڪندڙ: گلبدن جاويد

جڏهن آءٌ ڄايس ته منهنجي ڏاڏيءَ مون کي پنجن پٽن جي برابر قرار ڏنو: حسين مسرت شاهه

سرتيون: سڀ کان پهرين پنهنجي نندپڻ ۽ ڪٽنب بابت تفصيل سان ٻڌايو؟

حسين مسرت شاهه جو نندپڻ

حسين: گل! مون کي انٽرويو ڏيڻ نه وڻندو آهي پر تنهنجي تمام گهڻي اصرار تي ڪوشش ڪري رهي آهيان، لکڻ منهنجي لاءِ ڪڏهن به مسئلو نه رهيو آهي، پر گذريل سڄو ڏينهن سوچڻ ۾ گذري ويو، تمام گهڻو پري نڪري ويس، ڪالم، شاعري ۽ ڪهاڻيون لکڻ تمام سولو آهي، پر پنهنجي باري ۾ لکڻ تمام مشڪل ڪم آهي. پنهنجو پاڻ کي سڃاڻڻ، پرکڻ، سمجهڻ، سچ پڇ ته ڏکيو ڪم آهي، شايد ان ڪري ئي پاڻ سڃاڻڻ رب سائين کي سڃاڻڻ جي برابر چيو ويو آهي.

بهرحال، منهنجو تعلق شاهه عبدالڪريم بلڙيءَ واري جي خاندان سان آهي. وڌيڪ تفصيل ڇا ٻڌايان...؟ جيئن هڪ سادات گهراڻو هوندو آهي. منهنجو ڪٽنب به ائين ئي آهي. ڪجهه ترقي پسند سوچ رکندڙ، ڪجهه رسمن رواجن ۾ قائل، ڪجهه پابندين کي ٽوڙيندڙ ڪجهه رواجن ۾ قيد.

گل! مون کي اهو سٺو لڳندو آهي ته منهنجي سڃاڻپ منهنجي نالي سان ٿئي، خاندان جي حوالي سان نه ٿئي.

نندپڻ منهنجو ٻين جي نظر ۾ تمام شاندار ؟ يو. منهنجي ڏاڏي ٻڌائيندي هئي ته هن بابا سائين جي شاديءَ کان پوءِ شاهه پٽائيءَ تي پُٽ ٽيڻ جي باس باسي ۽ 5 رپيا نذر ڏيئي آئي. جڏهن آءٌ

حسين مسرت شاهه اسڪول طرفان ڪرايل ڪهاڻي جي مقابلي ۾ پهريون نمبر اچڻ تي انعام وٺي رهي آهي

حسين مسرت شاهه گورنمينٽ گرلس ڪاليج ۾ شاهه لطيف ڏي تي تقرير ڪندي

جايس تہ منهنجي ڏاڏيءَ مون کي پنجن پٽن جي برابر قرار ڏنو. ننڍپڻ ۾ منهنجو هر ضد، هر خواهش پوري ڪئي ويئي. سادات گهراڻي جون پابنديون پنهنجي جاءِ تي قائم رهيون پر منهنجي خوشيءَ کي اوليت ڏني ويندي هئي.

سرتيون: پرائمري تعليم ڪٿي حاصل ڪئي؟

حسين: مٽياري ۾.

سرتيون: ننڍپڻ جون ڪي خوشگوار يادون؟

حسين: منهنجو ننڍپڻ ٽن شهرن ۾ گذريو آهي، جيئن مٽياري، ڪراچيءَ ۽ حيدرآباد ۾، ڪراچيءَ جون يادون وڌيڪ خوشگوار آهن. ڪراچيءَ جا اهي ڏينهن جڏهن بابا صبح جو فجر نماز کان پوءِ واڪ ڪرڻ لاءِ وٺي ويندو هو. اسان جو گهر هو 'عالمگير روڊ' تي، اتان کان پنڌ ڪري ايندا هئاسين، بهادر آباد جي 'ايس ڊي ايم پارڪ' تي، ڪڏهن 'اميند پارڪ' تي. بابا پنڌ هلڻ جي ترغيب ڏيندو هو. امان هميشہ ٿڪجي اڌ پنڌ تي ويهي رهندي هئي. اسين پينرون ۽ بابا اڳتي نڪري ويندا هئاسين.

مٽياري حويليءَ جي اڱڻ تي بابا جو اسان پينرن سان ڊوڙڻ، فٽ بال ۽ بيڊ منٽن کيڏڻ، ڪراچيءَ جي پارڪن ۾ ڊوڙڻ، مستي مذاق سبب هر پل هر سيڪنڊ خوشگوار گذرندو هو.

ڪنيز هميشہ منهنجي ۽ بتول جي لمڪا ڊرنڪ مان اڌ پي ويندي هئي. آءٌ ڪنيز جو ڪمند جو رس پي ويندي هيس. نزهت کي رول ڪباب وڻندا هئا. ڪنيز وٺڻ مهل چوندي هئي تہ "مون کي مرچ ٿا لڳن" پر پوءِ اسان سيني پينرن کان هڪڙو هڪڙو گرهہ Bite ضرور وٺندي هئي. بتول شمس جي فالودي مان

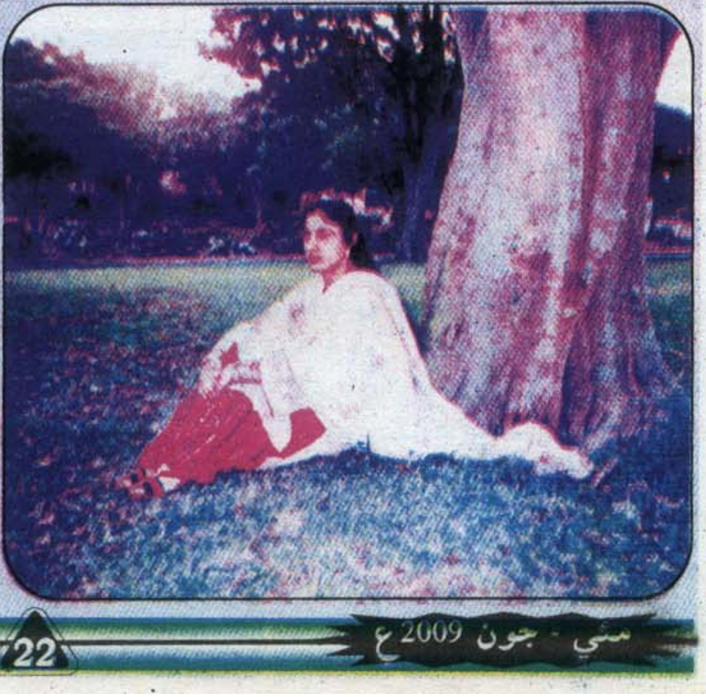

ڪنهن کي نقصان پهچائڻ واري شرارت ته ڪڏهن به نه ڪئي پر اهي شرارتون جيڪي مائٽن کي شرارتون لڳنديون هيون، ڪوڙ ساريون آهن. مٽياري حويليءَ جي پرسان هندن جي هڪ پراڻي پڪل جاءِ هوندي هئي. ڪجهه فاصلي تي هڪ مندر به هوندو هو. گرمين جي موسم ۾ منجهند جو جڏهن سڀ آرامي هوندا هئا. آءٌ ۽ منهنجي پيڻ ڪنيز پٽ ٽپي ان ڪندر ۾ هليون وينديون هيونسين، گهران سڪل انبڙيون ڪٽي اتي وڃي ڪائينديون هيونسين.

ضرور ڪائيندي هئي. جڏهن ته بهادر آباد مان واپس ايندا هئاسين. ته نزهت جنگ جي شروعات ڪندي چوندي هئي: "جڏهن هر ڪو پنهنجي پنهنجي مرضيءَ سان ڪجهه به ڪائي سگهي ٿو ته پوءِ بين جي شين مان ڇو ڪائجي." انجام هڪبئي کي مُڪون ۽ ڏڪ هڻڻ کان سواءِ بيو ڪجهه به نه هوندو هو...!

سرتيون: ننڍپڻ جي شرارتن بابت ڪجهه ٻڌايو؟

حسين: ڪنهن کي نقصان پهچائڻ واري شرارت ته ڪڏهن به نه ڪئي پر اهي شرارتون جيڪي مائٽن کي شرارتون لڳنديون هيون، ڪوڙ ساريون آهن. مٽياري حويليءَ جي پرسان هندن جي هڪ پراڻي پڪل جاءِ هوندي هئي. ڪجهه فاصلي تي هڪ مندر به هوندو هو. گرمين جي موسم ۾ منجهند جو جڏهن سڀ آرامي هوندا هئا. آءٌ ۽ منهنجي پيڻ ڪنيز پٽ ٽپي ان ڪندر ۾ هليون وينديون هيونسين، گهران سڪل انبڙيون ڪٽي اتي وڃي ڪائينديون هيونسين ۽ اتي موجود سامان ۽ پڪل المارين ۽ پٽين تي پوڄا لاءِ لڳل فوٽو ڏسنديون هيونسين، ڪجهه شيون ڪٽي به ايندريون هيونسين، جنهن تي سڀ ڏاڍو ناراض ٿيندا هئا.

منهنجون ڪجهه سهيليون حيدرآباد ۾ رهنديون هيون، انهن سان گڏ سئنيما تي فلم ڏسڻ ويس، اها منهنجي وڏي ۾ وڏي شرارت هئي، جنهن تي بابا ناراض ٿيو ۽ آئنده سئنيما وڃڻ کان منع ڪري ڇڏيائين.

سرتيون: ننڍپڻ جون ڪي يادون جيڪي اڄ به دل دکائينديون هجن؟

حسين: گل! I am an extra ordinary sensitive person ان ڪري مون کي ننڍپڻ کان اڄ تائين ائين محسوس ٿيندو آهي ته مون کي منهنجي ويجهو رهندڙن وٽان پنهنجي جذبن جي موٽ نه ملي آهي. ننڍيون ننڍيون ڳالهيون رويا مون کي گهڻو ڏکوئيندا آهن. انڪري ئي شايد نه منهنجو ڪو ويجهو دوست آهي، نه دشمن. ڪافي يادون آهن. جيڪي اڄ به دل ڏکوئينديون آهن.

سرتيون: سيڪنڊري تعليم ڪٿي پرائي؟

حسين: پرائمري تعليم ختم ٿيڻ کان پوءِ انين ڪلاس تائين مٽياريءَ ۾ تعليم حاصل ڪيم. سيد گهراڻي سان تعلق هئڻ ڪري جڏهن پاڻ تي مڙهجندڙ پابندين ۽ پردي جي سختيءَ جو ادراڪ ٿيو ته مون حيدرآباد ۾ تعليم جاري رکڻ جو فيصلو ڪيو.

اهو اڪيلو منهنجو فيصلو هو، جنهن لاءِ گهر جي ڀاتين مجبوراً منهنجو ساٿ ڏنو.

سرتيون: زندگيءَ جا ڪي خواب جيڪي پورا ٿيا يا اڌ ۾ رهجي ويا؟

حسين: آءٌ خوابن ۾ يقين ناهيان رکندي "جب تک سانس تب تک آس" تي يقين رکندي آهيان.

سرتيون: لکڻ جي شروعات ڪڏهن ڪئي ۽ ڪهڙين ڳالهين کان متاثر ٿي اوهان لکڻ کي اظهار جو ذريعو بنايو؟

حسين: خبر نه آهي ته ڇو پر بابا جو رويو بين ڀينرن جي مقابلي ۾ مون سان مختلف هوندو هو، بابا مون کي ننڍپڻ ۾ ٻارن جا نڪُرندڙ سڀ رسالا آڻي ڏيندو هو ۽ انهن بابت پڇندو هو. جي نه وٺيا ته ڇو؟ جيڪڏهن وٺيا ته ڇو؟ منهنجو پنهنجو شوق آهي ان معاملي ۾ ڪنهن کان به متاثر ڪونه آهيان. اسان جي سماج ۾ جيڪو عورتن سان امتيازي سلوڪ آهي، رسمون ۽ رواج آهن، هر انسان ضرور محسوس ڪري ٿو پر لکي ڪو ڪو ٿو.

سرتيون: پهريون شعر؟

حسين: پهريون شعر ياد نه آهي پر

منهنجي پهرين ڊائريءَ ۾ پهريون پسنديده شعر هي آهي:

نهين نگاه مين منزل تو جستجو هي سهي
نهين وصال ميسر تو آرزو هي سهي
نہ تن مين خون فراهم نہ اشک آنکون مين،
نماز شوق تو واجب هي بي وضو هي سهي.
(فيض)

سرتيون: نثر ۾ لکيل پهرين تخليق؟

حسين: اسڪول ۾ ڪهاڻي لکڻ جو مقابلو ٿيو هو، ان لاءِ مون پهرين ڪهاڻي لکي ۽ ان کي پهريون نمبر مليو. اٽڪل 65 شاگرد هئا، جن مان منهنجي ڪهاڻي کي 1 نمبر قرار ڏنو ويو.

سرتيون: پهرين لکڻي ڪهڙي رسالي/ اخبار ۾ ڇپي؟

حسين: پهرين ڪهاڻي منهنجي اخبار جهان ۾ ڇپي هئي.

سرتيون: ڪهڙن ادبي رسالن اوهان جي همت افزائي ڪئي؟

حسين: خوشقسمتيءَ سان لکڻ جي معاملي ۾ سڀني موٽ ملي آهي، اخبار جهان ۾ آءٌ ڪهاڻيون لکندي هيس، ڪجهه مزاحيہ آرٽيڪل لکيا. سنڌيءَ ۾ يقينن تہ 'سرتيون' جو نالو سرفهرست آهي. ان کان علاوه 'ڪاوش' اخبار بہ منهنجي همت افزائي ڪئي آهي.

سرتيون: پسند جي صنف؟

حسين: شاعري.

سرتيون: هينئر ڪهڙي عهدي تي فائز آهيو؟

حسين: هن وقت سنڌ يونيورسٽيءَ ۾ M.phil ڪري رهي آهيان، ۽ S.P.S.C جو امتحان پاس ڪرڻ کان پوءِ ٻن سالن کان جوائننگ (ليڪچرر شپ) ملڻ جو انتظار آهي.

سرتيون: مستقبل ۾ اجا وڌيڪ ڪجهه ڪرڻ جو ارادو آهي؟

حسين: آءٌ سمجهان ٿي مون اجا ٿائين ڪجهه ڪيو ئي نہ آهي، هڪ تہ پنهنجي تعليم مڪمل ڪرڻ جو ارادو آهي. ٻي خواهش جيڪا شايد دنيا جي هر عورت جي خواهش هوندي يعني: پنهنجو نالو ۽ پنهنجي وجود جي سڃاڻپ حاصل ڪرڻ، ٻي ڪا خاص خواهش ڪانہ اٿم.

سرتيون: شادي پسند جي ڪجي يا ارينج؟

حسين: جن ماڻهن کي گڏ زندگي گهارڻي آهي، تہ پوءِ زندگيءَ جو ساٿي چونڊڻ جو اختيار انهن کي ئي ملڻ گهرجي.

سرتيون: اوهان کي ٻار گهڻا آهن ۽ انهن جا نالا؟

حسين: 3 ٻار آهن.

1. اطلس ڪبير شاهہ، 2. محمد شافع رضا شاهہ، 3. ڪلائيلہ حيدر شاهہ.

سرتيون: گهر، ور، ٻار ۽ ٻيون ذميواريون ڪيئن ٿيون محسوس ٿين؟

حسين: ڪجهه ذميواريون انسان مجبوراً نڀائيندو آهي. ڪجهه خوشيءَ سان نڀايون ويندو آهن.

منهنجو گهر، ور، ٻار، تعليم، لکڻ ۽ WAF (وِمين ايڪشن فورم) سڀ منهنجون محبتون آهن. بوجهہ نہ آهن. بقول شاعر:

محبتون مين شمار کيا؟
يقين کيا؟
گمان کيا؟
عروج کيا؟
زوال کيا؟
سوال کيا؟
جواب کيا؟
محبتين تو، محبتين هين،
محبتون مين حساب کيا؟

سرتيون: اوهان کي ڏسي لڳندو آهي تہ اوهين تمام سگهڙ آهيو اوهان جي تربيت ۾ ڪنهن جو وڌيڪ ڪردار رهيو؟

حسين: مون کي سگهڙ بنائڻ ۾ منهنجي سس ۽ منهنجي گهر واري جو وڌيڪ ڪردار آهي. شاديءَ کان پهرين مون کي رڌ پچاءُ جو ڪم تہ ٿورو گهڻو ايندو هو باقي گهر جا ٻيا ڪم بلڪل ڪونہ ايندا هئا، ارشد رڌڻي ۾ مون سان گڏجي ڪم ڪرائيندو هو. ۽ منهنجي سَسُ هر ڪم سليقي سان ڪرڻ جا مشورا ڏيندي هئي. مون شاديءَ کان پوءِ سلائي ۽ Jut work,پيرٽ بہ سکيو ۽ ان کان علاوه Candle Making, Fubric Ping, Baking, Computer Course and Language Course. پڻ ڪيا.

سرتيون: آزادي اوهان جي نظر ۾؟

حسين: انسان پنهنجي مرڻ ۽ جمڻ تي تہ اختيار نٿو رکي پر زندگي هن کي پنهنجي مرضيءَ سان گهارڻ جي آزادي هئڻ گهرجي.

سرتيون: زندگي بابت راءِ؟

حسين: زندگاني کي حقيقت کوه کن کي دل سي پوچهه

جوئي شير و شيشہ و سنگ گران هي
زندگي
تو اس سي پيمانہ امروز و فردا سي نہ
ناپ
جاودان پيهم روان هردم جوان هي
زندگي.

سرتيون:پيار کي کيئن بيان کنديون؟

حسين: شخصي آزاديءَ جو اختتام.

سرتيون:بار اوهان جي نظر ۾؟

حسين: انسان جي سوچ کي سماج ۾ ڦهلائڻ جو ذريعو.

سرتيون:انسان اوهان جي نظر ۾؟

حسين: بااختيار هوندي به رانديڪو، جنهن جو ريموٽ ڪنٽرول ٻين جي هٿ ۾ هوندو آهي.

سرتيون:سونهن بابت اوهان جي راءِ؟

حسين: سونهن فطرت جي هجي يا انسانن جي، بهرحال ڪشش رکي ٿي.

سرتيون:سچ اوهان جي نظر ۾؟

حسين: سچ هميشه اڪيلو پر طاقتور هوندو آهي.

سرتيون:ڪامياب زندگي ڇا کي ٿو چئجي؟

حسين: جيڪا ڪنهن مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ جدوجهد ڪندي گذري.

سرتيون:مذهب اوهان جي نظر ۾؟

Relegion is a very personal matter and a source of spiritual mentle satisfaction.

سرتيون:موت اوهان جي نظر ۾؟

حسين: روح جي سفر جو آغاز.

سرتيون:دوستي اوهان جي نظر ۾؟

حسين: جيئن صحرا ۾ نخلستان...!
جيئن ٿاڪ منجهند ۾
نم جي گهاٽي ڇانوَ...!
زندگي جي تلخين کان
بچاءَ جي آخري
پناهه گاهه...!

سرتيون:خوشي اوهان جي نظر ۾؟

حسين: خوشي دل جي ڪيفيت آهي، جيڪڏهن ڪنهن کي اسان جي ذات مان فائدو حاصل ٿئي ٿو ته اهو احساس، گهڻ ۾ گهڻ منهنجي لاءِ خوشيءَ جو باعث آهي.

سرتيون:درد اوهان جي نظر ۾؟

حسين: هر جسي دکهه کهتي هين
وه اک ڪيفيت هي
بهري مجمع مين
تنها رهه ڪر
خود مين ڈوب جاني کي
لمحون ڪا وار
يه ڪچهه
اگر جسم پر هو
تو فنا هي
اور روح مين اتر جائي تو...
امر هي...!
ڪوئي شعر...!
ڪوئي تحرير...!
ڪوئي تصوير...!

سرتيون:پسند جو گل؟

حسين: موتيو.

سرتيون:پسند جو رنگ؟

حسين: سفيد.

سرتيون:پسند جي خوشبو؟

حسين: جيڪا تازگي ۽ خوشگواريت جو احساس ڏئي.

سرتيون:پسند جو لباس؟

حسين: ساڙهي، گهڻو ڪري چولو، شلوار.

سرتيون:پسند جو کاڌو؟

حسين: کائڻ کان وڌيڪ مون کي کارائڻ سنو لڳندو آهي، گهڻو ڪري مون کي مٺا طعام ۽ تريل کاڌا وڻندا آهن.

سرتيون:پسند جا شربت؟

حسين: ميون جو رس.

سرتيون:پسنديده شخصيت؟

حسين: گوتم ٻڌ.

سرتيون:پسنديده ڪتاب، شاعر، اخبار، رسالو، T.V پروگرام؟

حسين: ڪتاب ڪو هڪ نه آهي.

سرتيون:پسنديده شاعر؟

حسين: پسنديده شاعر فيض احمد فيض.

سرتيون:پسند جا گلوڪار، گلوڪاره، اداڪار، اداڪاره؟

حسين: نصرت فتح علي، عابده پروين، جگجيت سنگهه.

سرتيون:پسند جا گيت؟

حسين: لوڪ گيت ۽ پسنديده گلوڪارن جا گيت ۽ غزل.

سرتيون:ڪو اهڙو سوال جيڪو چاهيو ته اوهان کان پڇيو وڃي؟

حسين: توهان هيءُ انٽرويو ڇو ڏيئي رهيا آهيو؟

سرتيون:پڙهندڙن لاءِ ڪو پيغام؟

حسين: منهنجي حيثيت پيغام ڏيڻ جهڙي نه آهي.

> **ننڍپڻ کان اڄ تائين ائين محسوس ٿيندو آهي ته مون کي منهنجي ويجهو رهندڙن وٽان پنهنجي جذبن جي موٽ نه ملي آهي. ننڍيون ننڍيون ڳالهيون رويا مون کي گهڻو ڏکوئيندا آهن. انڪري ٿي شايد نه منهنجو ڪو ويجهو دوست آهي، نه دشمن. ڪافي يادون آهن، جيڪي اڄ به دل ڏکوئينديون آهن.**

اختر افروز شاهه

سپني ڪا م وسهي!

"تو ڪڏهن محبت ڪئي!؟"
منهنجي ساهيڙيءَ مون کان پڇيو...
"نه مون ته ڪنهن سان محبت ڪانه ڪئي... ها تنهنجي ڀاءُ سليم سان شاديءَ کان پوءِ محبت ڪئي. مون پنهنجي ور جو نالو وٺندي چيو!؟
"رابيل، ڇا توکي ڪنهن سان محبت ٿي آهي ڇا؟" مون سوال ڪيومانس؟
"نه، ناهيد، اسين اهڙي ڀاڳ وارا ڪٿي آهيون جو ڪير اسان سان محبت ڪري!؟"
"ڇو ايڏي پوائنٽي شڪل اٿئي ڇا... جو توسان ڪير محبت ڪونه ڪندو. ايڏي به ويل ڪانه آهين..." مون مذاق ڪندي ڪيس چيو.
"تو جهڙي پياري صورت واري هجان ها ته شايد ڪو ڪٿي مون سان محبت ڪري ها... تون ڇهن ٻارن جي ماءُ ته لڳين ڪانه ٿي... تڏهن ته ادا سليم سيني جي مخالفت هوندي به ڪٿي توسان شادي ڪئي!؟"
رابيل منهنجي سهيلي جڏهن به ايندي هئي، محبت جو ذڪر ضرور ڇيڙيندي هئي.
رابيل کي ڪيئن ٻڌايان ته... ها، ها، مون به محبت ڪئي سليم سان نه پر ٻئي ڪنهن سان. بس سليم سان مائٽن شادي ڪرائي... مان به رضا تي راضي رهي سليم سان گڏ زندگي گذارڻ لڳيس. شادي تي نيڪ آهي.
محبت به عجيب جذبو آهي... ڪهڙي خبر ڪيڏيءَ مهل ۽ ڪنهن عمر ۾ ٿيو پوي؟ ان زماني ۾ مون کي اجا چار ٻار هئا ته... هڪ ڏينهن مان پنهنجي سهيلي وٽ... جام شوري اسپتال پهچڻ ويس... سو به بس ۾، ان ڏينهن بس ۾ ڏاڍي رش هئي. مان ان سان ملي واپسيءَ ۾ وري اچي بس ۾ چڙهيس شايد 3:00 وڳي جو ٽائيم هو... بس ۾ رش به گهٽ هئي، ان بس ۾ ڪجهه يونيورسٽيءَ جا

انهن شاگردن ۾ هڪ، اهو به ڇوڪرو هو، جنهن کي ڏسڻ سان منهنجيءَ دل ۾ ان لاءِ محبت جو طوفان برپا ٿي ويو... ايڏو حسين، ايڏو باوقار منهنجي دل ۾ جڻ ڪا طوفاني هلچل مچي وئي!؟

شاگرد به چڙهيا... شايد انهن کان يونيورسٽيءَ جي پوائنٽ مس ٿي وئي هئي.
انهن شاگردن ۾ هڪ، اهو به ڇوڪرو هو، جنهن کي ڏسڻ سان منهنجيءَ دل ۾ ان لاءِ محبت جو طوفان برپا ٿي ويو... ايڏو حسين، ايڏو باوقار منهنجي دل ۾ جڻ ڪا طوفاني هلچل مچي وئي!؟
اهڙي محبت ته مون سليم لاءِ به ڪڏهن محسوس ڪونه ڪئي هئي، جيڪا هن ڇوڪري سان هڪ نظر ۾ ٿي محسوس ڪيم... هو به لاڳيتو مون کي ڏسندو رهيو... ان وقت مون کي ايئن محسوس ٿيو، بس ۾ اسين ٻئي بلڪل اڪيلا هجون. سڄي دنيا ساڪت ٿي وئي هجي... ٻيو ڪو به اسان جي آسپاس نه هجي... اکين ئي اکين ۾ صدين جون هڪٻئي سان ڳالهيون ڪري ويناسين.
ڇا محبت ان کي چئبو آهي... 'نه ڄاڻ نه سڃاڻ آءُ تنهنجو مهمان' وارو مون سان ڪم ٿيو هو. هئي نه عجب جهڙي ڳالهه!؟
هيرآباد، هيرآباد... جي آواز تي مان سڄي ڇرڪي ويس. منهنجو اسٽاپ اچي ويو هو، پر ان ڇوڪري کي اجا اڳتي وڃڻو هو. لهڻ مهل هن مون کي عجيب نمائين اکين سان ڏٺو هو. هن سمجهيو مان ڪا ان سان ڳالهائيندس ۽ ان کي پنهنجو ڏس پتو ڪو ڏيندس پر مان بس مان هيٺ لهي آيس.
رڪشا ۾ اچي وينيس... مون کي تمام بيچيني ۽ گهبراهٽ پئي ٿي، جهڙوڪر مون کان پنهنجو ڪو پيارو وڇڙي ويو هجي، دل کي عجيب قسم جي اداسي وڻي وئي؟ مون کي ڪهڙي خبر ته محبت ايئن به ٿيندي آهي. گهر ويجهو آيو ته ائين لڳو جڻ ننڊ مان هاڻ جاڳ ٿي آهي، سڀ ڪجهه سپنو ٿي لڳو. پاڻ کي چيم، ناهيد هيءَ آءُ ڇا پئي سوچيان ۽ ڪريان... مان پنهنجو پاڻ کي ملامت ڪرڻ لڳس... دل ۾ چيم... ڏاڍو سليم جي محبت کي صلو ڏنو اٿئي ۽ نه پنهنجن پيارن معصوم ٻارن جو ڪو خيال دل ۾ آيئي، حيف اٿئي ناهيد! گهر ۾ گهڙڻ شرط ٻارن کي چنبڙي ويس ۽ هڪ هڪ کي پيار ڪرڻ ۽ چميون ڏيڻ لڳيس.
اوچتو، سليم جي ٽهڪن تي آءُ حيرانيءَ مان سليم کي ڏسڻ لڳس.
"کلين ڇو پيو! کِل جي اهڙي ڪهڙي ڳالهه آهي! تون کلين ڇو پيو؟"
"ٻارن کي ته ايئن چنبڙي وئي آهين، جهڙو، ورهين جي وڇڙيل هجين..." سليم کي ڇا جواب ڏيان ته واقعي هڪ پل لاءِ آءُ پنهنجو پاڻ کان ۽ پنهنجن ٻارن کان شايد وڇڙي وئي هيس ۽ سليم تو کان به...
جيڏيون سپنو رد، سپني ڪام وسهي!
جان هيئڙم گڏ، جاڳان ته ناهن پرين!

ڪنهن سان سورسليان

ريحانہ نظير

مرد جي مظلوميت جي هڪ انوکي ڪهاڻي جيڪا مردن ۽ عورتن ٻنهي کي پڙهڻ گهرجي

هُو هميشہ چپ چاپ ڪنهن گهري سوچ ۾ ٻڏل رهندو هو.

سمجهيم تہ شايد هيءُ سنجيده ۽ چپ رهڻ وارن ماڻهن مان هجي، جيڪي پنهنجي ڪم سان ڪم رکندا آهن. ڪير مري يا جيئي انهن جو ڪنهن سان وجي ڇا؟؟ پر ائين بلڪل نہ هو، ان جو اندازو مون هوريان هوريان تڏهن وڃي لڳايو هڪ ڏينهن جڏهن ميوزڪ شاپ تان ڪئسٽ پئي ورتم تہ هن چيو: "مان بہ ڪئسٽ وٺندس ماسٽر چندر جي."

ڏاڍو تعجب لڳو تہ هيڏو نوس مزاج رکندڙ ماڻهو موسيقيءَ سان لڳاءُ رکي سگهي ٿو. سو بہ اڳوڻي موسيقيءَ سان. مون کي تجسس ٿيو تہ ڪنهن ڏينهن پڇنديس.

ائين ڪيترائي ڏينهن گذري ويا. نيٺ هڪ ڏينهن مون ڪانئس پڇي ورتو تہ پهرين تہ هن ٽارڻ شروع ڪيو، پر پوءِ منهنجي زور ڀرڻ تي هن جيڪا پنهنجي زندگيءَ جي الميي جي ڪهاڻي ٻڌائي، سا ڏاڍي دکدائڪ هئي. هن جي زندگيءَ جي الميي ۾ عورت جو ڪردار تمام منفي رهيو.

عورت جيڪا ڌرتيءَ کي هڪ جوڙيندڙ ڪردار جي حامل رهي آهي، جيڪڏهن پيار ڏيڻ چاهي تہ سمنڊ جو پاڻي ڪُٽي وڃي پر سندس پيار گهٽ نہ ٿئي. جڏهن وفا ڪرڻ تي اچي تہ دنيا هڪ طرف پاڻ هڪ طرف. ڪائنات جي خوبصورتي برقرار رکڻ جو عورت هڪ جزو آهي. پر افسوس، ايڏي رتبي ماڻيندڙ عورت جو جيڪڏهن ٻيو پهلو ڏسجي تہ اهو صرف بربادي ئي بربادي نظر ايندي!

هُن سان بہ ڪجهہ ائين ٿيو هو.

هن ٻڌايو: سندس شادي پنهنجي سڳي پڦيءَ جي ڌيءَ سان ٿي. پنهنجي حيثيت آهر هن کي خوش رکڻ جي ڏاڍي ڪوشش ڪئي. پر وريو ڪي ڪين. هن عورت پنهنجي حسد، ساڙ ۽ جهالت ۾ پنهنجي ئي گهر کي ساڙي رک ڪري ڇڏيو. هن کي نہ صرف مڙس سان نفرت هئي پر ان سان لاڳاپيل هر رشتي کان بہ نفرت هئي. جڏهن مڙسس جا ماءُ پيءُ گهر ۾ آيا تہ هن انهن سان اهڙو سلوڪ رکيو، جو اُهي مرندي مري ويا، پر ٻيهر پنهنجي اڪيلي پٽ جي در تي لڙي نہ آيا.

پيءُ ماءُ جي وڇوڙي هن جي دکي دل کي تهائين وڌيڪ جهوري وڌو. گهر ۾ اڪيلي اها ساڙجي باهہ ۾ پچندڙ عورت رهندي هئي. ڪيس ڪو بہ اولاد نہ ٿيو. اها الائي قدرت طرفان سزا هئي يا ڪا مصلحت!

بهرحال انهن حالتن هن کي گهر کان پري ڪري ڇڏيو. هن جي پاڙي ۾ هڪ عورت پنهنجي ٻارن سان رهندي هئي. هن کي جيئن ته ننڍڙن ٻارن سان دلچسپي هئي، هو ڪجهه وقت پنهنجي دل وندرائڻ لاءِ انهن ٻارن سان گذاريندو هو. ٻار به کيس پسند ڪندا هئا. چو ته انهن جو پيءُ ڪمائڻ لاءِ ٻاهر ويل هو. سالن کان پوءِ ايندو هو. جڏهن هن جي زال کي اها خبر پئي، تڏهن سڄي پاڙي ۾ مشهور ڪري ڇڏيائين ته سندس مڙس سڄو ڏينهن پاڙي واريءَ وٽ گذاري ٿو سڀ ڪجهه انهن کي ڏئي ٿو. سڄي پاڙي ۾ ان عورت کي بدنام ڪري ڇڏيائين. جڏهن ان مائيءَ جو مڙس واپس آيو، تڏهن پاڙي وارن جون ڳالهيون ٻڌي، بنا ڪنهن سوچ ويچار جي ان عورت کي طلاق ڏيئي ڇڏيائين.

اڪيلي عورت پنج ٻار مٿان وري بد ڪرداريءَ جي الزام ۾ طلاق جو سرٽيفڪيٽ! وڃي ته ڪيڏانهن وڃي!! هن کي سهارو ڏيڻ لاءِ ڪير به تيار نه هو.

ماءُ ۽ ٻار مانيءَ جي ٽڪر لاءِ محتاج ٿي ويا. هن جي ذهن ۽ ضمير هن کي جهنجهوڙيو، ان عورت جي سڄي تباهي جو ڪارڻ هو پاڻ هو. ان جي ئي ڪري هيءُ عورت ٻارن سميت ٻي يارو مدد گار ٿي هئي.

هن زندگيءَ ۾ پهريون ڀيرو پنهنجي مرضيءَ مطابق فيصلو ڪيو. ان عورت سان نڪاح ڪري کيس تحفظ ڏنو. اهو سڀ هن همدرديءَ ۾ ڪيو. ان عورت به نه صرف سندس ٿورو مڃيو پر پنهنجي ٻچن کي ڇانو ڏيڻ خاطر هن جي پوڄا ڪرڻ لڳي.

ظاهري طور تي حالتون بهتر ٿي ويون، پر اڄ به هن جي دل جا زخم چڪي رهيا آهن. جن جي ذميوار

سندس پهرين زال آهي.

هوءَ سڀ ڪجهه وڃائڻ کان پوءِ به سازشن ڪرڻ کان نٿي مڙي. جتي به ٿي سگهي ۽ جيترو به ٿي سگهي اوتروئي هن کي تڪليف ڏيندي ٿي رهي. هيءُ معمولي پگهار وارو ملازم پنهنجي پگهار مان جتي هڪ پاسي ڇهن ڀاتين جو خرچ پکو ڪٽي ٿو، اتي ٻئي طرف صرف هيءَ هڪ عورت آهي جيڪا ڪنهن به ڳالهه ۾ خوش نه آهي. جنهن ڪري هو هميشه اداس رهندو آهي. سندس اداسيءَ جا ڪيترائي سبب آهن، جيئن وڏو ڀاءُ ئي ننڍن لاءِ سڀ ڪجهه هوندو آهي پر ان وڏي ڀاءُ جي اڱڻ تي جڏهن هُن جون ڀينرون عيد ملڻ لاءِ ڏور کان ڪهي آيون هيون ته سندن ڀاڄائيءَ کين گهران تڙي ڪڍيو ته هي منهنجو گهر آهي. ڀاءُ کي چئو ته توهان کي ٻيو گهر وٺي ڏئي، پوءِ اتي وڃي عيدون ڪريو. پري کان آيل ڀينرون پيءُ ماءُ جي آخري نشاني ڀاءُ کي ڏسڻ کان سواءِ روئنديون واپس ڳوٺ هليون ويون. ۽ ٻي ڀاڄائيءَ ڏي به نه ويون، ته متان وڏيءَ ڀاڄائيءَ کي چڙ لڳي.

هن وڏو ساهه ڏنيو ڳوڙها سندس اکين ۾ ڀرجي آيا ۽ پوءِ هو خاموش ٿي ويو. ڪافي دير خاموش رهڻ کان پوءِ هن ڳالهايو. هن چيو: "هن عورت ته مون کي ڪٿان جو به نه ڇڏيو. سماج ۾ مون کي بدنام ڪرڻ کان پوءِ به چپ نٿي رهي. منهنجي ئي ڪمائي کائي ٿي ۽ مون کي ئي عذاب ڏيڻ سندس زندگيءَ جو مقصد آهي. مون کي پيڙا ڏيئي هن کي الائي ڪهڙي خوشي ملي ٿي! سندس اکيون پاڻيءَ سان ڀرجي ٿي ويون، پر هن ڳوڙهن کي نيڻن مان وهڻ نه ڏنو، شايد هاڻي اهي ڳوڙها ئي سندس ميراث هئا، جيڪي هن سنڀالي رکڻ ٿي چاهيا هو وري خاموش ٿي ويو.

سوچيان ٿي ته هر انسان ۾ جنگ ۽ جدوجهد جو جذبو پنهنجي گهريلو حالتن مطابق بيدار ٿيندو آهي. اسان جي سماج اندر ٻار کي پيدائش کان جوانيءَ ۽ جوانيءَ کان پوري زندگي، اهڙيون ئي حالتون نصيب ٿين ٿيون.

ڊائري جو ورق هي سال!

حسين مسرت شاهه

هميشه وانگر هي سال به گذري ويو، انگ مٽجي ويا ڪئلينڊر مٽجي ويو. نئين سال جو صبح تمام خوبصورت ۽ روشن آهي. سال جي تبديليءَ جو احساس به تمام خوشگوار آهي. رات جو دير تائين مختلف عزيزن جا موبائل تي ايس ايم ايس ايندا رهيا. ڪجهه دعائن ۽ ڪجهه اميدن سان نئين سال جي ابتدا ٿي وئي.

سال جو آخري هفتو هر ڪو تمام پر جوش هوندو آهي. مختلف پروگرام ٺاهيا ويندا آهن، پارٽيون ٿينديون آهن، گهمڻ ڦرڻ جا پروگرام ٺاهيا ويندا آهن، پر سڀ جوش ۽ ولولو صرف هڪ رات جو هوندو آهي. صبح جو هر شيءِ ساڳي هوندي آهي. صرف هڪ نواڻ جو تاثر هوندو آهي.

ڪڏهن ائين ڇو نٿو ٿئي ته...؟
اسين پنهنجي سوچ ۾ نواڻ آڻيون.
يا ائين ٿيڻ گهرجي جو نئين سال سان گڏ
اسان جون سوچون مٽجن
سمجهه مٽجي!
اهڙي سوچ جيڪا...
ڪنهن کي زندگي جيئڻ جو حق ڏياري.
اهڙي سوچ جيڪا دلين ۾ سگهه پيدا ڪري
اهڙي سگهه جيڪا ڪنهن هڪ
هٺ ٺوڪي رسم کي ختم ڪري
اها رسم جيڪا ڪنهن بي گناهه کي
زنده زمين ۾ دفن ڪرائي...
ڪڏهن ائين به ٿئي ته...
ان نازڪ وجود کي
زمين جي اندران ڪڍي
هن کي آزاديءَ سان ساهه کڻڻ ڏنو وڃي
ڪڏهن ائين به ٿيڻ گهرجي ته...

جيئڻ ۽ مرڻ تي اختيار نه رکندڙ زندگين کي پنهنجي مختصر زندگيءَ مٿان اختيار ڏنو وڃي.

هو ڳوٺ جي هڪ غريب ڇوڪري هئي، هن جون ڪاريون ڪجل لڳل زندگيءَ سان ڀرپور اکيون جن ۾ سال جي پهرين صبح کان وڌيڪ روشني ۽ چمڪ هئي، هن جي ڳالهين ۾ زنده رهڻ جي اميد هئي. پر هڪ ڏينهن اوچتو ئي اوچتو هن خودڪشي ڪري ڇڏي. هن فصلن کي بيمارين کان بچائڻ واري دوا پي پنهنجو انت آندو... قتل ۽ خودڪشيءَ ۾ فرق ته آهي پر ڪجهه آپگهات قتل جي برابر هوندا آهن، ڇو ته ڪنهن هوشمند انسان کي بيوس بنائي هن کي زندگيءَ کان مايوس ڪري موت ڏانهن ڌڪڻ وارا قاتل ئي آهن.

هن ڇوڪريءَ جا قاتل به هن جا پنهنجا ئي هئا، جن هن کي پنهنجي پسند جو جيون ساٿي منتخب ڪرڻ جي اجازت نه ڏني. هن تي ايتري قدر ذهني ٽارچر ڪيو ويو جو هوءَ آپگهات ڪرڻ تي مجبور ٿي وئي.

جڏهن جانورن .کي گهرن ۾ پاليو ويندو آهي ته انهن جي به هر ضرورت جو خيال رکيو ويندو آهي. ۽ جڏهن وقت جي پڃرن ۾ جانورن کي قيد ڪيو ويندو آهي ته به انهن جي خصلتن، عادتن ۽ طاقت جي توازن کي نظر ۾ رکي پوءِ گڏ رکيو ويندو آهي ته جيئن هو هڪٻئي کي نقصان نه پهچائي سگهن. پر اسان جي سماج ۾ زندگي گذارڻ لاءِ ڪنهن کي پسند ڪرڻ ناقابل معافي گناهه سمجهيو ويندو آهي.

اسان جي سماج جي باشعور ذهنن ۽ اکين ۾ اهي ئي سوال ٿا اڀرن ۽ آخر اهو سڀ ڪيستائين ٿيندو رهندو...؟ ڪيستائين معمولي معمولي ڳالهين تي معصوم زندگيون برباد ٿينديون رهنديون؟

نثري نظم

محبت

مون کي انتظار کان نفرت آهي...!
مون کي جهڪڻ کان نفرت آهي.........!
مون کي
ٽڙ پڻ............!
ڦٿڪڻ...............!
روئڻ...............!
کان نفرت آهي.........!
اها شي جيڪا ڪمزوري بنجي وڃي
ان کان نفرت آهي.
لاحاصل شيءِ جي خواهش کان نفرت آهي.
اها شي جيڪا پنهنجي وجود کان
مٺي ٿي وڃي.....
ان کان نفرت آهي............!
جيڪا شيءِ عورت کي پنهنجو پاڻ کان
الڳ ڪري ڇڏي.
ان کان نفرت ٿي ڪريان.........!
ان ڪري ئي شايد.............
شايد مون کي تنهنجي محبت کان
نفرت آهي.

ادارو

عورتاڻي حقن واري جاکوڙ

(تبصرو ۽ جائزو)

اسان جي ملڪ ۾ عورتاڻي حقن بابت منڍ کان وٺي هڪ بحث هلندو رهيو آهي، ان بابت فيلڊ مارشل ايوب خان جي دور ۾ پهريون ڀيرو عائلي قانون (Family Laws) متعارف ڪرايا ويا، جنهن تي ملڪي عالمن هڪ وڏو بحث ڪيو، هڪڙا عالم ان کي عين اسلامي قرار پيا ڏين ۽ جڏهن ته ٻيا ان کي عين غير اسلامي قرار ڏيندا رهيا، پر تلهي ليکي انهي آمراڻي دور ۽ بدتر دور ۾ اهي عائلي قانون عورتاڻي حقن ڏانهن هڪ پيش رفت ضرور ثابت ٿيا.

عورتاڻي حقن جي قانون سازي صحيح نموني نه ٿيڻ جو هڪ وڏو سبب ملڪ جو آئين گهڻو وقت معطل (Suspend) رهيو. انڪري بهتر قانون سازي نه ٿي سگهي آهي. ايستائين جو اسان جي ملڪ، جنهن جي معشيت جو وڏو دارو مدار زراعت تي آهي، ان بابت ڪيترائي ضروري قانون نه جڙي سگهيا آهن. جهڙوڪ اسان جي سنڌ ۾ آبادي جو وڏو حصو هارپو ڪندڙ آهي. هارين جي حقن لاءِ اهو آئين. ذوالفقار علي ڀٽو جي دور ۾ "هارپو ايڪٽ" (Tenancy Act) طور پاس

ڪيو. ويو. پر ان کان پوءِ زراعت ۾ ايندڙ تبديلين جهڙوڪ: ناڻو ڏيندڙ فصلن (Cash Crop) ۾ زرعي مزدور (عورت ۽ مرد) (Agriculture Labour) جو پيدا ٿيڻ سان انيڪ جبري مشقت جا مسئلا پيدا ٿيا پر ان جو قانوني حل نه ڳوليو ويو آهي، پراڻو ٽيننسي ايڪٽ به هاڻ مدي خارج آهي. موجوده ضلعي حڪومتن وارو نظام جنرل پرويز مشرف جي دور ۾ متعارف ٿيو. ان جي ڪري ايگزيڪٽو ڊسٽرڪٽ آفيسر روينيو، ڊپٽي ڊسٽرڪٽ آفيسر روينيو ۽ مختيارڪار جا جيوڊيشل پاور ختم ڪيا ويا ان ڪري ٽيننسي ٽريبونل جا ايگزيڪٽو پاور ختم ٿي ويا. ۽ ٽيننسي ايڪٽ هڪ طرح سان عمل جوڳو نه رهيو. هوئنن به اڳوڻي ٽيننسي ايڪٽ ۾ هاريءَ (مرد) جا حق مڃيل آهن پر هارياڻي (عورت) جا حق مڃيل نه آهن. ان ريت زرعي مزدور جا حق نه ملڻ جي ڪري تمام زرعي مزدور (عورت کي مرد) سوشل سيڪورٽي وارن حقن کان محروم رهيا آهن. ان لاءِ لازمي آهي ته سڀ کان پهرين گهڻو ناڻو ڏيندڙ فصلن (Cash Crop) ڪمند، ڪيلو ۽ باغات کي صنعت (Industry) قرار ڏنو وڃي ان سان هڪ ته جاگيرداري تصورن (Concepts) يعني چيڙ بيگر جو خاتمو ايندو ٻيو سماج وڏيڪ منظر تي صنعتي معاشري جوڙڻ ڏانهن اڳيرو ٿيندو.

عورتاڻي حقن جي حوالي سان موجوده چيڙ بيگر ۽ اجوري جي تصور کان وانجهيل نظام ۾ هارياڻي

جو وڏيڪ استحصال ٿئي ٿو، جيڪا هاري سان گڏ ۽ ان کان به وڌيڪ ڪم ڪري ٿي ۽ ان جي پورهئي کي ليکيو به نٿو ڏنو وڃي، جڏهن ته جيڪر هارياڻي (عورت) کي زرعي پورهئي واري ڪم کان الڳ ڪيو وڃي ته زراعت ممڪن نه رهندي. ان ريت ضروري آهي ته اسان هن زرعي ملڪ ۾ عورتاڻي حقن واري جاکوڙ ۽ ان جي حقن جي جاکوڙ جو اڀياس شروع کان ڪريون ۽ بنياد کان وٺي ليکي ۾ آڻيو تڏهن ڪاسبي (پورهيت) خاص طرح سان زرعي پورهيو ڪندڙ ۽ ڳوناڻي هنرمند عورتن جي حقن بابت صحيح تبصرو ڪري سگهون ٿا.

عورت جيڪا ڏوتي سماج کان آهيڙي سماج تائين ۽ ان کن زرعي سماج تائين هن سماج جي بنيادي معمار آهي، ان جو ڪردار سماجي ترقي واري پيداواري سرشتي ۾ هڪ اهم جُز هئڻ سان گڏ هو هن سماج جي نسلي واڌ ويجهه (ٻار پيدا ڪرڻ) تائين خاص اهميت رکي ٿي. هڪ پورهيت ۽ ڳورهاري عورت جا حق گهر کان وٺي سماج تائين چا هئڻ گهرجن ان جي اپٽار هتي ضروري آهي.

ڳور هاري عورت جا سماجي حق:

1. مڙس ۽ ٻيا گهر جا ڀاتي سندس آرام جو خيال رکن.
2. هن کي سٺي خوراڪ ڏني وڃي.
3. هن جي مٿان ڪم جو گهڻو بار نه وڌو وڃي.
4. اوهانجي جو مناسب انتظام ڪيو وڃي ته جيئن عورت ۽ ٻار ٻنهي جي زندگي بچي وڃي. ياد رهي ته پاڪستان ۾ هر سال لڳ ڀڳ 34 هزار عورتون ويم دوران فوت ٿي وينديون آهن.

عورت کي اهو حق آهي ته جيترا مناسب سمجهي اوترا ٻار پيدا ڪري. اسان جي سماج ۾ عرصي کان عورت کي فقط ٻار پيدا ڪرڻ جي مشين سمجهيو وڃي ٿو. گهٽ آمدنيءَ وارن ڪٽنبن ۾ اٺ يا نو يا يارهن ٻارن جي پيدائش معمولي ڳالهه آهي. بنا ڪنهن مناسب وقفي جي لاڳيتو سال يا ڏهين يارهين مهيني ٻار پيدا ڪرڻ سان عورت جي صحت تباهه ٿي وڃي ٿي. پاڪستان ۾ عورتن جو وڏي تعداد رت جو ڪوٽ (Annimia) جو شڪار آهي، ان ڪري عورت يا ته وقت کان اڳ مري وڃي ٿي يا هڪ زنده لاش بنجي بيشمار بيمارين ۾ مبتلا ٿي وڃي ٿي. انساني وجود فقط جسماني نه پر ذهني به هوندو آهي. گهڻن ٻارن واري عورت حياتيءَ جو وڏو حصو ذهني عذاب ۾ گذاري ٿي. ان ڳالهه کان ڪير واقف ناهي ته گهڻن ٻارن واري گهر ۾ ئي مرد عام طور تي گهرو ذميوارين کان آجو ۽ لاپرواهه ٿي ويندو آهي. ٻارن جي خوراڪ، لباس، ۽ تعليم جي ڳڻتي گهڻو ڪري ماءُ کي ئي هوندي آهي. هوءَ رات ڏينهن انهيءَ ڳڻتيءَ ۾ رهندي، پنهنجي پيٽ تي پٿر رکي ٻارن کي ڪارائيندي رهندي آهي. انهيءَ طرح ٻارن جي گهڻائي هن لاءِ روح جو عذاب بنجي ويندي آهي.

خوشيءَ جو حق ته الله تعاليٰ جانورن کي به ڏنو آهي، جيڪي سائي سيمن ۾ نينگ ٽپا ڏيندا وتندا آهن. چا عورت جانورن کان به ويل آهي؟ جو ٻارن جي گهڻائي ان کان تفريح جا موقعا ماڻڻ، سٺا ڪپڙا، پهرڻ، سٺي خوراڪ کائڻ ۽ ذهني سڪون سڀ ڪجهه کسي وٺي ٿي!

انهيءَ چاڻ مطابق عورت جا به بنيادي حق آهن:

1. عورت کي حق آهي ته هوءَ ٻارن جي وچ ۾ جيترو وٿيس اوترو وقفو رکي.
2. عورت کي حق آهي ته هو ڄم روڪ دوائون کائي. يا آپريشن ڪرائي.

هونئن ته دنيا ۾ ٻار نه ٿيڻ لاءِ عورتون صدين کان ڪو نه ڪو طريقو استعمال ڪنديون آيون آهن، ليڪن اهو نسخو فقط عورتن جي علم ۾ هوندو هو. مردن کان اها ڳالهه ڳجهي رکي ويندي هئي. هاڻ وقت اچي ويو آهي ته عورت جي ان حق کي قانوني طور تسليم ڪيو وڃي.

قانوني جاکوڙ:

پاڪستان جي آئين ۾ عورتن کي ڪافي حق ڏنا ويا آهن. بدقسمتيءَ سان گذريل اسي واري ڏهاڪي ۾ اسان جي وطن ۾ اهڙيون تبديليون آيون آهن، جو ويجهڙائيءَ ۾ ملڪي آپيشاهي واري تاريخ ۾ انهن مان ڪيترائي حق معطل ڪيا ويا آهن، انهي آمراڻي دور ۾ حدود آرڊيننس جاري ڪيو ويو، جنهن موجب زوري زنا جو نشانو بڻجڻ واري عورت يا ڇوڪريءَ کي به ڏوهاري قرار ڏئي سگهجي ٿو. ان آرڊيننس هيٺ هڪ

گهر ۾ نوڪري ڪرڻ واري انڌي ڇوڪريءَ کي جنهن سان گهر جي مالڪ: پيءُ ۽ پٽ ڪيترائي ڀيرا زوري زنا ڪئي هئي تنهن کي ڦٽڪن جي سزا ڏني وئي.

انهيءَ آرڊيننس هيٺ پاڪستاني عيسائي يا پارسي ڪنهن ٻہ غير مسلم عورت سان زوري زنا جي سزا مسلمان عورت جي مقابلي ۾ گهٽ رکي وئي آهي. اها اسان سيني مسلمان عورتن لاءِ نهايتِ شرم جهڙي ڳالهہ آهي ۽ اسلام جي روح جي خلاف آهي، ڇو تہ اسان جي پياري مذهب جو بنياد برابري ۽ انصاف تي آهي.

اهڙيءَ طرح هڪ مرد جي شاهديءَ جي ڀيٽ ۾ ٻن عورتن جي شاهديءَ وارو قانون لاڳو ڪيو ويو آهي. جنهن جي حساب سان عورت جي سمجهہ ۽ عقل کي مرد جي سمجهہ جي اڌ برابر قرار ڏنو ويو آهي.

انهيءَ قانون موجب هڪ سمجهدار ۽ پڙهيل لکيل عورت جي شاهديءَ جي ڪا اهميت ناهي. ان جي ڀيٽ ۾ هڪ گهٽ سمجهہ وارو اڻ پڙهيل مرد قانون جي نظر ۾ وڌيڪ معتبر آهي ڇو تہ هو مرد آهي.

اسين سمجهون ٿيون تہ عورتن جي انتهائي توهين ڪرڻ وارو هي قانون اسلام جي روح جي خلاف آهي. اسان جو پيارو دين عورت ۽ مرد وچ ۾ امتياز جي ڳالهہ نٿو ڪري، حقيقت اها آهي تہ ڪجهہ تنگ نظر ماڻهن، ظالم ۽ سفاڪ مردن هڪ پاڪ ۽ صاف دين کي صدين کان عورتن جي خلاف استعمال ڪيو آهي ۽ مقدس ڪتابن کي بہ پنهنجي مرضيءَ جو معنائون ڏيندا رهيا آهن.

پاڪستان ۾ ڪيترين ئي تنظيمون انهن اڳوڻن ڪارن قانونن کي ختم ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيون آهن.

انهن تحريڪن جي ڪاميابي ۽ سوڀ جو دارو مدار سماج جي ڪُل پاسائين ۾ ڀرپور شعوري عملي تحرڪ وڌڻ، سجاڳيءَ لاءِ لکڻ وغيره.

پاڪستان ۾ عورتن کي حق ڏيڻ لاءِ انهن جو سماجي رتبو وڌائڻ لاءِ پهريون ڀيرو جسٽس ناصر اسلم زاهد جي سربراهيءَ ۾ هڪ ڪميشن قائم ڪيو ويو. ان ڪميشن تمام سٺيون تجويزون ڏنيون آهن. انهن تي ۽ اهڙين ٻين سفارشن تي عورتاڻي حقن ۾ بهتري آڻڻ لاءِ موجوده حڪومت ڪم ڪري رهي آهي. ان لاءِ سڄي سماج کي متحرڪ ٿيڻ گهرجي، حق گهر ويٺي ڪو نہ ملندا آهن.

1994ع تي ڪميشن پنهنجون سفارشون پيش ڪيون جيڪي هن ريت آهن.

تحقيقاتي ڪميشن جي سفارش جا اهم نڪتا:

1. بلدياتي سطح کان سينيٽ تائين تمام چونڊيل ادارن ۾ عورتن کي 33 سيڪڙو نمائندگي جي ضمانت ڏني وڃي.
2. غيرت واسطي قتل کي ڄاڻي ٻجهي قتل ڪرڻ قرار ڏنو وڃي.
3. ملڪيت وغيره جي معاملن ۾ خانداني رواجن ۾ موجود استحصال ختم ڪيو وڃي.
4. اسلامي نظرياتي ڪائونسل ۾ عورتن کي نمائندگي ڏني وڃي.
5. مسلم عورتن لاءِ خانداني قانون ۾ سڌارو آندو وڃي.
6. حدود آرڊيننس ۾ ترميم ڪرڻ بدران بنياد کان ئي رد ڪيو وڃي ڇو تہ اهو عورتن سان نہ رڳو امتيازي سلوڪ رکي ٿو، بلڪ اسلامي نظرين جي بہ خلاف آهي.
7. تعليم ۽ ملازمت سميت سيني ڪاتن ۾ جنسي امتياز رکڻ خلاف پابندي لڳائي وڃي.
8. اهڙن شخصن، ادارن ۽ تنظيمن مٿان ڪارروائي ڪئي وڃي جيڪي عورتن کي پنهنجي راءِ ڏيڻ جي حق کان روڪين ٿا.
9. مڙس جي هڪ کان وڌيڪ شادين جي صورت ۾ عورتن کي طلاق جو حق ڏنو وڃي.
10. مڙس کي ٻين شادي جي اجازت فقط زال جي خاص اجازت سان تڏهن ڏني وڃي جڏهن هو پهرين زال جي تحفظ جي ضمانت ڏئي.
11. عورتن جي سندن مرضيءَ خلاف زور زبردستيءَ شادي ڪرائڻ وارن خلاف قانون ٺاهيو وڃي.
12. زال کي مارڪٽ ڪرڻ واري کي سزا ڏني وڃي ۽ عورتن جي اوچتي ۽ پراسرار موت جي باري ۾ باقاعدي جاچ ڪئي وڃي.
13. ڇوڪريءَ جي شاديءَ لاءِ گهٽ ۾ گهٽ عمر 16 سال مقرر ڪئي وڃي ۽ ان کي بتدريج وڌائي 18 سال ڪيو وڃي.۽ فقط غير معمولي حالتن ۾ ڇوڪريءَ کي سورهن سالن جي عمر ۾ شاديءَ جي اجازت هجي.

14. تربيتي سهوليتن سان واسطو رکندڙ ادارن تائين پهچڻ لاءِ عورتن جي ڪوٽا مقرر ڪئي وڃي.

14. عورتن کي مردن جي برابر ڪم ڪرڻ جي صورت ۾ مردن جي برابر معاوضو ڏنو وڃي.

16. ڪم ڪرڻ وارين جڳهن تي عورتن کي پريشان ڪرڻ جي سخت سزا مقرر ڪئي وڃي.

17. عورتن کي مزدور يونين جي مجلس عامله ۾ نمائندگي ڏني وڃي.

18. عورتن جي صحت جي معاوضيواري معاملي ۾ زراعت ۽ گهرداري جي مصروفيتن کي پڻ نظر ۾ رکيو وڃي.

19. خاص حالتن کي پاسيرو رکي سمورين ملازمتن ۾ عورتن کي پڻ هڪ جهڙا موقعا ڏنا وڃن.

20. ڪنهن به ڏوهه جي سلسلي ۾ (سواءِ خاص حالتن جي) عورتن کان يا ته انهن جي گهرڀاتين سامهون يا زنانه پوليس اسٽيشن ۾ جاچ ڪئي وڃي.

21. ڏوهه جي سلسلي ۾ جاچ لاءِ سورهن سال يا ان کان گهٽ عمر جي ڇوڪرين کان انهن جي گهر ۾ والدين جي سامهون پڇا ڳاڇا ڪئي وڃي.

22. ڏاڍائي جو شڪار ٿيل جو نالو ۽ ائڊريس شايع نه ڪيا وڃن.

23. ڏاڍائي جو شڪار بڻيل عورتن لاءِ سنيون سهوليتون مهيا ڪيون وڃن.

24. قتل جي ڏوهه ۾ ملوث عورتن کي ضمانت جي اجازت ڏني وڃي.

25. مڙس يا ساهرن طرفان ڪيل خانگي مارڪٽ کي سزا جي لائق ڏوهه قرار ڏنو وڃي. (خانگي مارڪٽ ۾ ذهني اذيت، لڳاتار خوف ۽ هراس، ڌمڪيون ۽ ننديا وڏا زخم پڻ شامل آهن).

26. خانگي تشدد جي سڀني واقعن جي رپورٽ ٿاڻي ۾ ڪئي وڃي ۽ واسطيدارن مٿان ڪيس هلايو وڃي.

27. عورتن مٿان تشدد ڪرڻ وارن پوليس اهلڪارن خلاف سخت ڪاروائي ڪئي وڃي.

28. ٻارن سان جنسي تشدد جي مڪمل وضاحت ڪئي وڃي ۽ ان جي سخت ترين سزا مقرر ڪئي وڃي.

29. جسماني ڪاروبار ڪندڙ عورتن کي ڏوهاري قرار ڏيڻ بدران معاشرتي ناهموارين ۽ محرومين جو شڪار قرار ڏنو وڃي.

30. اهم فيصلا ڪرڻ لاءِ 'عورتن جي ڊويزن' کي هڪ مستقل ادارو بڻايو وڃي.

31. گهٽ آمدني وارين عورتن لاءِ گهٽ خرچ وارا گهر تعمير ڪيا وڃن.

32. عورتن جي نالي ڪيل ملڪيت کي انهن جي پنهنجي ملڪيت سمجهيو وڃي ۽ بنيامي "سودي جي قانون کي ختم ڪيو وڃي.

33. اغوا ٿيل ڇوڪرين ۽ ٻارن لاءِ محفوظ گهرن جو بندوست ڪيو وڃي.

34. 'لا ڪميشن' کي گهرجي ته عورتن کي پنهنجي ميمبر طور ڀرتي ڪن.

ان دور ۾ "ڪميشن" جون مٿي ڄاڻايل سفارشون مثبت رخ ڏانهن هڪ سٺو قدم ثابت ٿيون. جڏهن ته انهن سفارشن ۾ ڪاروڪاري واري مسئلي کان سواءِ ٻهراڙي جي عورتن جي گهرو پورهئي واري مد ۾ ڪابه هڪ سفارش ڪونه هئي جهڙوڪ: ٻهراڙين جي عورتن واري گهرو هنري پورهئي جي اجوري بابت ۽ انهن هنر مند عورتن کي هنر مند پورهيت عورت طور رجسٽرڊ ڪرڻ ۽ کين سوشل سيڪيورٽي جا حق ڏيڻ وغيره. تڏهن به هنن سفارشن کي مثبت رخ ڏانهن ۽ بهتر نه چوڻ مناسب نه ٿيندو. ان کان علاوه هڪ گنڀير معاملي طرف ڌيان ڏيڻ گهرجي. اهو هي آهي. ته جيڪڏهن ڪنهن عورت کي طلاق ملي ٿي ته مالي اعتبار کان ان جو مستقبل غير محفوظ ٿي وڃي ٿو. سالن جا سال هڪ تعلق دوران ڪيل خدمتن جي تقاضا اها آهي ته علحدگي يا طلاق جي صورت ۾ عورتن کي مالي تحفظ حاصل هئڻ گهرجي ته جيئن هوءَ پنهنجي مائٽن مٿان بار بڻجڻ بدران معاشري ۾ باعزت زندگي گذاري سگهي.

اهڙيءَ ريت عورتاڻي حقن جي مهندار تنظيمن جو به هڪ ڪردار هئڻ گهرجي، جنهن جو مقصد عورتن کي پنهنجي حقن ماڻڻ جي آگاهي ڏيڻ سان گڏ کين پنهنجي حقن لاءِ متحرڪ پڻ ڪيو وڃي، جيئن سندن آواز انصاف جي ايوانن ۾ پڙاڏو ڪري سگهي.

رڌڻي جي راڻي

پونم بلواڻي

ڊبلروٽي جا ڏهي وڙا

ڊبلروٽي جا ننڍا ننڍا چورس ٽڪر ڪريو. انهن کي ڪليل تيل ۾ هلڪو تريو جيئن گهڻا لال نہ ٿين ڏهيءَ کي ولوڙي ان ۾ لوڻ وجهو. جنهن وقت ڏهيءَ وڙا کائڻا هجن. ان کان اڌ ڪلاڪ اڳ ڊبل روٽيءَ جي ٽڪرن کي ڏهي جي وچ ۾ وجهو، گيهہ جو هڪ وڏو چمچو گرم ڪري ڪجهہ اهريا جيري جو ٻج ڪڙهي جا پتا ۽ ڪٽيل مرچ ان ۾ وجهو ۽ لال ڪريو ۽ ڏهي وڙن مٿان وجهو، انهن مٿان ساوا ڌاڻا ڪتريل وجهي کائو.

ڊبلروٽي جا پڪوڙا

ڊبلروٽي جا ننڍا ٽڪنڊا ٽڪرا ڪريو، بيسڻ کي ائين تيار ڪريو جيئن ڪنهن بہ قسم جا پڪوڙا تيار ڪرڻ لاءِ تيار ڪبو آهي، ڊبلروٽي جي ٽڪرن کي ان مان ٻوڙي تيل ۾ تريو، پڪوڙا چانهہ جي وقت ناشتي طور کائي سگهجن ٿا.

پڊنگ

گهرل شيون: اڌ ڪلو پٽاٽا اوٻاري ڪري پوريل، ڇهہ ڪن ٽڪرا ڊبلروٽي جا، هڪ ڪوپ کير، اڌ چمچو ننڍو بيڪنگ پائوڊر ۽ هڪ ڪوپ کنڊ.

ناهڻ جو طريقو: کنڊ ۽ کير کي ملايو. ان ۾ ڊبلروٽي کي وجهي نرم ڪريو، ان ڪانپوءِ سڀ شيون وجهي 5 منٽن تائين چڱي طرح مڪس ڪيو هڪ وٽي کي گيهہ يا تيل سان سڻڀي ڪريو ۽ ان ۾ مٿيون شيون وجهي جهيڻي باهہ تي 30-40 منٽن تائين پچايو، جيسائين ان مٿان ملائي جو تهہ نہ ڄمي وڃي.

چڻن جي دال جا ڪوفتا

گهربل شيون: هڪ پيالو چڻن جي دال، هڪ ننڍو بصر، 2 ساوا مرچ ۽ هڪ ننڍو ٽڪر ادرڪ. سڀ باريڪ ڪتريل هڪ ننڍو چمچو پيسيل جيرو، اڌ ننڍو چمچو گرم مصالحو، اڌ ننڍو چمچو پيسيل ڌاڻا، لوڻ مرچ سواد آهر، 6 ننڍا چمچا گرم تيل يا گيهہ ترڻ لاءِ.

ناهڻ جو طريقو: دال رات جو پاڻيءَ ۾ پسائي رکو ۽ صبوح جو هڪدم باريڪ پيسيو، پيسڻ وقت پاڻي گهٽ ۾ گهٽ وجهو، پوءِ ڪڙاهي ۾ هڪ بہ چمچا گيهہ يا تيل وجهي پيسيل دال کي ان ۾ 5 منٽن تائي پچو جيئن ڪچي دال جي بوءِ نہ رهجي وڃي پوءِ ان ۾ سڀ مصالحا ۽ چار- پنج ننڍا چمچا گرم تيل يا گيهہ وجهي ڪري چڱيءَ طرح ملايو. پوءِ جهڙيءَ طرح ڪوفتا ناهڻ چاهيو تيئن ناهيو. برفي وانگر بہ ٽڪرا ڪٽي سگهجن ٿا.

سورڻ جا ڪوفتا

گهربل شيون: اڌ ڪلو سورڻ، 2 پٽاٽا، 2 ساوا مرچ باريڪ ڪٽيل، هڪ ننڍڙو ادرڪ جو ٽڪر ڪٽيل، هڪ ننڍو بصر ڪتريل، هڪ ننڍو چمچو پيسيل اڇو جيرو، اڌ ننڍو چمچو گرم مصالحو، لوڻ مرچ سواد آهر 4 ننڍا چمچا ڊبلروٽي جو چورو، ترڻ لاءِ گيهہ.

ناهڻ جو طريقو: سورڻ ڇلي ڪري اوٻاريو ۽ پٽاٽا اوٻاري ڇليو ٻنهي شين کي چڱيءَ طرح ملائي ان ۾ بصر، ادرڪ، ساوا مرچ، جيرو ۽ گرم مصالحو لوڻ مرچ وجهي ملايو، تڏو ٿيڻ تي هڪ جيترا گول ڪوفتا ناهي پهرين انهن تي مئدو ڇٽڪاريو. پوءِ ڊبلروٽي جو چورو لڳائي تيز باهہ تي گيهہ يا تيل ۾ تريو.

ڪوفتن لاءِ ڪڙهي

گهربل شيون: 2 بصر، 4-5 ٽڪر ٿوم، هڪ ننڍڙو ٽڪر ادرڪ، 2 ساوا مرچ، سڀ شيون پيسيل، 2 ننڍا ٽماٽا اوٻاري کل لٿل، هڪ ننڍو چمچو پيسيل جيرو هڪ ننڍو چمچو گرم مصالحو، لوڻ ۽ ڳاڙها مرچ سواد آهر، اڌ ننڍو چمچو هڏبہ هڪ ڪيوي گيهہ/تيل، ساوا ڌاڻا ڪتريل.

ناهڻ جو طريقو: پهرين بصر کي گيهہ ۾ هلڪو گلابي ڪريو پوءِ ادرڪ، ٿوم ۽ ساوا مرچ وجهي ان ۾ ٿورو پچو جڏهن گلابي رنگ ٿي وڃي تڏهن ان ۾ هڪ پيالو پاڻي وجهي هلڪي باهہ تي ڍڪي رکو جڏهن پاڻي سڪي وڃي تہ ٽماٽا ۽ باقي سڀ مصالحو وجهي پچو،

جيستائين اهو گيهه نه ڇڏي پوءِ ان ۾ چار پيالا پاڻي وجهي وچوٽي باهه تي رڌيو. جڏهن پاڻي ٻن پيالن جيترو رهجي وڃي ته باهه تان لاهيو. کائڻ کان اڳ ۾ ڪوفتن کي برتن ۾ رکي مٿان گرم گرم ڪڙهي وجهو ۽ مٿان ساوا ڌاڻا ڇڻڪاريو.

پٽاٽي جي ٽڪي

گهربل شيون: هڪ ڪلو پٽاٽا اوٻاريل ۽ کلون لٿل) اڌ ڪلو ساون مٽرن جا اوٻاريل داڻا، 3 ساوا مرچ، هڪ ٽڪرو ادرڪ، اڌ ڪوپ ساوا ڌاڻا، لوڻ گهرج جيترو، اڌ ليمو.

ناهڻ جو طريقو: ساوا مرچ، ادرڪ ۽ ساوا ڌاڻا ڪٽيل ۽ اوٻاريل مٽرن کي لوڻ سان ملايو، پٽاٽن کي لوڻ ۽ ليمي جي رس سان گڏ چڱيءَ طرح ڳوهيو. ساوڌانيءَ سان هر ڪاٽڪي بند ڪريو جيئن مصالحو ٻاهر نه اچي. هاٿي پيڙا ناهي ان ۾ مصالحو پريو. وڏي فرائنگ پئن تي ٿورو ٿورو گيهه ڇڏي سيڪيو. ٻئي طرف ڳاڙها ڪريو پٽاٽي جي ٽڪي کي ڪنهن به چٽڻيءَ سان گڏ کائي سگهجي ٿو.

نمڪين شڪر پارا

گهربل شيون: 2 ڪوپ مئدو، اڌ ڇٽانگ گيهه، اڌ ننڍو چمچو ڪارا مرچ ڪٽيل، لوڻ سواد آهر ۽ گيهه يا تيل ترڻ لاءِ.

ناهڻ جو طريقو: مئدي ۾ لوڻ ملايو، گيهه وجهي مئدي کي ڳوهيو، ڪارا مرچ به وجهو ۽ پاڻي وجهي ٿورو سخت اٽو ڳوهيو، پوءِ وڏي لوهه جي صندلي ۽ چڪرو ڪٽي اٽي کي سنهو ڪري ويليو ۽ ننڍا ٽڪر ڪٽي الڳ الڳ ڪريو ۽ تئيءَ ۾ تريو.

مصاليدار ڪيلا

گهربل شيون: 12 ڪچا ڪيلا، 2 بصر، ساوا، ڌاڻا، 4 ڳڙيون ٿوم، 4 ساوا مرچ ٿوري ادرڪ جيرو، پيئل ڳاڙها مرچ، پيئل گرم مصالحو 2 ننڍا چمچا، 4 وڏا چمچا تيل، لوڻ سواد آهر.

ناهڻ جو طريقو: ڪيلن کي ٻن انچن جي ٽڪرن ۾ کلن سميت ڪٽيو وچ ۾ جيرو وجهي مصالحو پرڻ لاءِ جڳهه ناهيو، ٿورو لوڻ وجهي 15 منٽن تائين پاسيرو ڪري رکو، ان وچ ۾ سڀ مصالحا پيسيو، ڪيلي جي هرهڪ ٽڪر ۾ مصالحو پريو، تيل کي گرم ڪري ان ۾ ڪيلا تريو، ڳرڻ تائين تريو، ضرورت هجي ته هڪ چمچو پاڻي وجهي پچايو، ان ڪانپوءِ لاهي ڌاڻن جا پتا ڪتري ڪري مٿان ڇڻڪاريو.

ٽماٽن ۽ مٽرن جو سوپ

گهربل شيون: ڏيڍ ڪلو ٽماٽا، 2 بصر، هڪ گجر، اڌ پيالو مٽرن جا داڻا، 2 پيالا کير، هڪ وڏو چمچو مکڻ، هڪ ڳڙي ٿوم، 2 ڪارا مرچ، 2 وڏا چمچا ٽماٽو ساس، هڪ وڏو چمچو مئدو، هڪ لونگ، هڪ دالچينيءَ جو ٽڪر، 2 ڦوٽا، لوڻ سواد آهر.

ناهڻ جو طريقو: ٽماٽا ۽ بصر ڪٽيو، گجرن جي سنهي ڪتر ڪريو ۽ ٿوم کي به ڪٽيو. مکڻ گرم ڪري ڪٽيل بصرن کي پورو ٿيڻ تائين پچو، مئدو وجهي چڱيءَ طرح ملايو. ڪتر ڪيل گجر، ڪٽيل ٿوم، لونگ، دالچيني ۽ ٽي پيالا پاڻي ملايو، ٽماٽا وجهي سڀ سبزيون نرم ٿيڻ تائين رڌينديون رهيو. پوءِ چڱيءَ طرح ڇاڻي ٽماٽن جو گهاٽو مڪسچر ناهيو، ان ۾ مٽر، ٽماٽو ساس ۽ کير ملايو، مٽرن جي ڳرڻ تائين باهه تي ملائيندا رهو پوءِ لوڻ ملايو، ملائيءَ کي ملائي گرما گرم کائو.

ويجيٽيبل برياني

گهربل شيون: چانور به ڪوپ سنا، 2 وڏا بصر، اڌ ڪٽوري مٽرن جا داڻا، هڪ وڏو ٽماٽو به وچوليون گجرون، به وڏا ٽڪر گوبي، هڪ انچ ڪن ادرڪ، چار وڏا پٽاٽا، چار داڻا وڏن ڦوٽن جا، هڪ ننڍو چمچو جيرو، اٺ لونگ، تيج پتو، مني نم، لوڻ ۽ گيهه گهرج جيترو.

ناهڻ جو طريقو: چانور صاف ڪري چڱيءَ طرح ڌوئو ۽ پاڻيءَ ۾ پسائي رکي ڇڏيو، چئن مان به پٽاٽا چپس ناهي رکي، باقي ٻن کي ڏگهن ٽڪرن جي نموني وڍيو اهو تريو ۽ ڪيڏي رکو. بصر ڪتر ڪري گيهه ۾ ڳاڙهو ڪريو پوءِ لونگ، ڦوٽو، تيج پتو، مني نم وجهو ٽڪر ڪيل ڀاڄيون ۽ مٽر وجهي ٽي چار منٽ پچو، پوءِ چانور وجهي ڪري گهرج جيترو لوڻ ۽ پاڻي وجهو. پتيلي ۾ ڍڪي يا ڪُڪُر ۾ پلاءَ وانگر رڌيو. تيار ٿيڻ تي وڏين رائيس پليٽن، ۾ ڪيڏي مٿن پٽاٽن جون چپس ۽ تريل بصر وجهو، چپس پاسن کان چوطرف ۽ بصر وچ ۾ وجهي ساوا ڌاڻا ڇڻڪاري ڇڏيو.

نجمه نور قلپوٽو

ڇا سچي دنيا موبائيل جي لپيٽ ۾ آهي؟

جديد دؤر جي جديد ٽيڪنالاجيءَ جا ڪروڙين اسان تي احسان. احسان به احسان جو بار بار وڃجي قربان سڄڻ جي رابطي سبب چُميو پيو چُمجيس. آءٌ پيار جي پانڌيئڙن جي دل جي ڳالهه ڪري رهي آهيان، انهن احسانن ۾ سر فهرست چون ته آهي موبائيل جنهن وڇڙيا مُحب ملايا جنهن روئندا روح کلايا. جنهن سُهڻا سانگ سجايا. صرف اکيون ٽين چار پرين جو آواز ٻڌڻ لاءِ دل پل پل ٿئي بيقرار پڪاري بار بار.

جي موبائيل جو بيلنس آهي کُٽل ته محبوب جو ٿيو مُنهن لٽل، پيارو رهي ٿو رُٺل، پر وري به پرين پرچائي موبائيل، ننڊ ننڊ ڪرائي ٿي موبائل سوير جاڳائي ٿي موبائيل گهرجون ڪندون پاسا ونرائي ٿي موبائيل.

لڳي ٿو اڄُ ننڍي وڏي جو شان آهي موبائيل دشمن لاءِ ڪان آهي موبائيل مڪمل ساهه جو سامان آهي موبائيل خوشين خواهشن ۽ پرين جي فرمائش آهي موبائيل.

"پلي بُڪَ پرمَ جي پرشل نه وڃي موبائيل" رات اڌ رات صبح سانجهي يا هجي فجر هجي پلي ته عصر پر هجي موبائيل.

چون ٿا ته حيثيت جو اُهڃاڻ آهي موبائيل سيٽ، اهوئي ڏسي به دليون ٿيو پون سيٽ، ڪڙا ۽ ڪوٽ هينئر ڪٿي پُڄن موبائيل سيٽ سان بهار جهڙي چيٽ سان، ڪهڙا مقابله موبائيل جي ايٽ سان محبوب هُجي ٿو محبوب جي فرمائش جو مُنتظر ڪندو سيٽ سُهڻو به خدمت ۾ حاضر، ڪارڊ ۽ بيلنس به حاضر پر پرين هُجي پرچاءُ ۾ سرچاءُ ۾ همراهه ۾ دل جي درگاهه ۾. ايس ايم ايس ته قهر ڪري ڇڏيا ڪلور ڪري ڇڏيا. سچا مڙس ڪري ڇڏيا جُدا. ۽ جُدا به ٿي پيا آهن سَچا ڪَچا به ٿي پيا پَڪا ۽ پَڪا به دل ڦُرائي ٿي پيا ڪَچا ڪي ته لالو وري ٿي پيا لُچا.

ڪڏهن ته ائين به ٿئي غلط نمبر ۽ ڪنهن آواز تي ٿي پون پروانا صرف آواز تي اهو به نه سوچن ته اڳيان ڪا سندن ماءُ جيڏي آهي، يا ڪهڙن آرن پلرن ۽ منهن مُهاندي واري آ. هو صرف آواز جي دلفريبيءَ جو شڪار ٿيو پون ويچارا (ٽين ايجر) ڦاسن وري اهڙا جڻ پکي ڪو ڪوڙڪيءَ ۾ ڦاٿو ۽ ڦٿڪيو. ڪيترن وري ڳالهائڻ ڪان پوءِ شروع ڪيو رومان، رومان وڃي پهتو شادي ڪناري. پوءِ اها شادي ٻوڙي جي تاري يا جيون مرندي گهاري يا اڳڻ ٻهاري چو ته رومانس سو به موبائل وارو نه ڄاڻ سُڄاڻ نه ذهن جي خبر نه سياءَ جي نه سيرت جي خبر نه سليقي جي ڄاڻ عشق معنيٰ اکين تي انڌجي پٽي جنهن مان صرف ۽ صرف محبوب جي صورت پئي ڏسجي ڪَکَ ۾ پَنَ ۾ هِتِ هُت آس پاس بس تون ئي تون واري ڪار. موبائيل ڪئين نوجوان اَرَن مان ڪيئيءَ قهر ڪري ڇڏيئه نه ماءُ جي چئي ۾ نه پيءُ جي چئي ۾. انڌجي شادي ڪا شادي چئجي؟ بربادي چئجي، تجربو شرط آهي ننڍڙا نوجوان جهڙا ڪورا ڪاغذ سندن شفاف ذهنن تي موبائيل سبب پريم گيت نقش ٿيو وڃي. واهه واهه سائين عجيب ترين دؤر آيو آهي عشق محبت جي فروغ جون ڪيترين ناريون موبائيل جي تعلق سان پنهنجي پرين پيارين جي گهرن کي الوداع چيو پريمي جوڙي جي صورت ۾ اخبارن جي زينت بڻيا والدين لاءِ ڪارنهن جو سبب پڻ. موبائيل جي اهڙي وبا آهي. جيڪا

روڪي نٿي رکجي، بلڪ ان جي پيڪيڄ ۾ وڌ ۾ وڌ اضافو ڏسڻ ۾ اچي ٿو. مان صرف ان جو نشانو نوجوان کي نٿي بنائڻ چاهيان پر پڪن پوڙهن ۾ گهٽ ناهي ڪئي پنهنجيءَ پنهنجيءَ جاءِ تي. نہ صرف اهو پر حالت تہ ڏسو، ڪيترائي ڏينهن مون پنهنجي ڪم ڪرڻ واري ماسيءَ کي ڪم ڪندي پنهنجي منهن ڳالهائيندي ٻڌو، پر مان ٻڌو اڻ ٻڌو پئي ڪيو ان لاءِ تہ ڪيترن ئي نفسياتي ماڻهن کي پنهنجي منهن ڳالهائيندي ڏٺو ۽ ٻڌو اٿم تي سگهي ٿو تہ ان کي بہ ڳالهائڻ جي بيماري هُجي بظاهر تہ ٺيڪ ٺاڪ آهي خير اهو سوچي ڳالهہ وساري پئي ڇڏيم.

هڪ ڀيري هوءَ ڳالهائي رهي هئي تہ مان ڪنهن ڪم سانگي ان طرف ويم تہ ڇا ڏسان ٿانءَ ڇڏيو موبائيل تي ڏاڍي ڌيمي آواز ۾ ڪنهن سان مَحمو گفتگو هُئي مون کي ڏاڍو عجب لڳو. هن اها ڳالهہ محسوس ڪندي ڪٿي ڳُلي اندر مخصوص ڪيسي ۾ اُها غائب ڪئي. موبائيل. مون موبائيل ناهڻ واري لاءِ دل ۾ چيو ڇا هو جو ٻڌڻ وارو اوزار مشين ڪميونيڪشن جو آلو، جنهن کي موبائيل ٿو چئجي ايجاد ڪيو اٿئي جَسُ هُجئي جو ڇا تہ زندگيءَ جون آسانيون هَمڪنار ڪيون اٿئي ۽ محبت جون ڇُڙواڳ راهون هموار ڪيون اٿئي، نہ جنهن ۾ پئو نہ پولو، نہ انتظار بس عشق جو خمارئي خمار، چو تہ مان ماسيءَ وارو قصو ڪنهن حد تائين سمجهي چُڪي هُيم خير رَبُ سيني جا راز رکڻ وارو آ. موبائيل اصل ۾ خراب شيءِ هرگز ناهي اهو تہ استعمال ڪرڻ واري تي منحصر آهي تہ اهو ان کي ڪهڙيءَ طرح استعمال ڪري ٿو ڪهڙو ڪم وٺي ٿو.

هونئن بہ هر ڪم ۾ منفي ۽ مُثبت بہ پهلو ٻہ رخ هجن ٿا اهو تہ اوهان تي آهي تہ اوهان ڪهڙو رخ اختيار ڪريو ٿا.

يا مورڳو ٽيون رستو اختيار ڪريو ٿا. خاردار نوجوانن کي سمجهاڻي بنهہ بري ٿي لڳي چون تہ اسين سو فيصد صحيح ۽ سچا آهيون، اوهان 19 سئو اوندهہ جي پيداوار آهيو. نئين دؤر جو ذڪر ڪريو فڪر ڪريو، نڪري اچو بليڪ ۽ وائيٽ دؤر جي وادين مان، رنگين دؤر جو مزو وٺو ۽ چيم. او! خدا واهہ نوان نظريا ۽ نئين لاجڪ ۽ نئون فلسفو ڪٿي ٿو پوڙهن کي پتي تي پوي. اهي تہ اسان جا بہ ڏاڏا ٿي ويا آهن. اهو تہ ٿيو نوجوانن جو نوجوان فلسفو پلا هي ڳالهہ اوهان کي نئين تہ نہ لڳندي نہ؟

هڪ فقير پنهنجي فقيرياڻي زال کي موبائيل تي چيو تہ رات پئي ٿئي اَڄُ گنج ڪمايو آهي، اڄ منهنجي اڏي تي تہ گڏجي گهر هلون جوڻس موبائيل تي چَيس تہ پٽ کي فون ڪر تہ اهو بہ اسان ڏي اچي تہ گڏ ٿا هلئون گهر.

ڇا سبزيءَ وارو ڇا چاڻ ۽ سڪل مانيءَ وارو گڏهہ گاڏيءَ وارو ٻهاريءَ وارو. ٽانگي وارو ڪڙمي مزدور موچي ڌوٻي بورچي مطلب آهي چوڻ جو سيني وٽ موبائيل زندگيءَ جو حصو ۽ جان بنجي پئي آهي گهٽ آمدنيءَ واري کي بہ اها نعمت مُيسر آهي. جهنگ جهر شهر سفر ۾ مطلب تہ اوهان پڻ جاڻو ٿا.

نہ خط لکڻ جي تڪليف نہ خط جو انتظار سالن جو ڪم ڪلاڪ ۾ ڪلاڪ جو منٽ ۾ منٽ جو سيڪنڊ ۾ ٿيو پوي.

پوري دنيا هاڻ ماڻهو ڪيسي ۾ ڪنيون ٿو هلي دُوري جو تصور رهيو ئي ناهي. ائين بہ آهي تمام مشڪل مرحلہ بہ آسان بنايو ڇڏي ڪڏهن مشڪل آسانين ۾ بدلايو ڇڏي. crime ڪرائم ۾ بہ هن اهم ڪردار ادا ڪيو آهي. پروپئگنڊا جي فروغ ۾ بہ اهم ڪردار ادا ڪيو آهي. هن ٻن دلين کي جوڙي ايلفيءَ جو ڪم ڪيو آهي. هاڻي ڪٿي ڪجهہ بہ ٿئي. موبائيل جا هيراڪ هن جي دلڪش انداز دلفريب تصور ڪان ڪڏهن بہ محروم نٿا رهي سگهن انهن ڪان اها هير ڇڏائڻ محال آ بلڪ ناممڪن آ. ڪيترن جون موبائيل طلاقون ڪرايون، ڪيترائي ڀروسا ۽ اعتماد ٽوڙيا. ڪيترن گهرن ۾ خانہ جنگي ڪرائي، ڪٿي شڪ جڳهہ والاري تہ ڪٿي گمان غغب ڪيو.

ڪيترائي گهر جهيڙن جي وَر چڙهي ويا. ڪيترن ئي جاين تي موبائيل ازدواجي زندگيءَ ۾ ڦٽنچي جو ڪم ڪيو.

ڪنهن جاءِ تي ان جو استعمال باڪمال بي مثال آهي تہ ڪٿي وري انتهائي هاڃيڪار آهي خطرناڪ آهي، ڪٿي حد درجي جي بربادي ڪرائي ڪٿي سَهل ۽ آسان زندگي دشوار بڻائي. ڪٿي موبائيل جي ذريعي اهڙا تہ زخم نظر آيا جن جو پرجڻ ناممڪن ڏٺو.

ڇا رڳو اسين ان باهہ مان پيا گذرون يا سڄي دنيا موبائيل جي لپيٽ ۾ آهي؟

هن اهم سماجي مسئلي طرف ڌيان ڏرڻ جي ضرورت آهي. هي وقت جو هڪ ڳنڀير آواز بہ آ ۽ ڳالهہ بہ آهڪ گهري سوچ جي احساس جي؟

زمر محبوب

ڪوهه مري جو ڪوهيڙو...

مينهن وسن ٿا، سيءَ پون ٿا
رم جهم... رم جهم
مينهن وسن ٿا
بادل، بادل
بوندا باري
ڪوهه مري جو ڪوهيڙو هي...
پن، پن تي پئي ماڪ جُهولي...
ساوڪ سائي
منظر سارو
پرهه ڦٽيءَ ۾،
مهڪ مٽيءَ جي
گهميل گهميل سارو سنسار
مڇ ٻرن ٿا...
ڪهوو ڪارو
ڪڙهي ڪڙهي تو
پکي پنهنجا، پر پکيڙي...
سج جا ڪرڻا روز تڪين ٿا...
سج جا ڪرڻا روز تڪين ٿا...

*

اڪيلو اڪيلو سفر زندگي جو...
هي لهرون... هي موجون...
هي رستا... هي راهون...
هي ساگر... هي سپنا...
آهن ڪنهن جون آهون...
هي ميلا... هي موجون...
هي سُڏڪا ۽ ساحل...
اڇن ٿا... وڃن ٿا...
هي سپنا ۽ ساحل
هي لهرون... هي موجون...
اچن ٿيون... وڃن ٿيون...
اڪيلو اڪيلو سفر زندگي جو...

*

رخسانہ سومرو

دل جي تار

جڏهن توسان پيچ اڙيو هو.
تن ڏينهن ۾
بنواس ورتو هئم
تو پيار ۾ جيڪا،
شرير نهار اڇلي هئي،
ان تند ۾،
منهنجي دل جي تار اٽڪيل آ.
تو سان ملاقات کان پوءِ
من خوشيءَ کان،
ٻلهار ٿيو هو
هتن جي رحل ۾
تنهنجو مکڙو
روپ جر ڦل جرڪائي ويو هو.
اکين ۾ اندلٺ لهي آئي هئي.
من جو ڏسائن ۾،
بسنت وانگر
پيار جي سڳند ڦهلي هئي.
زندگي سک ۽ آنند جي هنج ۾
مرڪندي نظر آئي هئي
چپن تي صبح جهڙي
اجري مرڪ ۽
شفق جهڙا، روپا ٽهڪ هئا.

*

مايا راهي

شاعري

وڏي شاهي
شاندار، ڦلدار
وڻ هينان وڏنڊڙ
ننيڙي
ڪومل ٻوٽي جيان
مان بہ وڏيس
لاڏ ڪوڏ سان
وڏي وڻ جي
وڏي آسري
ڏني مون کي
ٿڌي ڇانوَ
۽ وڏو سهارو پڻ،
روڪي رکيو هن
سورج جي
سونهري ڪرڻن کي
جي نہ پهچي سگهيا
مون تائين!
۽ من منهنجي ۾
ان جيان
ان جيڏي
ان ٽي سگهڻ جو
افسوس
رهجي ويو.

حميره نور

وائي

مان هجان نہ هجان
هائو اڇجو ضرور
منهنجي ٿر بادلو
وئين ٽياڪي ورهيہ
آئين چو نہ مور
منهنجي ٿر بادلو
ها، مارن کان اڄ
ٽهڪ ٽيا هن ڏور
منهنجي ٿر بادلو
تتل واريءَ ۾ اڄ
سنڌ سنڌ ۾ آسور
منهنجي ٿر بادلو
آڪين ۾ آسمان
جر مٽي ۽ ڏوڙ
منهنجي ٿر بادلو.

آرٽ جي دنيا

شگفتہ شاھ سنڌي ادب جي حوالي سان هڪ خوبصورت نالو آهي، پاڻ شاعره، ڪهاڻيڪار، مضمون نگار ۽ ڪمپيئر کان علاوه هڪ مجيل مصور پڻ آهي. مصوريءَ جي ميدان ۾ حاصل ڪيل ايواردن ۽ سرٽيفڪيٽن جو تفصيل هن ريت آهي:

1. مهراڻ آرٽس ڪائونسل طرفان 4 نومبر 1984ع ۾ ”شاھ لطيف جي شاعري تصويرن جي آئيني ۾“ تي انعام.

2. 1988ع تي، سنڌ يونيورسٽي سنڌي ڊپارٽمينٽ طرفان بين-

الاقوامي سنڌي ادبي ڪانفرنس جي موقعي تي بهترين ڪارڪردگيءَ جو سرٽيفڪيٽ.

3. 12 مارچ 1989ع تي ڊيموڪريٽڪ اسٽوڊنٽ فيڊريشن طرفان سنڌ فلسطين يڪجهتيءَ جي عنوان هيٺ ڪرايل نمائش ۾ نيو

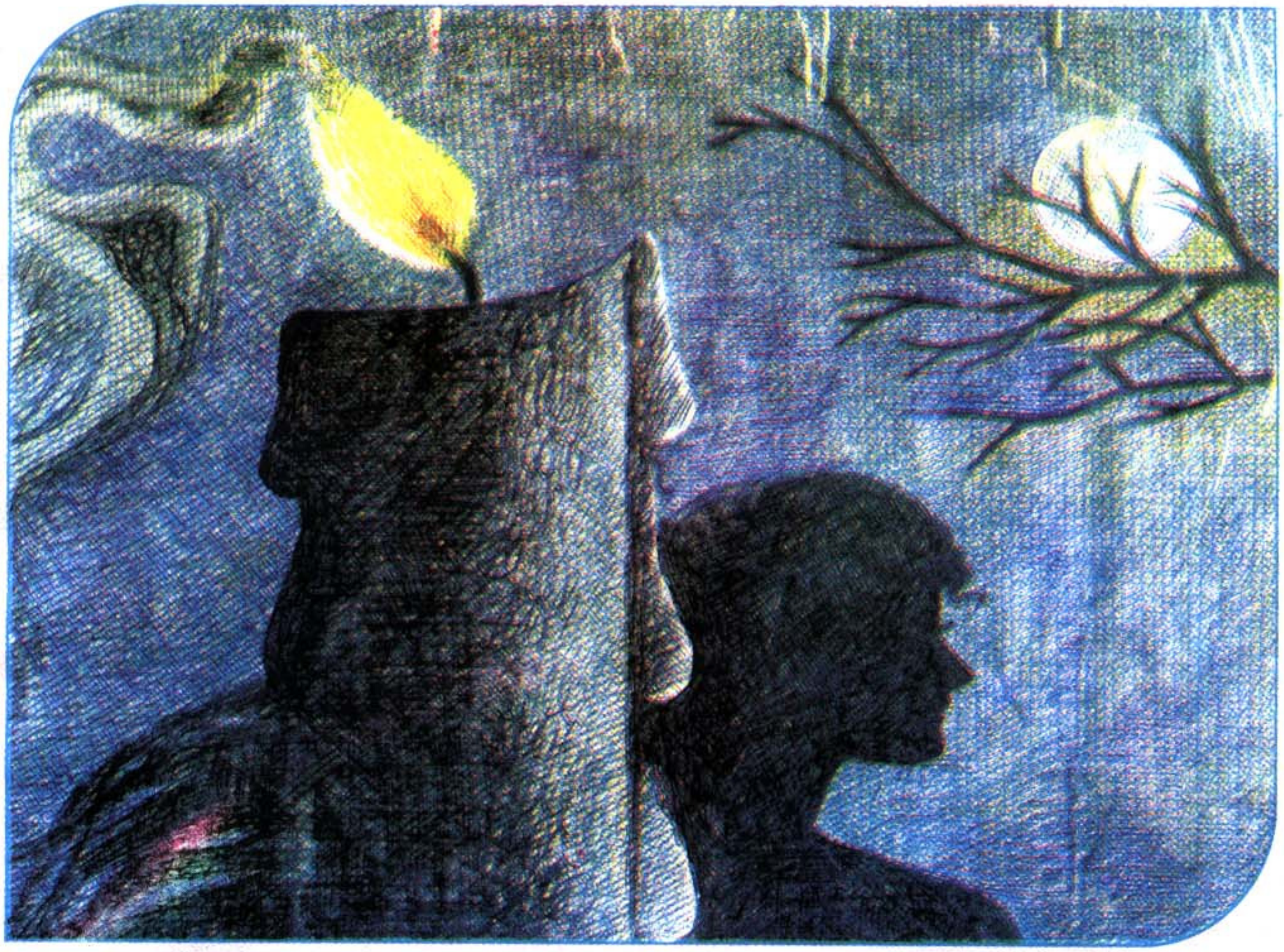

ٽنڪرس فورم طرفان بهترين ڪارڪردگيءَ جو سرٽيفڪيٽ.

4. پهرين جون 1994ع تي ڪالا باغ ڊيم خلاف ٿيل احتجاجي قومي مارچ لاءِ ناهيل مونو گرام تي آفرين نامو سرٽيفڪيٽ ۽ شيلڊ.

5. A.K.B شيخ فائونڊيشن طرفان سنڌ جي عظيم چترڪار ع. ق. شيخ جي ورسيءَ جي موقعي تي مليل شيلڊ.

6. 12 سيپٽمبر 1999ع تي ڪرايل گروپ نمائش ۾ بهترين ڪارڪردگيءَ جو سرٽيفڪيٽ.

7. I.D.O طرفان 22 مارچ 2003ع تي سنڌ ميوزيم حيدرآباد ۾ ڪرايل گروپ نمائش ۾ بهترين ڪارڪردگيءَ جو سرٽيفڪيٽ.

8. ڪي ايف سي حيدرآباد طرفان شاگردياڻين ڪي تيار ڪرڻ تي 2005ع تي پهرين پوزيشن ڪڻڻ سبب سرٽيفڪيٽ.

9. 27 ڊسمبر 2008ع تي ثقافت ۽ سياحت کاتي سنڌ حڪومت طرفان ڪرايل بينظير ڀٽو جي تصويرن جي مقابلي ۾ پهريون انعام.

10. بهترين آرٽسٽ جي شيلڊ.

جڏهن تہ 25 کان وڌيڪ نمائشون (4) انفرادي ۽ 21 گڏيل.

صفحي پٺي تان ڪنيل

مئي مهيني ۾ هر سال اسين مزدورن جو ڏينهن ملهائيندا آهيون، انڪري ته نه فقط اها ياد تازي ڪريون ته آمريڪا جي شڪاگو ۾ مزدورن ظلم ۽ استحصال خلاف آواز اُٿاريندي پنهنجي حقن جي حفاظت لاءِ جلوس ڪڍي گوليون کاڌيون ۽ قتل ٿيا، بلڪ ان لاءِ به ته سماج جي سرمائيداري طبقي کي ٻڌايون ته مزدور به اسان وانگر انسان آهن.

حضرت موسيٰ عليه السلام ٻين جون ٻڪريون چاري روزي ڪمائي. خود حضور اڪرم صلعم جن به مڪي زندگيءَ ۾ ٻين جون ٻڪريون چاريون ۽ اجوري تي واپار ڪرڻ لاءِ وڏي جاڪوڙ ڪئي.

نبي ڪريم ﷺ جن جو ارشاد آهي ته اوهان مان ڪو شخص ڪاٺين جي ڀري پٺيءَ تي کڻي، وڪڻي ان مان پنهنجي روزي حاصل ڪري ته ان کان هزار دفعا بهتر آهي جو ڪنهن جي اڳيان هٿ ٽنگي يا سوال ڪري گهري ونجي. ان ۾ انساني عظمت ختم ٿئي ٿي، جڏهن ته محنت ڪرڻ ۾ انساني عزت ۽ عظمت برقرار رهي ٿي، عزت نفس ۽ خودداري قائم رهي ٿي.

مئي مهيني ۾ هر سال اسين مزدورن جو ڏينهن ملهائيندا آهيون، انڪري ته نه فقط اها ياد تازي ڪريون ته آمريڪا جي شڪاگو ۾ مزدورن ظلم ۽ استحصال خلاف آواز اُٿاريندي پنهنجي حقن جي حفاظت لاءِ جلوس ڪڍي گوليون کاڌيون ۽ قتل ٿيا، بلڪ ان لاءِ به ته سماج جي سرمائيداري طبقي کي ٻڌايون ته مزدور به اسان وانگر انسان آهن، سندن جسم ۾ به اسان جهڙوئي رت ڊوڙي رهيو آهي. ڪين به بک، اُڃ، سردي، گرمي، بيماري ۽ حادثن ۾ اهڙي ئي تڪليف پهچي ٿي، جهڙي اسان کي، پوءِ ڇو نه انهن جي پرگهور لهون ۽ سندن مزدوري ۽ محنت جو ڪين پورو پورو اجورو سندن پگهر سڪڻ کان اڳ ۾ ادا ڪريون.

ياد رکڻ گهرجي ته اسان جي سک، آرام ۽ گهر کي ناهڻ لاءِ جيڪا محنت مزدور ڪري ٿو سا اسان پاڻ ڪونه ٿا ڪريون. مزدور جيڪڏهن مزدوري ڪرڻ ڇڏي ڏئي ته اسان نه اڇا اُجرا ڪپڙا پائي سگهون، نه صاف سٿرن گهرن ۾ رهي سگهون، نه شيل شڪار ڪري سگهون، نه ڪاڏو ڪائي

محنت ڪرڻ ۾ انساني عزت ۽ عظمت برقرار رهي ٿي، عزت نفس ۽ خودداري قائم رهي ٿي.

سگهون ۽ نه ڪو ٻيو ڪم ڪري سگهون. مزدور جي ڪري ئي اسان جي آن بان عزت ۽ آرام قائم آهي. ان ڪري ان جي اهميت کي سمجهون، مٿس ڏاڍ، ظلم ۽ جبر ڪرڻ کان هٿ کي روڪيون ۽ ڪيس پورو پورو اجورو ادا ڪريون، جيڪو سندس بنيادي حق آهي.

عذرا سرور

سرنهن جو گل

سرنهن جي گل جيان لڳي پيو تنهنجو چهرو
تنهنجيءَ اُن اداسيءَ کي نانءُ ڏيان ڪهڙو

اکيون اجهايل، وار پکڙيل، مُک لوسائيل
تنهنجيءَ ان پريشانيءَ کي نانءُ ڏيان ڪهڙو

سڀ لڙڪ، سڀ ويرانيون تو جهول ڀري جهليون
تنهنجيءَ ان سخاوت کي نانءُ ڏيان ڪهڙو

هر شخص مليو تو هن دنيا ۾ بي مروت
گهاوُتي گهاوُ جو ڏيئي ان کي نانءُ ڏيان ڪهڙو

اي دوست زندگي پاڻيءَ تي ڦوٽي مثل آهي
اُن زندگيءَ تي ناز کي نانءُ ڏيان ڪهڙو

پيار ۾ اهڙا درد هر وک ملندا آهن
نينهن لائي پوءِ پڇتائڻ کي نانءُ ڏيان ڪهڙو

سرنهن جي گل جيان لڳي پيو تنهنجو چهرو
تنهنجي ان ويرانيءَ کي نانءُ ڏيان ڪهڙو.

*

ڪوئل لنوي پئي لاتيون
تنهنجيءَ ياد ۾ سڄڻ
جاڳي گذاريم راتيون.

پاڻيءَ مٿي ڪنول گل
لهرين لهرين چوڏس ڦل
هاڻي اچي تون مون سان مل.

*

گلبدن جاويد

غزل

پيار مان ڪيڏيون نہ پياريون پيار جون
مون هتان ڪونجون اڏاريون پيار جون
جام شوري جي هوائن ڪان ونون
ڪجھ گهڙيون اچ اچ اڏاريون پيار جون
رنگ گلڙن جا سمورا ميڙيون
پاند ۾ پايون بهاريون پيار جون
جيڪي المنظر جي منظر ۾ رهيون
سي پڪارون اچ پڪاريون پيار جون
شل سحر امداد جو جوڙو جيئي
مون سندن سارون سنياريون پيار جون
آصف ۽ استاد ۽ تنوير جون
سي پچارون اچ پچاريون پيار جون
ڪوڙ ڪلفت ۽ بيائي ٻن وجهي
تار مان بيڙيون اڪاريون پيار جون.

*

نظم

بهانا ٿا گهرجن...

ڏتارڻ لئہ دل کي بهانا ٿا گهرجن
ٿئل تار دل جي وري ڇيڙجي
محبت جو ميڙو وري ميڙجي
پلا وقت سان جهيڙو ڪو جهيڙجي
۽ پاڻي ٻنان فصلِ گل ڪيڙجي
ڏتارڻ لئہ دل کي بهانا ٿا گهرجن
اجا گهاءُ دل جو بہ ناهي ڀريو
وري ياد جو آ ڪو جهوٽو وريو
وري ڪاڪ تي آ ڪو ڏيئو ٻريو
وري چنگ چاهت جو آهي چريو
ستل سور سالن جو ٻيهر ٻُريو
هجر تير ٻڻجي جگر ۾ هُريو
وسارڻ لئہ توکي زمانا ٿا گهرجن
ڏتارڻ لئہ دل کي بهانا ٿا گهرجن.

نظم

اي هوائو،
شهر جانان کان گذرو تہ
هن کان هي پڇجو
اسان رت جي ريج سان
دل جي ڌرتيءَ تي
جيڪي وفا جا ها ٻوٽا لڳايا
اهي چو سلاڪين اسريا ۽ نسريا؟
اهي گونج گل رنگ، گل پوش
چاهت جا هيڪر
جوالا نہ ٻڻجي سگهيا چو؟
اي هوائو،
اهو ڪين چئجو ادب سان
اسان شان جانان ۾ جيڪي قصيدا لکيا
سي توهين ٻڻجي سنگهر جيئن
سرتاپا جڪڙي ويا
منهنجو سارو وجود
اسان خواب رابيل جيڪي اکين ۾ سجايا
سي ٿوهر چو ٻڻجي پيا؟
اي هوائو،
پرينءَ کي نياپو ڏجو هيءُ
اسان پريت ميلاپ جا
گيت جيڪي ها ڳايا
سي ڳاڙها ۽ سرموڙ گيتن جا مکڙا
بسنتي رتن ۾
وچوڙي جا ورلاپ ٻڻجي چو گونجي پيا؟
۽ صحرا مان جيڪي پڙاڏا اچن ٿا
اسان جي "محبت سفر" جي گواهي ڏين ٿا
اي هوائو،
پرين پار ڪڏهين جي وڃو اوهان کي پوي
وفا ۽ جفا جو ڪو مفهوم
ڪانئن ئي پڇجو!!

*

Magazine 'Sartyoon' - Redg. No: NS-19

محترم پير مظهر الحق سينيئر وزير، وزير تعليم ۽ چيئرمن، سنڌي ادبي بورڊ جي حڪم تي، 'سنڌي ادبي بورڊ' پاران نڪرندڙ عورتن جي اڪيلي رسالي 'سرتيون' طرفان 'شهيد راڻي محترمہ بينظير ڀٽو' تي خاص نمبر اشاعت جي آخري مرحلي ۾ آهي. هن خاص نمبر ۾ هيٺ ڄاڻايل مشهور و معروف ليکڪائن ۽ ليکڪن ماهتاب محبوب، ڊاڪٽر فهميده حسين، ڊاڪٽر سحر امدادحسيني ، ڊاڪٽر قمر جهان مرزا، ڊاڪٽر تنوير جوڻيجو، ڊاڪٽر ممتاز ڀٽو، ڊاڪٽر نور افروز خواجا، غلام رباني آگرو، عبدالغفار صديقي، ڊاڪٽر در محمد پٺاڻ، امداد حسيني، شوڪت حسين شورو، يوسف سنڌي، امر سنڌو، اختر مرزا، زوار نقوي، عرفانہ ملاح، حسن مجتبيٰ، ڊاڪٽر تهمينہ مفتي، نصير مرزا، اڪبر سومرو، محمود مغل، شگفتہ شاهہ، روزينا جوڻيجو، ڊاڪٽر مهر النساءِ لاڙڪ، امبرين هيسباڻي، نظّير قريشي، ڊاڪٽر بختاور ڄام، مسز رشيده ڀٽي، ڊاڪٽر عذرا سرور ڪنتر، غلام محمد ڀٽي، امر لغاري، ڊاڪٽر عبدالجبار جوڻيجو، جئہ پرڪاش مورائي، ثمينہ ميمڻ، ڪزبانو سنڌو، حسين مسرت شاهہ، حميرا علواڻي، مسرت جبين، ڪلثوم چانڊيو، شبنم گل، افروز امير صديقي، انيتا شاهہ، زاهده حِنا، حميره نور، آمنا ابڙو، دين محمد ڪلهوڙو، ظفر جوڻيجو، غلام مصطفيٰ بلوچ، نصرت لاشاري، ناهيد نواز، رضيہ هگورو، حسينہ ساند، ريحانہ نظير، نجمہ پنهور، زينب سردار بنگوار بلوچ، زيب لغاري، سعيده بشير چانڊيو، سعيده شفيق ميمڻ، ڊاڪٽر خورشيد ميمڻ، ڊاڪٽر رخسانہ پريت، نذير ناز، اڪبر لغاري، حميره نور، ڊاڪٽر زبيده ۽ ٻين جا مضمون شامل آهن. جڏهن تہ ڊاڪٽر سحر امداد حسيني، احمد خان مدهوش، تاج جويو، حسن درس، خاتم جانوري، ڊاڪٽر رخسانہ پريت، الطاف باگراڻي، نجمہ شيخ، خليل عارف سومرو، گلبدن جاويد ۽ ٻين جي شاعري موجود آهي. ان کان علاوه شهيد راڻيءَ جي پهرين وزارت اعظميٰ جي حلف برداريءَ جي موقعي تي لکيل سنڌ جي قادر الڪلام شاعر شهيد احمد خان آصف مصراڻيءَ جي شاعري پڻ شامل آهي.